ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 • Serie nouă

■ Anul XXIV (LVIII) ■ Nr. 1 (499) ■ Ianuarie 2024 ■ 5 lei ■

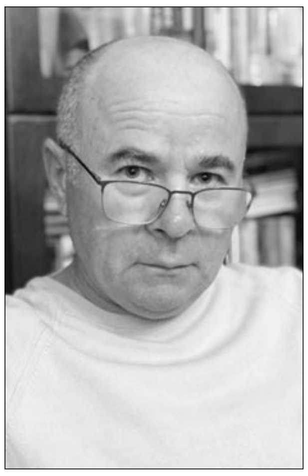
Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

JACKSON POLLOCK (1912-1956)

Leonid Dragomir

Solilocvii (VII)

■ Scrisul său seducător, bogat în formulări sclipitoare, lasă să se înțeleagă cu fiecare rând excelenta părere pe care autorul o are despre sine. De la un punct renunţ să-l citesc căci îmi dau seama cu un soi de repulsie că nu mi se adresează mie şi oricărui cititor decât ca unor admiratori necondiţionaţi. Poate că eul nu trebuie neapărat urât, cum spunea Pascal, dar într-o postmodernitate atât de atomizată autoironia este o condiție, dacă nu a "obiectivității", atunci pentru a te face cumva auzit.

■ "Posedăm doar târziu curajul pentru ceea ce ştim demult". Şi de fapt, putem continua în spiritul unui Nietzsche citit de Heidegger, doar atunci începem să existăm, să ieșim din "das Man", zona impersonalului "se". Pentru aceasta, așa cum ne-o demonstrează Ivan Ilici al lui Tolstoi, nu e niciodată prea târziu.

■ "Când citim prea repede sau prea încet nu înţelegem nimic" spune atât de nimerit Pascal. Măsura vitezei lecturii trebuie să o dea însă nu voința noastră, ci textul citit. În cazul ideal acesta anulează orice efort de a-l citi.

■ Mai toate adevărurile lui Pascal sunt ştiute şi uitate instantaneu de noi toți.

■ Dacă nu ştiai încă din adolescenţă că totul s-a spus, o vei afla când va fi prea târziu ca să mai găsești într-o astfel de cunoaștere eliberarea de tot ce nu-ţi va fi fost dat să spui.

■ Excesul de lectură, ca oricare altul, face ca viaţa ta în loc să fie hrănită de cărți să devină o hrană a lor. Ajuns un om livresc constaţi cât de neadevărată este zicala cum că cititul este singurul viciu la care ne putem deda nepedepsiţi.

...Ajuns un om livresc constaţi cât de neadevărată este zicala cum că cititul este singurul viciu la care ne putem deda nepedepsiţi.

■ Regizorul Andrei Șerban povestea într-o emisiune TV că atunci când a ajuns în America diversitatea culturală, socială, sexuală etc. era peste tot. Astăzi, când ea este impusă de corectitudinea politică, nu mai e nicăieri, generând numai excluderi.

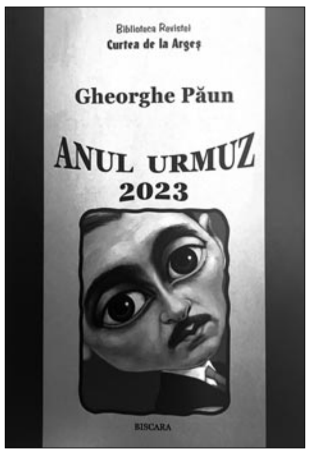
■ Omul, așa cum reiese din *Cugetările lui Pascal,* este atât de contradictoriu, "un monstru de contradicţii" încât pare nu doar greu, dar şi imposibil să fii om. Credinţa lui în Dumnezeu, sau poate nevoia de a crede, își are sursa – nu singura, desigur, în contemplarea miracolului acestei imposibilităţi.

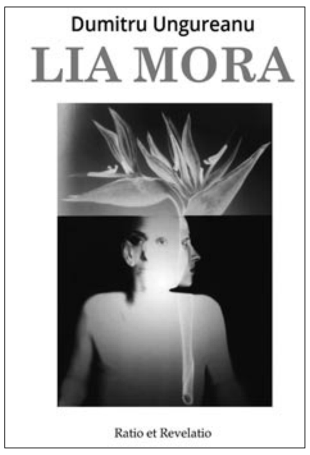
■ Grija de multe (Martha) pare atât de firească atunci când ai uitat singurul lucru care trebuie, adică acela considerat de Iisus firesc (ascultarea contemplativă a Mariei).

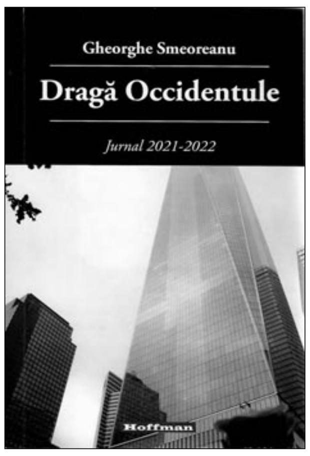
■ Aforismul n-a fost niciodată altceva decât un loc comun şlefuit până capătă sclipiri de paradox.

Cărți primite la redacție

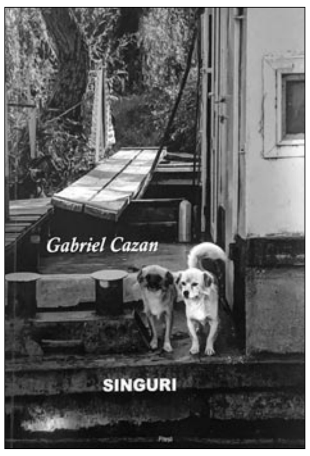

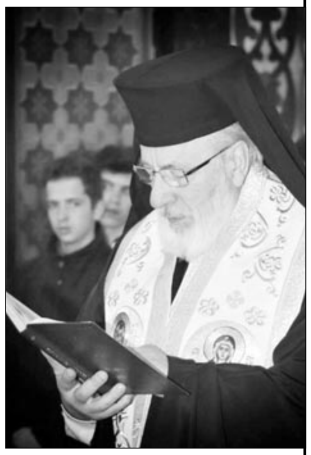

Calinic Argeșeanul

Din frumusețea lumii văzute

Corola de crin a inimii curate

Noi mărturisim când rostim Crezul, adevărul incontestabil că Dumnezeu a făcut atât cele văzute, cât şi cele nevăzute. Acestea sunt elementele esenţiale ale Realității, care nu se sfârşeşte, cum susţin ateii şi pozitiviştii, la hotarul bietelor noastre simţuri, iar lumea văzută și trecătoare este o reflectare a lumii şi existenţei veşnice.

A FI, cu majuscule, este a fi în Dumnezeu! A fi dispus din inimă, să te îndrepți pe verticală, ca o coloană fără de sfârşit spre inima lui Dumnezeu!

Pentru Biserica Ortodoxă nu există „mase", ci poporul lui Dumnezeu, alcătuit din persoane distincte, unice și irepetabile. Dumnezeu Însuşi este Persoană, creându-l pe om după chipul şi asemănarea Sa. Sfânta Treime Însăși este comuniune de Persoane.

Doar din corola de crin a inimii curate poate izvorî bucuria împăciuirii, a păcii, care te aşează în ipostaza de fiu al lui Dumnezeu. Câtă bucurie dumnezeiască se revarsă asupra inimilor făcătoare de pace! Doamne, ce echilibru poate fi în natură şi în viaţa oamenilor!

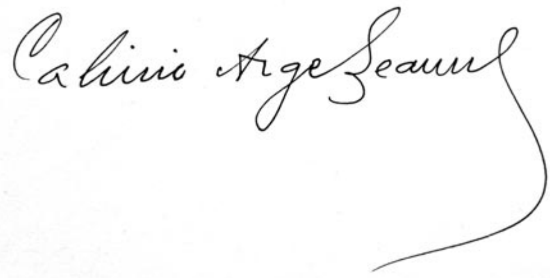
Apoi să fim oameni între oameni, a voi să sfinţim totul în jurul nostru, a crea o atmosferă de pace şi încredere, a sprijini pe cei care au nevoie de ajutorul nostru, în solidaritate ortodoxă și românească, este semnul minunat că ne-am înţeles rostul nostru, trecând prin frumusețea aceste lumi.

A preţui Lumea văzută, a distinge în ea o ofrandă a lui Dumnezeu, înseamnă cu totul altceva decât grătarul cu fleici şi mititei sfârâind „în natură". Înseamnă o atitudine şi o perspectivă plină de înţelesuri asupra Creaţiei. Şi în cele din urmă – o lecţie de teologie organică.

Ucenicii lui Iisus se aflau în cea mai înaltă şcoală din istoria omenirii. Între Iisus şi aceştia erau mereu convorbiri de inimă. Este greu de ucenicit la şcoala lui Iisus Hristos. Căci greu este de înţeles acest program ceresc.

În negura veacurilor, când totul părea să se prăbuşească, a fost voia lui Dumnezeu să trimită Lumină mare care să străfulgere genunea de păcat şi suferinţă! Lumina lumii, Iisus Hristos, Domnul, avea să zguduie porţile întunecate ale păcatului care ţinea omenirea întru jalnică pedeapsă, făcându-ne poftirea de a lua aminte la viaţa noastră şi de a ne conforma gândirii sfinte.

Este mult mai uşor să alcătuim texte despre Împărăţia lui Dumnezeu, decât să ne pregătim s-o moştenim sau s-o luăm cu sila, cum se spune în Sfânta Scriptură. Adică a te osteni, a te sili mereu întru atentă pregătire de zi cu zi.

actualitate

Gheorghe Grigurcu

„Impacienţa sfârşitului”

■ Plictisul aidoma unui fum înecăcios, într-un spaţiu închis. Infinitul nu plictiseşte.

■ Senectute. Odinioară te plictiseau lucrurile pe care le puteai dobândi în chip obişnuit. Acum începi a te plictisi lucrurile intangibile.

■ Politeismul: o mitologie a indulgenţei. Cu cât sunt mai mulţi, cu atât par mai permeabili zeii la slăbiciunile noastre.

■ „Despre natural în artă. Absolut, el este imposibil. Pentru că realul este imposibil (prost-gust, vulgaritate, inadecvare în raport cu exigenţa profundă a omului). Iată de ce creaţia umană, inspirată de lume, sfârşeşte întotdeauna prin a se întoarce împotriva lumii. Romanele foileton sunt proaste pentru că în cea mai mare parte a lor sunt adevărate (fie că realitatea li s-a conformat, fie că lumea este convenţională). Arta şi artistul refac lumea, dar întotdeauna cu un gând ascuns de protest” (Camus).

■ Arzi în adâncul clipelor ce-ţi refuză dăruirea, părând reci, fără viaţă. Cele fierbinţi, patetice, te lasă, în chip paradoxal, intact.

■ Arta: produs al unei suferinţe de diverse tipuri, care nu o dată se pierde în textura creaţiei, devenind incognoscibilă, ori, dimpotrivă, celebră graţie acesteia.

■ Supunerea la timp. Scăpare iluzorie. Sclavii care deveneau stăpâni o zi pe an.

■ Unor oameni „din popor” le place câteodată să afecteze prostia, s-o poarte ca pe o mască a isteţimii. Dincolo de joc, e posibil să vedem aici reziduul unor superstiţii: obrăzarul precum un sacrificiu aparent al identităţii.

■ „Filosofiile de stânga. «Vinovatul aproape perfect» este omul alb, adică occidentalul acuzat că a colonizat întreaga lume, că a robit semeni de-ai lui, mai ales africani, este acea persoană vinovată de tot ce nu merge bine pe această planetă: încălzirea globală, nedreptatea, inegalităţile. Acum ne dăm seama că lucrurile sunt mai complexe de atât. Dacă este adevărat că opt state din Occident au fost imperialiste şi colonialiste, restul Europei a fost colonizat - România o ştie atât de bine, doar s-a aflat sub dominaţie otomană, rusă, iar istoria lumii nu poate fi redusă la colonialism, sclavie şi antiimperialism” (Pascal Bruckner).

■ Magia morţii: suferinţă crudă, aptă a alterna cu reversul său impresionant, o speranţă pe măsură.

■ Negaţiile datorită cărora ne conservăm posibilitatea unei afirmaţii tot mai rezistente prin „decojire”, prin renunţarea ei la straturile perisabile. Cu cât e înconjurată de mai multe negaţii, cu atât o propoziţie poate fi mai demnă de încredere (v. John Stuart Mill).

■ O credinţă autentică nu e posibilă fără momentele de intimitate cu Dumnezeu. Ipostazele Sale de-o incomensurabilă grandoare sunt date la o parte pentru o relaţie imediată, cald emoţională, un soi de transportată familiaritate cu Fiinţa fiinţelor. „A-L adora pe Dumnezeu nu are nici un sens acolo unde nu există prietenie – adică *schimburi interioare* – cu Dumnezeu: adoraţia nu este decât expresia unei pofte sau a unei temeri servile: e idolatrie. Căci cuvântul a adora nu implică *a priori* reciprocitate care este semnul esenţial al prieteniei” (Gustave Thibon).

■ Lucruri degajând melancolia stenică a limitelor elementare.

■ Solitudinea poate fi la un moment dat sociabilă, sociabilitatea poate avea episoade ale solitudinii. Nu importă aparenţa, ci, sub ambalajul acesteia, o natură predestinată.

■ Autor structural dificil cum un cactus.

■ „De multe secole, conştiinţa teologică a construit imaginea unui univers imobil. Cine ar putea să conteste că, până şi astăzi, majoritatea celor religioşi, şi nu doar creştini, se simt, ca urmare a sensibilităţilor lor, cel mai la adăpost în mediul înţelegerii preştiinţifice a lumii naturale? Teologia s-a îndepărtat doar lent, şi adesea cu reticenţă, de vechile imagini ale universului static în care s-au născut tradiţiile noastre de credinţă. Chiar dacă mulţi creştini, printre care şi papi, au admis valabilitatea biologiei evoluţioniste şi a cosmologiei ştiinţifice, viaţa noastră spirituală rămâne ancorată de idealul atemporalităţii imprimate în suflet mult înainte de apariţia fiinţei moderne” (John F. Haught).

■ Senecute. Atât de relativ e succesul, încât nu numai atenţia semenilor, ci şi propria conştiinţă îl şterge fără dificultate. Nu şi insuccesul.

■ Atenţie: nu poţi descoperi ceea ce se descoperă de la sine.

■ Pe latura sa frivolă, societatea actuală e tot mai neofilă, pe latura sa gravă e tot mai interogativă. Dichisul declinului.

■ „Această oscilare dintre prezenţă şi absenţă, această existenţă în hârjoană la marginile lumii palpabile reprezintă esenţa semnificaţiei culturale a culorii albastre. La urma urmei, cum să te uiţi la cerul sau la orizontul albastru şi să nu te laşi purtat de fantezii despre ce se află dincolo de ele? «Aşa cum urmărim cu plăcere un obiect agreabil care se îndepărtează de noi în zbor», scria Goethe, «la fel ne dăm în vânt să contemplăm albastrul, nu pentru că vine spre noi, ci pentru că ne atrage în urmărirea lui». Contemplarea albastrului înseamnă să te laşi atras într-o călătorie optică de aici acolo, dintr-o lume într-alta. Chiar şi simpla pronunţie a cuvântului *blue* înseamnă să pui la cale o asemenea călătorie, din cerul gurii, odată ce se negociază micul prag consonantic dintre «b» şi «l», cuvântul dispare în depărtări” (James Fox).

■ Visuri sonore, decorative aidoma unor cascade, visuri discrete aidoma unor stropi de ploaie autumnală.

■ Impacienţa sfârşitului. Dezumflarea e substituită prin implozie.

■ Urbea în care nu mai locuieşti de multă vreme, aidoma unei femei de care ai divorţat. Fie că răsuceşti lucrurile pe o parte ori pe alta, un regret.

■ Senectutea scriptorului. Sterilitatea, o stare prin forţa lucrurilor oarecum acceptabilă, pierderea criteriului autocritic, un dezastru.

■ „«Se uită la mine cu ochii lui nevinovaţi şi frumoşi. Îmi cere să-l scot la plimbare, dar nu am curaj. Am putea fi arestaţi», spune Macsa, o femeie de origine iraniană, care are un căţel. Ea face referire la un nou val de arestări în rândul proprietarilor de animale de companie şi confiscări ale animalelor în Teheran, capitala Iranului, relatează BBC. Poliţia iraniană a anunţat recent că plimbarea câinilor în parcuri este considerată o infracţiune. (...) În acelaşi timp, Parlamentul ar putea aproba în curând un proiect de lege privind protecţia drepturilor publicului împotriva animalelor, care ar restricţiona deţinerea acestora în general” (*Click,* 2022).

■ Uneori un gând ivindu-se spontan cum o mişcare a trupului, cum un gest, cum o tresărire fără intervenţia voinţei. Un efect fără cauză?

■ Cine a spus că pictura lui Vermeer, *Femeia cu cercel de perlă*, devine replica „democratică” a *Monei Lisa*?

■ Şi totuşi cât de relativă comunicarea naturală dintre scriptorul şi omul întruniţi în aceeaşi fiinţă! Mai curând – să recunoaştem – un raport concurenţial.

■ „Misiunea supremă a artei constă (...) din a ne vindeca de durerile convulsive pe care ni le pricinuiesc actele noastre voluntare” (Nietzsche).

■ Trupul: anexă a umbrei sale.

■ „Elita europeană se ţine an de an tot mai nesigur pe picioare. În majoritatea cazurilor este vorba de oameni care «s-au făcut» în mod excesiv, a căror excelenţă, lipsită de spontaneitate, este ceva elaborat. (...) Meritul lor personal se reduce prea adesea la aceea că ştiu să poarte un costum de gata de parcă ar fi făcut la comandă... Dar între Franţa lui Pascal şi Franţa lui Mauriac este o deosebire la fel de mare ca între *La maja desnuda* şi *La maja vestida*. Comparaţi unicitatea personalităţilor din epoca lui Verlaine cu intelectualii de astăzi, când aproape toţi sunt de înlocuit. La fel stau lucrurile şi în alte literaturi. (...) Pe un asemenea fundament decăzut creşte rolul ruşinos al impresariatului... literatura, eliminată din spiritul individual, încape pe mâna unor elemente extraspirituale, sociale. Premii. Concursuri. Academii. Uniuni profesionale. Editori. Presa. Politica. Cultura. Ambasadele. Congresele. Trebuie organizat şi, odată organizat, silit să funcţioneze – funcţionarea şi organizarea au devenit lipitorile care sug acest sânge anemiat” (Witold Gombrowicz).

■ N-am putea vorbi lesne de un autor integral „împlinit”, întrucât ar trebui să aibă o identitate geometrică precum un cerc, o sferă. De fapt, creaţia cunoaşte asimetrii, un relief. La fel Destinul autorului său. Recepţia îi poate idealiza conturul sau, dimpotrivă, îl poate desfigura.

■ Vis nocturn. Nici urmă de sens, doar o bulucească de indivizi ca atunci când se dau mărfuri pe gratis.

■ „Cea mai bună metodă de-a răsturna un guvern este să-i devii membru” (Talleyrand).

■ Despre Botticelli, în *Naşterea lui Venus*: „Este primul care a îndrăznit, după ce a pictat-o pe Sfânta Fecioară, să o picteze pe Venus, aproape la fel de castă şi de dulce” (Emile Bertaux).

■ Text comparabil cu un alcool tare. Parcurgându-l, în scurt timp începi a simţi un vertij. Invitaţie şi refuz, în amestec indiscernabil.

■ Renunţi la un avantaj posibil, preferând a-ţi exprima cu francheţe opinia. A.E.: „Dar nu dobândeşti astfel, colega, un avantaj în plan superior?”.

■ „Misterul artei este că totul sună bine atunci când totul este fals” (Yves Navarre).

■ „Musonii care au lovit mai multe zone din India au făcut să plouă cu peşte din cer! Statul Telangana, situat în sudul Indiei, s-a confruntat cu ploi abundente în ultimele săptămâni, ceea ce a dus la emiterea unei alerte roşii pentru 12 districte timp de cinci zile. Inundaţiile grave au lovit milioane de oameni. (...) Interesant este că peştii erau încă vii! Localnicii s-au înghesuit cu ligheane ca să îi adune de pe jos. Acest fenomen rar, cunoscut sub numele de «ploaia animalelor», apare atunci când animalele mici sunt transportate sub formă de trombe de apă, în timpul furtunilor. Nu numai peştii, ci şi alte vietăţi acvatice precum crabii şi broaştele pot fi, de asemenea, supuse acestui fenomen” (*Click,* 2022).

■ Senectutea, inclusiv un tip de „estetizare” a existenţialului, tot mai multe lucruri, mişcări, opinii, relaţii etc. căzând în domeniul gratuităţii.

■ Scriptor. Îşi atribuie propriile sale trăsături unui Celuilalt şi trăsăturile unui Celălalt şi le atribuie propriei persoane.

■ Autori care nu înfloresc asemenea unor plante din material plastic, autori care înfloresc, dar nu dau rod.

■ Senectute. Dureroasa presiune a lumii asupra fiinţei nu se reduce, dar e depăşită de presiunea pe care fiinţa o exercită asupra sa.

■ „Ţitera este un atribut al Terpsihorei, muza dansului, care traduce în gesturi sunetele instrumentului pentru a exprima aceleaşi emoţii. (...) Mai este de asemenea, prin însăşi structura sa, un simbol al universului; coardele sale corespund nivelurilor lumii, cutia sa închisă într-o parte şi deschisă într-alta, precum carapacea ţestoasei, reprezintă o legătură între pământ şi cer, ca şi zborul păsării sau răpirea muzicii. Ţitera simbolizează cântul universului. Ar corespunde cu cosmologia pitagoriciană” (Jean Chevalier, Alain Gheerbrant).

■ Batmofobie: teama de scări şi rampe.

■ Scriptor. Emoţii ce s-au identificat cu cele ale cuvântului şi altele neverbalizate, menite a rămâne aidoma pruncilor nebotezaţi în limb.

■ De la o vreme reţii mai mult ceea ce oamenii vor să-ţi ascundă decât ceea ce vor să-ţi înfăţişeze.

■ „Doza drogului care duce la euforie poate fi minimă, dacă dispoziţia este suficientă. (...) Dispoziţia care duce la extaz poate să devină atât de puternică, încât este suficientă numai o anumită atitudine, iar drogul devine chiar inutil. Este o situaţie rezervată în special ascezei; relaţia ei strânsă cu extazul este cunoscută de când lumea. La abstinenţă, veghe şi post se adaugă solitudinea, care dăruieşte întotdeauna forţă şi artistului şi savantului. Potopul de imagini din Tebaida; televiziuni care nu depind de droguri şi cu atât mai puţin de aparate. Filosoful, artistul în formă bună cunosc aceste faze, în care îi invadează o lumină nouă. Universul începe să le vorbească şi să răspundă spiritului cu un nou izvor de forţă” (Ernst Jünger).

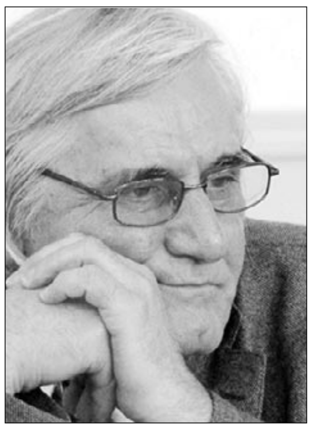
■ Scriptor. Text care i-a reuşit „din prima”, care aşadar nu-i dă bătăi de cap. Aşternându-l, se simte aidoma unui şcolar care a chiulit de la ore.

■ Senectute. Scadenţa se apropie văzând cu ochii. Marea primejdie nu e acum să deteşti lumea, ci s-o iubeşti ca mai înainte.

Urbea în care nu mai locuieşti de multă vreme, aidoma unei femei de care ai divorţat. Fie că răsuceşti lucrurile pe o parte ori pe alta, un regret.

jurnal de idei

Nicolae Oprea

Într-o atmosferă prielnică de emulaţie spirituală, la sfârşitul anului 2023, bogat în importante apariţii editoriale, s-a încheiat şi bilanţul selectiv de admitere în breasla scriitorilor profesionişti, în cadrul ultimei întruniri a Consiliului Uniunii Scriitorilor din România din 8 decembrie. Au trecut de grila selecţiei severe 28 de noi membri ai Uniunii Scriitorilor.

Cronica literară

Biblioraft la început de an

Într-o veritabilă avalanşă editorială, sfârşitul anului 2023 ilustrează dinamismul fenomenului literar contemporan, prin suita de cărţi însemnate sosite/primite pe adresa cronicarului. Diferenţele valorice devin mai evidente în cărţile din ultima parte a biblioraftului.

***

Gheorghe Grigurcu, *Jurnal, VI*, Ed. Eikon, Bucureşti, 2023.

Renumitul critic şi poet îşi valorifică iarăşi predispoziţia creatoare către literatura fragmentului. Al şaselea volum diaristic reuneşte o serie de cugetări aforistice, citate memorabile, amintiri, evocări, opinii critice etc. alcătuind un jurnal original de creaţie şi existenţă. O parte din fragmentele incluse în acest volum au fost publicate iniţial în rubrica din revista *Argeş*, susţinută permanent de mai mulţi ani.

Răzvan Voncu, *Prozatori români de azi*, Colecţia C.R. de studii literare, Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 2023.

Cronicarul *României literare* de azi îşi continuă proiectul sintezei panoramice asupra literaturii contemporane, după *Poeţi români de azi*. Îmbinând organic analiza textuală cu perspectiva cuprinzătoare, criticul dublat de istoricul literar îşi exprimă tranşant, cu accente polemice, opinia despre proza postbelică. Materia abundentă este ordonată în capitolele cu datare istorică: *Proza afirmată în perioada comunistă*, *Postmodernism sub comunism*, *Prozatori afirmaţi după 1989*, plus *Proza criticilor*.

Marian Papahagi – Ion Vartic, *Goliardice // Corespondenţă (1973-1997)*, Ediţie îngrijită de Lucia Papahagi, Prefaţă de Ion Pop, Ed. Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2023.

cronici

Epistolarul îngrijit exemplar de doamna Lucia Papahagi cuprinde scrisorile dintre două spirite alese ale universităţii şi culturii clujene, din ultimele decenii comuniste şi primul postcomunist. Majoritatea covârşitoare se referă, firesc, la anii comunişti şi la revista studenţească *Echinox* pe care cei doi au condus-o în acei ani. Corpusul documentar se deschide cu o epistolă din 1973, pe când Ion Vartic se afla la lectoratul român din Dresda, şi se încheie cu un capitol de facsimile şi fotografii inedite. Ultima secvenţă a volumului de mărturisiri, *Despre epistolieri*, întăreşte pregnanţa istorico-literară prin Notele biobibliografice. Discursul epistolar este impregnat de umor şi ironie, în spiritul râsu-plînsului autohton. În reconstituirea atmosferei echinoxiste din prefaţa *„Echinox" şi spiritul ludic*, Ion Pop remarcă portretele nuanţate ale celor doi prieteni – „care au găsit în râs, într-un timp de multe contaminări periculoase şi într-alt fel grave, o formă de terapie cât de cât eficientă".

Leonid Dragomir, *Filosofia pentru adolescenţi// Lecturi liber alese*. „Cărţile revistei *Argeş* 3", Ed. Panfilius, Iaşi, 2023.

Eseistul de formaţie filosofică (cu o teză doctorală despre „ideea de inconştient" la Nietzsche şi Freud) adună în acest volum compact comentariile publicate din 2009 încoace în revista *Argeş,* la rubrica de „Biblioteca de filosofie", referindu-se îndeobşte la „cărţi situate la interferenţa dintre filozofie şi teologie". Titlul paradoxal al acestui „jurnal de lecturi neimpuse" este explicat simbolic în textul introductiv prin încheierea unei etape existenţial-creatoare începută în 2001 cu volumul *Fragmente de adolescent întârziat*.

Cassian Maria Spiridon, *Poetul Nopţii şi mitul Luceafărului*, Ed. Junimea, Iaşi, 2023, col. Eminesciana.

Poetul şi eseistul cu deprinderi istorico-literare preîntâmpină luna lui Eminescu din 2024 cu o culegere de studii tematice publicate din 2007 încoace în revista *Convorbiri literare*. În afara studiului care dă titlul volumului, de reţinut: *Nemargini de gândire*, *Noica şi Eminescu,Serbarea de la Putna*, *Eminescu în prima teză de doctorat* ş.a.

***

Ecaterina Botoncea, *Scrisorile toamnei*, poezii, prefaţă de Nicolae Oprea, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2023;

Florina Carvaci (Isache), *Tagreea*, poezii, Ed. Alfa, Iaşi, 2023;

Carmen-Maria Mecu, *Lumi fluide (Antologie de poezie)*, Ed. Tracus Arte, Bucureşti, 2023;

Viorel Mureşan, *Monede în aer*, versuri, Ed. Caiete silvane, Zalău, 2023; idem, *Poarta de fildeş. Însemnări de cronicar*, Ed. Caiete silvane, Zalău, 2023;

Gellu Dorian, *Să lupţi împotriva morţii, (roman)*, Ed. Junimea, Iaşi, 2023;

Constantin Arcu, *Tramvaiul 13*, roman, Ed. Limes, Floreşti, 2023;

Florin Toma, *Scrisoare din Penumbria*, nuvele, Ed. Junimea, Iaşi, 2023;

Stan V. Cristea, *Fotografii la periscop// Secvenţe de istorie literară*, Ediţia a doua, revăzută şi adăugită, Ed. Aius, Craiova, 2023;

Adrian Alui Gheorghe – Vlad Alui Gheorghe, *Muşcătura de măr*, *Un dialog monografic*, Ed. Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2023;

Gheorghe Glodeanu, *Incursiuni în imaginarul ezoteric*, Ed. Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2022;

Ioan Lascu, *Creaţie şi valoare // Curente, scriitori, cărţi*, Ed. Scrisul românesc, Craiova, 2023;

Ovidiu Pecican, *Istoria românilor/ De la origini şi până astăzi*, *Sinteză*, vol. 1, Ed. Cuantic, Bucureşti, 2023;

***

George Coandă, *Melancoliile*, versuri, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2023;

Lucian Costache, *Urmuz. Dragoste, Muzică şi Libertate*, Ed. Zodia Fecioarei, Piteşti, 2023; idem, *Paradoxalul Urmuz.* Pagini bizare *repovestite şi ilustrate pentru uzul curent*, Ed. Detectiv Literar, Bucureşti, 2023;

Silvan G. Escu, *Alergătura hamsterului*, proză, Ed. Kafka, Bucureşti, 2023;

Mihai Babei, *Tornade de fum*, versuri, Ed. 24 de ore, Iaşi, 2022; idem, *Declaraţii de dragoste*, versuri, Ed. Limes, Floreşti, 2021; idem, *Oraşul de zgură roşie, poezii*, Ed. Colorama, Cluj. 2021;

Michaela Roşioru, *Aşteptându-l pe Menhir*, proză scurtă, Ed. Limes, Floreşti, 2023;;

Vali Niţu, *Elegie cu chip de scorpion*, versuri, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2023;

George Ioan Canache, *Renăscut*, proză scurtă, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2023.

Viaţa literară

Într-o atmosferă prielnică de emulaţie spirituală la sfârşitul anului 2023, bogat în importante apariţii editoriale, s-a încheiat şi bilanţul selectiv de admitere în breasla scriitorilor profesionişti, în cadrul ultimei întruniri a Consiliului Uniunii Scriitorilor din România din 8 decembrie. Au trecut de grila selecţiei severe 28 de noi membri ai Uniunii Scriitorilor – dintre cele vreo sută de dosare –, dintre care 9 sunt admişi în cadrul Filialei Bucureşti – Traduceri Literare. Filiala Piteşti nu are, din păcate, nici un promovat în acest an, care să fi trecut de sita deasă a Comisiei de Validare şi a contestaţiilor soluţionate prompt prin rediscutarea dosarelor. Alăturându-se filialelor restanţiere: Alba-Hunedoara, Bacău, Bucureşti – Critică, Eseistică şi Istorie Literară, Bucureşti – Poezie şi Dobrogea.

De menţionat că membrii Consiliului U.S.R. au votat unanim mărirea cotizaţiei anuale de apartenenţă la Uniunea Scriitorilor din România la suma de 200 de lei, începând cu anul 2024.

Premii

Laureată a Premiului *Cartea anului* acordat de juriul Filialei Piteşti a Uniunii Scriitorilor din România pe anul 2022, pentru volumele *Cântec de cenuşă* (poezie) şi *De dincolo de dimineţi* (proză), Ecaterina Petrescu Botoncea depăşeşte frontiera filialei în privinţa premiilor obţinute merituos. De curând a fost distinsă cu *Premiul special al juriului* (Secţiunea volum publicat) în cadrul Festivalului Naţional de Proză „Liviu Rebreanu" de la Bistriţa, acordat pentru romanul de actualitate *De dincolo de dimineţi*, inspirat din dramele războiului de cucerire al Rusiei contra Ucrainei.

Octavian Soviany

Istoria literaturii

Arte poetice eminesciene

În ultima variantă a poemului *Mureșanu* (1876), protagonistul nu mai este „bardul” care dă expresie aspirațiilor naționale din prima versiune. El capătă mai întâi chipul gânditorului care descoperă, pe urmele lui Conrad al lui Bolintineanu, proasta întocmire a lumii, contestă ordinea instituită de Dumnezeu și devine o ipostază a demonului romantic, purtător al ”revoltei metafizice”: omenirea e bântuită de patimi, istoria nu-i decât o succesiune de atrocități, sămânța lumii e răul etern. Cel ce, în termenii filosofiei lui Schopenhauer, a cărei influență asupra lui Eminescu a devenit unul dintre locurile comune ale exegezei, se identifică cu voința de a exista, materializată în toate ființele, în toate fenomenele și constituie resortul tuturor acțiunilor omenești: „În mână de vei prinde-a istoriilor carte/În ea atunci vedea-vei un falnic op de arte,/Vedea-vei cum sub ochi-ți în plin se desfășoară/Tot patime de laudă: că vremea se măsoară/După a răutății pășire... Rău și ură/Dacă nu sunt, nu este istorie. Sperjură,/Invidioasă, crudă, de sânge însetată/E omenirea-ntreagă... o rasă blestemată,/Făcută numai bine spre-a stăpânii pământul.../Căci răutății sale îi datorește-anume/Că-i spiță-naltă-n scara ființelor din lume/Aceasta este taina în sufletul făpturei...//Ce plan adânc!... ce minte! ce ochi e colo sus!/Cum în sămânța dulce a patimei a pus/Puterea de viață... Astfel frumosul plan/Un an de îl descarcă, l-încarcă iar alt an/Spre vecinică-mplinire... Și în ureche-mi bate:/Că sâmburele lumii e-eterna răutate!” Nihilismul eminescian atinge acum una dintre expresiile lui cele mai radicale: creația nu-și merită dreptul la existență, viața e răul superlativ, iar protagonistul, invocând numele lui Satan, aspiră să fie unul dintre agenții distrugerii universale: „Pe spațiuri deșerte, pe lumile murinde,/Văzându-te strigarea-aș de-un dor nebun cuprins:/Mărire ție, Satan, de trei ori, ai învins!/Atuncea mă primește prin îngerii pieirei,/Mă-nvață și pe mine cuvântul nimicirei/Adânc, demonic, rece. Ți-o jur astă știință/Eu aș striga-o-n lume c-o cruntă ușurință.../Atunci negrește, soare... Atunci să tremuri, cer.../Atuncea saluta-voi eternul adevăr.../Și liber, mare, mândru prin condamnarea lui,/A cerurilor scară în zbor am să o sui.../Să strig cu răzbunarea pe buze-n lumi deșarte:/Te blastem, căci în lume de viață avui parte!”. Eroul își poate permite să-l sfideze pe Dumnezeu, să înfrunte cu capul sus fulgerele acestuia, căci știe (cf. Schopenhauer) că voința de a fi este indestructibilă. Nici măcar Creatorul n-o poate anihila, de vreme ce ea se încarnează instantaneu într-o altă făptură: „O, fulgeră-mă numai... o, joacă comedie/Comediant bătrâne cu glas de vijelie!/Nu vezi că nu poți face tu vun mai mare bine/Decât pe vecinicie să mă omori pe mine?/Au vezi tu că eu tremur, dar vezi mai cred în moarte?/Ai fi prea blând să ai tu în mână-ți astă soarte./Aș râde-atunci viața, muncind-o cu dispreț./Aș omorî în mine o sută de vieți./Muncind în mine însumi al firei orice nerv,/Pieirea cea eternă în pieptu-mi să o serv.../Dar, vai, tu știi prea bine că n-am să mor pe veci,/Că vis e a ta moarte cu slabe mâni și reci./La sorți va pune iarăși prin lumile din cer/Durerea mea cumplită un vecinic Ahasver,/ Ca cu același suflet din nou să reapară/Migrației eterne unealtă de ocară.../ Puternice, bătrâne, gigante un pitic,/Căci tu nu ești în stare să nimicești nimic.”

Cugetătorul reprezintă însă doar fața diurnă a protagonistului, și după ce această ipostază e trăită până la capăt și depășită, Mureșanu pătrunde în împărăția Regelui Somn, în noaptea luminoasă a inconștientului, unde își regăsește celălalt eu, abisal și nocturn, caracterizat prin aspirația spre idealitate, spre trecerea într-o condiție superioară. Se pare că, așa cum se întâmplă și la Baudelaire (cf. Hugo Friedrich, *Structura liricii moderne*) omul eminescian nu-și poate manifesta aspirația spre idealitate decât după ce și-a satisfăcut polul demonic. Ajuns în apropierea unui castel, el este urmărit de imaginea unui chip feminin, una dintre acele „frumoase fără corp”, care populează poezia lui Eminescu, simboluri - într-o primă aproximare - ale unui ideal intangibil și ale poeziei, spre care poetul este purtat parcă în virtutea unei crize de somnambulism, dar care se destramă numaidecât, căci are inconsistența unui miraj: „Ah, în fereasta veche apare-ades, ades,/Un înger, o femeie cu chip așa ales!/Dar cine-i ea? Ce vine, ce caută-n castel/Când marea își răstoarnă sufletul ei rebel/Și pintre stânci de piatră se scutură de spume/Și mișcă-nfuriată a valurilor lume...//(Un chip s-arată-n castel.)Și-n noaptea care urlă cu surda ei ureche,/Privește ca o lună din zidurile veche?/E ca și când răsare în jur întunecată/De-a murilor colosuri, pin care se arată/Zugrăvind dulcea, trista, sura lor măreție./Coboară din ruine căci mă închin eu, ție!/Din crengi de gânduri negre o floare se desprinde/Primește-o: e iubirea-mi, și inima-mi și-o-ntinde./Cobori din înălțime: te-ador, te rog, te-nvoc/Cu păru-n flori albastre, pe frunte-o stea de foc./O, stai! o, vino scumpă, ca fruntea să-ți dezmierd/Și-n ochii mari albaștri ființa să mi-o pierd.../Te-ai dus! te-ai dus! o, mare, înghite-mă, mă sfarmă,/Îmi amăgește mintea cu-a valurilor larmă.” Acum poetul ia locul cugetătorului; chemarea lui adresată Chipului devine cântec și poezie, are valențele cântului orfic prin care eroul se reintegrează în ordinea cosmică și dobândește grația creatorului, iar Chipul îl inițiază acum în misterele poeziei, care e menită să-i confere fondului sufletesc asianic armonia, echilibrul și seninătatea formelor clasice: „Sufletu-mi în vecia-i atras de-a ta chemare,/Din noaptea neființei înfiorat apare.../Acolo el de veacuri, de îngeri salutat/Trecea un basmu palid cu stele coronat./Dar auzi o rugă, o dulce rug: -a ta!/La al tău glas de jale lumina tremura;/Chiar Dumnezeu ce-adie în ceru-i înflorit/Ascultă blânda rugă, ce trece liniștit/Prin nopțile-nstelate o muzică de vis/Ce-nundă fața-i veche cu-n dureros surâs./Și inima-i bătrână din nou o mai inspiră/De cugetă lumi nouă cum cugetă o liră/Eternele-i armonii... Ș-acele cânturi pline/De-amor, de inspirare, le îndreptai la mine/Și am urmat cântării... ființa mea apare/Ș-aruncă umbra-i tristă pe fruntea ta cea mare./Gândirile-ți mărețe în gândul meu cuprind,/La sufletu-ți de flacări eu sufletu-mi aprind.../Căci te iubesc... ce vrei tu? și lacrima ta clară/Preface-eterna-mi noapte în dulce zi de vară.” Dar această inițiere e una „în vis”; iar lumea visului este o lume evanescentă, o iluzie creată de Regele Somn, pentru a alina suferința produsă de proasta ordine cosmică. Destinul poetului nu este prin urmare mai fericit decât acela al gânditorului, căci el trăiește într-o lume de aparențe și nu poate crea la rândul lui decât aparență. Ultimul cuvânt îi aparține Regelui Somn, ce nu poate oferi ca remediu al suferinței doar iluzia fericirii, beția onirică: „În orice ființă este, deși nu știi, ascete./Nu poți să ștergi viața cu-al gândului burete.../Reneagă a ta viață, disprețuiește-o-n piept.../Din raze se încheagă și-ți vine înderept./Renunți la fericire? dar ea-i un vecinic vis./De fuge ziua vine când ochii ți-ai închis./Oricât te scuturi, oame, nu-ți poți ieși din piele,/Căci te fac jucăria zburdălniciei mele./ Acopere tu ziua cu-a gândului tău ceață,/Eu vecinic treaz, din visu-ți voi face o viață.” Iar experiența poetului lasă în urma ei numai amărăciune, ca și Regele Somn, ca și „epigonul”, el nu creează decât jocuri de „icoane” și „glasuri”; cugetarea și poezia stau, și una și cealaltă, sub semnul zădărniciei și revelează doar nihilul. Iar antiteza dintre cugetător și poet e aparentă, cunoașterea și creația sunt deopotrivă de inutile, dar prin aspirația sa spre planuri de existență superioare (niciodată satisfăcută) ego-ul eminescian e condamnat să și le asume pe amândouă.

Și ne izbim de o nouă contradicție caracteristică naturii lui Eminescu: nihilismul său e dublat în permanență de aspirația spre ideal. În artele sale poetice, această contradicție (asupra căreia voi reveni) se manifestă sub forma tensiunii dintre dorința de perfecțiune și neîncrederea în capacitatea poeziei, cel puțin a celei „moderne”, de a atinge un asemenea ideal. În poezia *Icoană și privaz* (compusă, ca și a treia versiune a poemului *Mureșanu* în 1876) Eminescu scria: „Și eu, eu sunt copilul nefericitei secte,/Cuprins de-adânca sete a formelor perfecte”, pentru ca apoi să-și recunoască eșecul, neputința de a ajunge la perfecțiune și să proclame superioritatea frumosului natural în raport cu acela artistic și a poeziei clasice în raport cu poezia modernă: „Putut-am eu cu lira străbate sau trezi/Nu secolul, ca alții un ceas măcar, o zi?/Cuvinte prea frumoase le-am rânduit șirag/Și-am spus și eu la lume ce-mi este scump sau drag.../Aceasta e menirea unui poet în lume?/Pe valurile vremei, ca boabele de spume/Să-nșire-ale lui vorbe, să spuie verzi ș-uscate/Cum luna se ivește, cum vântu-n codru bate?/Dar oricâte ar scrie și oricâte ar spune.../Câmpii, pădure, lanuri fac asta de minune,/O fac cu mult mai bine de cum o spui în vers./Natura-alăturată cu-acel desemn prea șters/Din lirica modernă e mult, mult mai presus. O, tristă meserie, să n-ai nimic de spus/Decât povești pe care Homer și alți autori/Le spuseră mai bine de zeci de mii de ori.” La fel ca în *Epigonii,* modernii sunt deplânși pentru că și-au pierdut vizionarismul și s-au transformat în niște salahori nefericiți ai condeiului, poezia lor nu face decât să reproducă, asemenea unor oglinzi, realitatea înconjurătoare, nu mai e capabilă să creeze „lumi posibile” , așa cum se întâmpla la marii poeți ai trecutului: „Suntem ca flori pripite, citim în colbul școlii/Pe cărți cu file unse, ce roase sunt de molii./Astfel cu meșteșuguri din minte-ne un pir/Am vrea să iasă rodii sau flori de trandafir./În capetele noastre de semne-s multe sume,/Din mii de mii de vorbe consist-a noastră lume,/Aceeași lume strâmbă, urâtă, într-un chip/Cu fraze-mpestrițată, suflată din nisip./Nu-i acea altă lume, a geniului rod,/Căreia lumea noastră e numai un izvod.../Frumoasă, ea cuprinde pământ, ocean, cer/În ochi la Calidasa, pe buza lui Omer?/O, salahori ai penei, cu rime și descrieri/Noi abuzăm sărmanii de mâna-ne de crieri.../Căci plumbu-n veci nu-i aur... și-n noi se simte izul/Acelei meserie ce-o-nlocuim cu scrisul.../În loc să mânui plugul, sau teasla și ciocanul,/Cu aurul fals al vorbii spoiesc zădarnic banul/Cel rău al minții mele... și vremea este vama/Unde a mea viață și-a arăta arama.” Ceea ce nu-l împiedică totuși ca într-o poezie contemporană cu *Icoană și privaz* să-și mai revendice încă o dată condiția de „modern”, adică romantic: „Și fiindcă în nimica/Eu nu cred — o, dați-mi pace!/Fac astfel cum mie-mi pare/Și faceți precum vă place.//Nu mă-ncântați nici cu clasici,/Nici cu stil curat și antic —Toate-mi sunt de o potrivă,/Eu rămân ce-am fost: — romantic” (Eu nu cred nici în Iehova). În *Scrisoarea II* (1881) actul scrierii se transformă într-un inutil travaliu sisific care sfârșește prin a obosi și a dezgusta, poetul și poezia aparțin „altei lumi” și nu se pot integra în realitatea meschină și trivială a lumii contemporane: „De ce pana mea rămâne în cerneală, mă întrebi?/De ce ritmul nu m-abate cu ispita-i de la trebi?/De ce dorm, îngrămădite între galbenele file,/Iambii suitori, troheii, săltărețele dactile?/Dacă tu știai problema astei vieți cu care lupt,/Ai vedea că am cuvinte pana chiar să o fi rupt,/Căci întreb, la ce-am începe să-ncercăm în luptă dreaptă/A turna în formă nouă limba veche și-nțeleaptă?/Acea tainică simțire, care doarme-n a mea harfă,/În cuplete de teatru s-o desfac ca pe o marfă,/Când cu sete caut forma ce să poată să te-ncapă,/Să le scriu, cum cere lumea, vro istorie pe apă?” Acum paradisurile retrospective ale lui Eminescu sunt vechile „Acadèmii” ale anilor săi de studenție, locuri prielnice visului, care stimulau inspirația și deșteptau dorința de scris: „Vai! tot mai gîndești la anii când visam în academii,/Ascultând pe vechii dascăli cârpocind la haina vremii,/Ale clipelor cadavre din volume stând s-adune/Și-n a lucrurilor peteci căutând înțelepciune?/ (...) Amețiți de limbe moarte, de planeți, de colbul școlii,/Confundam pe bietul dascăl cu un crai mâncat de molii/Și privind păienjenișul din tavan, de pe pilaștri,/Ascultam pe craiul Ramses

(continuare în p. 22)

Cugetătorul reprezintă însă doar fața diurnă a protagonistului, și după ce această ipostază e trăită până la capăt și depășită, Mureșanu pătrunde în împărăția Regelui Somn, în noaptea luminoasă a inconștientului, unde își regăsește celălalt eu, abisal și nocturn, caracterizat prin aspirația spre idealitate, spre trecerea într-o condiție superioară.

studii

Sorin Lavric

Cronica ideilor

Emfază, prezumţie şi veresie

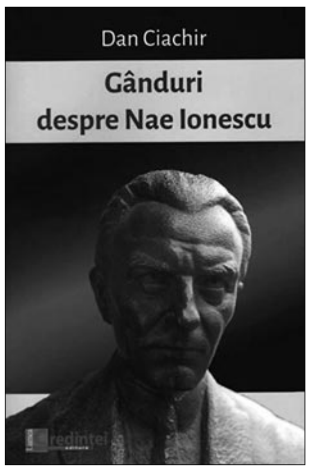
DAN CIACHIR, *Gînduri despre Nae Ionescu,*
Editura *Lumea Credinţei,* ediţia a IV-a, Bucureşti, 2018, 138 pag.

E un accent meschin ca, analizînd un filosof, să cauţi să-l cobori la nivelul tău. E cum ai reduce buchetul unui vin nobil la reacţia îngustă a cîtorva papile gustative. De meteahna aceasta suferim cu toţii, cu atît mai mult cu cît nu vrem s-o recunoaştem, numai că din defectul acesta – să deformezi un autor după calapodul mediocru al propriei gîndiri – se hrăneşte mai toată exegeza de tip speculativ. Plaga e universală: alterezi un spirit sub cuvînt că-l comentezi, rezultatul fiind o pînză de aberaţii pe care i le lipeşti pe frunte, aidoma unei diademe de clişee cu care îi corceşti fiinţa.

Ca să scape de acest pericol, Dan Ciachir mărturiseşte din capul locului că nu pretinde să fi ajuns la o interpretare „obiectivă" a lui Nae Ionescu, chiar şi pentru simplul fapt că aşa ceva nu e cu putinţă. Profesorul cu sprîncene de lup rămîne o enigmă căreia, departe de a-i fi lămurit miezul, te străduieşti doar să-i intuieşti cîteva trăsături.

Iată însuşirea după care poţi constata apariţia unui gînditor de excepţie: adevărul lui nu se epuizează în calupul de interpretări pe care posteritatea i le pune în seamă, caz în care legenda ajungă se întreacă opera, aşa explicîndu-se de ce Nae Ionescu, dintr-o persoană înfăşurată în bîrfe mondene, cum era în epoca interbelică, a devenit un personaj înconjurat de o fabulă mistică, ca în zilele noastre. În plus, mai există un semn distinctiv în cazul lui: cînd din orice anecdotă avîndu-l drept protagonist se poate scoate un tîlc cu iz de pericopă, cînd din orice episod biografic iese la iveală o noimă spirituală, atunci e limpede că insul avea un veritabil nimb de fascinaţie.

Dar să-i luăm la rînd cîteva însuşiri spre a vedea ce iese din ele. Să vedem *cum gîndea*, *cum scria* şi *cum vorbea* Nae Ionescu.

Cum gîndea. Profesorul spunea că, înlăturînd schemele mecanice de tip cauzal, a încercat să înţeleagă societatea prin prisma unor corelaţii organice. Asta înseamnă: relaţia de succesiune cauză-efect lasă locul unor concomitenţe a căror energie vine din afara lumii. Nae Ionescu nu gîndea sociologic, ştiinţific, istoric sau pragmatic, ci curat teologic. În ochii lui, nici un sistem nu poate fi înţeles dinlăuntrul lui, ci numai prin bolta de înţelesuri care depăşesc sistemul. Concluzia? Ce pare sigur în plan istoric este o aparenţă efemeră pe care nu poţi pune nici un temei. Totul e curgere chinuită, o vale a plîngerii a cărei regulă stă în misterul suferinţei. Tocmai de aceea, în plan istoric, orice viaţă umană este un naufragiu pe care nu-l poţi corecta decît agăţîndu-te de un fundament divin. Mai mult, în această vale a plîngerii, orice ambiţie de a fi durabil – prin prestigiu, operă sau originalitate – aduce cu tresărirea minusculă a unui fir de praf. Dacă există o minimă şansă de a consacra planul perisabil al zbaterii omeneşti, ea nu poate veni decît de sus, din stinghia eternă a adevărului revelat. Pentru idioţi, felul acesta de a gîndi se numeşte *fundamentalism*, pentru naivi, *conservatorism controversat*, iar pentru mediocri, *misticism retrograd*.

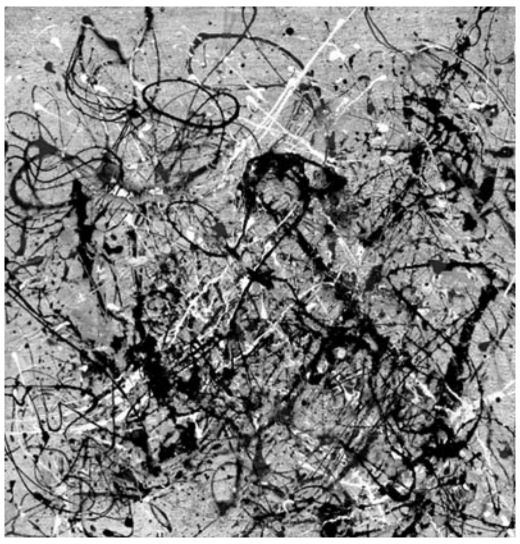
Bizareria profesorului este că totodată credea într-o filosofie de folosinţă unică, a cărei valabilitate se mărginea la insul care o trăia. Asta nu înseamnă că sunt atîtea filosofii cîţi oameni sunt, ferească Dumnezeu, asta ar fi o concesie făcută prostiei colective. Majoritatea oamenilor nu au nici o filosofie, drept care filosofia este o chemare a cărei ferment creşte odată cu insul care are privilegiul de a o plăsmui. În schimb, scoasă din pielea gînditorului, filosofia nu mai are nici noimă, putînd fi aruncată la groapa cu rebuturi a istoriei.

Replica firească pe care o simţi venindu-ţi pe limbă este: de ce tu, Nae Ionescu, mai ai nevoie de o filosofie personală de vreme ce există cloaşterul infailibil al viziunii ortodoxe? E îndeajuns să te aşezi sub plapuma ortodoxiei ca să simţi adierea unei mîntuiri în a cărei iconomie filosofia nu cîntăreşte nici cît negru sub unghii. Răspunsul lui Nae: filosofia nu e o necesitate, ci un mod personal de a te împăca cu eşecul propriei vieţi, ceea ce e totuna cu a spune că adevărul amar, pe care filosoful îl rumegă cu ajutorul categoriilor, călugărul îl intuieşte în rugăciune. Mai mult, adevărul revelat îl trăieşti mistic în liturghie, dar îl înţelegi logic prin concepte, atîta doar că de privilegiul acesta nu au parte decît cei înzestraţi cu virtuţi speculative. Şi ce înţelege un ins în copca minţii lui nu poate fi transmis altuia, de aici zădărnicia oricărei vanităţi privind scrierea cărţilor: ele nu se adresează decît celui care le-a scris, restul fiind un simulacru de comunicare între nişte intelectuali care nu ştiu cum să-şi ascundă deznădejdea pe care le-o dă gîndul că vor muri.

Cum scria. Cînd se apuca de scris, profesorul lăsa impresia că tocmai a întrerupt o activitate cu mult mai importantă decît cea a punerii cuvintelor în pagină. Scrisul era un act secundar, pe care îl săvîrşea fără tragere de inimă, fără tresăriri patetice şi fără preocupări calofile legate de zulufii stilistici. Scria lapidar, retezînd sintaxa, în virtutea unei neglijenţe de care, dîndu-şi seama prea bine, voia să scape cît mai repede. Scrisul nu-l absorbea, şi asta fiindcă îl privea ca pe o obligaţie gazetărească de care trebuia să se achite la termen. Aşa se explică oroarea pe care o avea faţă de „carte", în care vedea o criptă în care nişte vanitoşi iremediabili îşi înmormîntează gîndurile moarte, crezînd că în felul acesta vor atinge celebritatea. De fapt nu ating nimic, decît fundul coclit al orgoliului.

Cum vorbea. Era genul de orator care se pregătea atît de bine înaintea cursului încît dădea impresia că improvizează pe nepusă masă. În capul lui, drumul expunerii era precis conturat, doar digresiunile le făcea în funcţie de împrejurare. În plus, concluziile la care ajungea pe cale logică erau însoţite de o credinţă întreţinută pe cale mistică, o credinţă a cărei intensitate îl făcea să participe duminica la liturghie, îngenunchind alături de plebe. Faconda lui Nae Ionescu, sacadată, maliţioasă şi lipsită de exaltare, trăda o convingere aparte, aflată dincolo de subtilitatea silogismelor de paradă.

Există trei feluri de retorici. Mai întîi, cea ivită din emfază, unde oratorul este un histrion talentat care îşi joacă cu aplomb rolul limbut. El foloseşte trucurile limbii ca pe unelte de scamatorie verbală, de aceea încîntă, distrează şi descreţeşte frunţile. Apoi există faconda din prezumţie, cînd vorbitorul e pînă într-atît de sigur pe adevărurile pe care le rosteşe că aduce cu un iniţiat arogant, venit să lumineze gloata cu strălucirea nuanţelor sale. În acest caz, el îşi copleşeşte auditoriul cu o pletoră de imperative în faţa cărora nu există împotrivire. E militantul vorbind în numele

unei doctrine pe care o scos-o din propriul creier. În al treilea rînd, există faconda de veresie, cînd vorbitorul îşi lasă cuvintele să curgă în plata Domnului, din convingerea că vorbele nu pot decît aproxima un adevăr pe care nici o limbă nu-l poate prinde. Tipul acesta de facondă defineşte naturile credincioase, misionarii vorbind în numele unei credinţe pe care nu ei au născocit-o.

Nae Ionescu avea cîte ceva din fiecare stil retoric: avea emfază de actor, prezumţie de ins sigur pe sine şi deopotrivă tenta relativă a celui care presimte că veresia Domnului depăşeşte gîndurile omeneşti. Dar, cum afirmă Dan Ciachir în volum, e o iluzie să crezi că, adunînd aceste însuşiri, limpezeşti portretul lui Nae Ionescu. Nu-l limpezeşti, doar îl aproximezi.

O ultimă nuanţă: e inutil să duci polemici pe seama lui Nae Ionescu. Cine are afinitate pentru modul lui de a gîndi, îl savurează, cine nu are, îl detestă statornic ca pe un proscris. Dan Ciachir face parte din prima categorie, de acea volumul *Gînduri despre Nae Ionescu* este expresia unei admiraţii pe care ştie s-o argumenteze cu ajutorul erudiţiei, tactului şi măsurii.

REMEMBER

„Macazul”

DIANA SERENA BUNEA, în dialog cu DANIEL CRISTEA-ENACHE

Diana Serena Bunea (English Teacher, École de Berges, Montréal) mi-a făcut onoarea unor convorbiri ce vor constitui o carte; și care sunt purtate pe LiterNet, la rubrica *La persoana I*.

În această „rundă” apare un personaj emblematic al vieții mele și al cărții noastre: mama mea adoptivă, Doina Cristea. **(D.C.-E.)**

Diana Serena Bunea: Permiteți-mi, vă rog, să reiau întrebarea despre Doina, mama Dvs. adoptivă, la rândul ei profesoară de limba română, despre care nu ne-ați povestit încă prea multe. Cum era Doina ca mamă adoptivă? Care a fost rolul ei în devenirea Dvs. nu doar profesională, ci și morală?

Daniel Cristea-Enache: Convorbirile noastre devin tot mai dificile pentru mine, fiindcă nu construiesc personaje literare, credibile sau neconvingătoare artistic, preponderent pozitive ori negative, ci „lucrez” cu profilurile unor oameni din realitate, și încă oameni dragi, din primul cerc al sentimentelor mele, cele de sânge, de familie, de viață împreună.

Iar faptul că acești oameni dragi nu mai sunt în viață, nici unul dintre ei (Mama, Tata, Valeriu, Doina, ca să-i enumăr după oribila cronologie a morții), îmi face și mai grea „misia” de a scrie despre ei, „la persoana I”. Trebuie să evit clișeele idilizării și totodată accentele prea intime; să nu le simplific complexitățile caracterologice, dar nici să nu-i idealizez — fiindcă au fost oameni, chiar oameni minunați, dar nu niște personaje ideale, cum creează scriitorii fără experiență sau fără talent. De aceea nu mă prea conving, de multe ori, memoriile scriitorilor noștri (onoare excepțiilor!), care s-ar presupune că sunt niște autori cu experiența acestei complexități omenești și care *știu* că nu există oameni perfecți — dar, în memoriile lor, se proiectează în exact această lumină a perfecțiunii, a eroismului, a însumării de calități și virtuți. Memorialistul autohton se idealizează adeseori și se eroizează falsificându-și, conștient ori involuntar, datele existențiale.

Or, ca niște oameni minunați ce au fost, cele două rânduri de părinți ai mei, cei naturali și cei adoptivi, au avut și defectele oamenilor, nu numai calitățile lor; și cumva tocmai cele din prima categorie mi-i fac *și mai dragi*. Așa cum l-am iubit pe Valeriu Cristea anume pentru încăpățânarea lui de copil mare, nu pot să nu scriu cât de mult se apropia Doina, mama mea adoptivă, de o concepție puritană care se potrivea ca nuca-n perete cu libertățile personalității mele deja formate și ale vârstei mele de 13 ani din 1987, când, rămas orfan și de tată, am intrat prin adopție în familia Cristea.

Eram atunci un pre-adolescent îndrăgostit de propria libertate, un băiat sociabil, „de gașcă”, un puber care s-ar fi jucat toată ziua pe stradă cu prietenii și colegii, un explorator al tuturor spațiilor și situațiilor imaginabile, un cititor fervent al lui Jules Verne tocmai din acest motiv; și dintr-odată, în viața mea a apărut un „macaz” în dreptul căruia stătea, atât de bună, dar inflexibilă ca un agent de circulație într-o intersecție londoneză, mama mea adoptivă, cu puritanismul ei. Într-o zi am descoperit în noua mea casă, cu stupoare, niște reviste franțuzești în care o mână atentă decupase, cu o precizie chirurgicală, toți sânii doamnelor din pozele oricum decente și elegante. Nu erau nicidecum niște reviste erotice, dar chiar și așa, sânii aceia vor fi fost prea mult pentru stăpâna noii mele case, puritana mea mamă adoptivă, care într-un fel similar mi-a „decupat” mie toate libertățile vârstei, amenințându-mă cu spectrul treptei I (admiterea la liceu era într-adevăr pe vremea aceea un examen foarte dur) și învățându-mă gramatică și comentarii literare.

În loc deci de hălăduit pe străzi cu tovarășii și bătut mingea, analiza frazei; în loc de jocurile și drăciile vârstei, propoziții subiective, atributive și circumstanțiale; în loc de farse, dispute, lupte, bătăi, expediții, Toma Alimoș, Meșterul Manole, Miorița și sperietoarea dintr-o nuvelă a lui D.R. Popescu, *Mări sub pustiuri*, care ne-a și picat ca subiect la treapta I... Nu mai spun: în loc de *Rocky*, *Rambo* și *Star Wars*, filme rusești de artă, despre care deja am vorbit, la care părinții mei adoptivi păreau a fi în extaz estetic, pe când pe mine, la 13 ani, mă plictiseau teribil.

Nu spun că nu a fost bună această culturalizare accelerată și aprofundată, fiindcă oricum vârsta drăciilor făcute pe stradă cu „gașca” era pe sfârșite (în clasa a IX-a urma să fim la licee diferite, deci adio, gașcă!); însă „macazul” m-a proiectat cu o anumită violență de pe o „șină” pe alta. Fusesem până atunci, fără să o știu, un mare hedonist. Dintr-o dată am devenit un stoic mic.

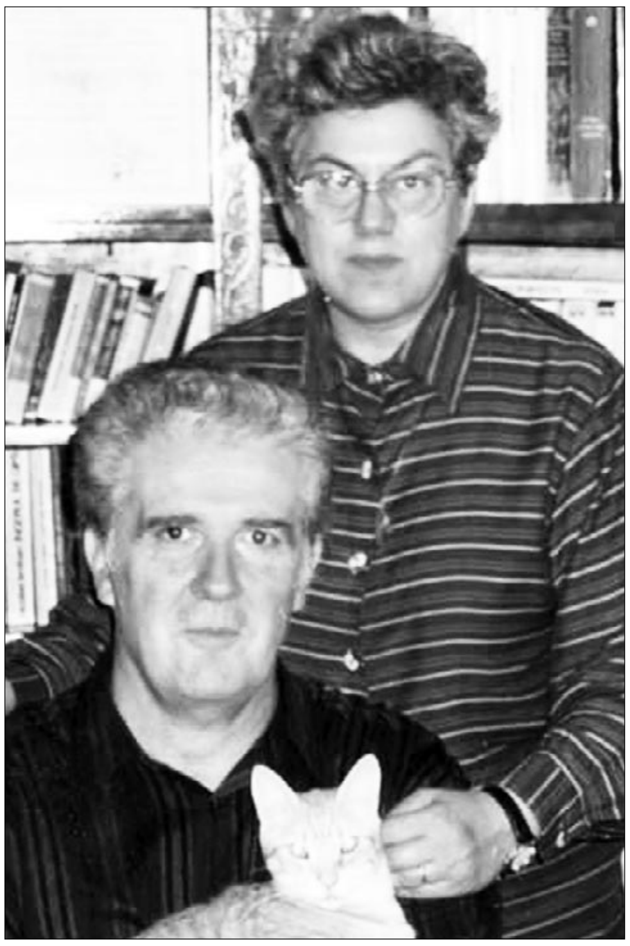
Obligat să fiu cuminte, ascultător, *comme il faut*, mi-am luat noul rol în serios și am devenit cuminte, ascultător, expert în propoziții subiective și predicative, maestru al recitării comentariului despre Toma Alimoș sau Meșterul Manole. O singură dată, la o Olimpiadă, faza pe sectorul 3, am redevenit eu însumi și am scris, din capul meu, un comentariu propriu în loc de cel învățat pe dinafară de la Doina Cristea. Am luat frumoasa notă 6, fiind pedepsit pentru libertățile mele scripturale; și m-am întors spășit și stoic la Autoritatea Maternă Puritană.

Dar nici vârsta mea, nici felul meu de a fi nu se potriveau, în fond, cu o asemenea educație. Poate că o astfel de pedagogie este mai indicată la vârstele mici, la 3 ani, să zicem, când copilul trebuie pedepsit dacă nu a învățat să-și sufle nasul; însă la 13-14 ani, când imaginația și propria corporalitate explodează în el, când o nouă vârstă, cu experiențele ei, îl transformă din ce în ce mai vădit, a-l mai trata și educa puritan, ca pe un copil mic, poate fi contraproductiv.

Însă mama mea adoptivă nu avusese copii (deși își dorise atât de mult), astfel că eu pentru ea eram, deodată, și copilul mic, și puberul, și adolescentul, ba chiar și viitorul tânăr și adult, cu toții amestecați într-un singur personaj. O scenă cumva emblematică a fost aceea, repetată, în care Valeriu și Doina încercau să-și proiecteze, să-și imagineze cum voi fi eu *când voi fi mare*. Nu puteau nicicum să mă imagineze mare, adult, *crescut*, eu fiind pentru ei un fel de *puer* etern, un copil care nu se va schimba vreodată, nu se va transforma, va rămâne așa.

La zece ani de la momentul 1987 (când venisem în casa lor înfiat de ei), m-am logodit, apoi m-am căsătorit, și am plecat de la ei în noua mea locuință. Atunci, în 1997, au suferit mult. M-a durut durerea lor, fiindcă înțelegeam că nu o pot compensa: copilul crescuse, totuși, și își luase zborul, plecase din cuib, își făcea propria lui viață. Fără să fie mama mea de sânge (e drept că eram rude de sânge, fiind mătușa mea bună, sora tatălui meu), Doina Cristea a suferit atunci când m-am însurat cât pentru șapte mame naturale cărora le pleacă progenitura. Până în ultimul ei an de viață, a tânjit după ceva imposibil: să fiu numai al ei, să fiu copilul ei etern.

Acum când scriu se fac zece ani de la ultimele ei săptămâni, absolut îngrozitoare, din cauza unui cancer ce recidivase și îi prinsese plămânii. Mi-o amintesc în casa noastră, în camera făcută special pentru ea, conectată la un aparat de respirat, luptându-se literalmente pentru fiecare inspirare de aer, răvășită de suferință, și totuși cu o lumină venindu-i în ochi și pe fruntea curată de fiecare dată când îi vedea și îi auzea pe Matei și Iulia, copiii noștri, nepoții ei.

Nasa, Valeriu și Gălbenuș

Au fost atunci, în decembrie 2013, zile și nopți teribile și pentru mine, care mă perpeleam de dragul ei și din imposibilitatea de a o ajuta cumva. Mă rugam fierbinte la Dumnezeu, dar nu ca să „scape” și să trăiască, fiindcă știam de la medici că totul era irevocabil, ireversibil, ci să se chinuiască, of, Doamne, cât mai puțin, să nu mai sufere acest om minunat așa cum suferea...

Am îmbătrânit atunci așteptând curmarea suferinței mamei mele adoptive. L-am implorat pe Dumnezeu să se implice și să-i aducă eliberarea, fiindcă niciun om nu merită să se chinuiască așa pentru fiecare inspirare de aer și în niciun caz ea, Doina Cristea, nu merita asta. Își pierduse ambii părinți și rămăsese orfană de mică, își pierduse fratele (pe tatăl meu), își pierduse soțul (pe tatăl meu adoptiv), ce mai avea oare de pierdut în viața asta în care respirația ei devenise un zvârcolit continuu, diurn și nocturn, al agoniei subomenești?

Dumnezeu îi *încearcă* până la capăt pe cei buni, drepți și puritani, ca Doina, iar apoi le duce sufletele acolo lângă El, lăsându-ne nouă amintirile atât de prețioase cu ei... Lăsându-mi mie melancolia și nostalgia că, da, exact așa a fost, fără urmă de literatură și literaturizare, fără pic de idealizare și idilism: un drac de copil a fost, la 13 ani, înfiat și transformat de o femeie-înger.

Dumitru Ungureanu

Chibițoteca

Povestea unui premiu refuzat

Ajuns pe muchia lunecoasă a vârstei de unde pot privi înapoi cu melancolie (că mânie nu mi s-a inculcat în ADN, să sparg și eu ziduri, bariere, avioane sau, de nebun, stânci plantate aiurea pe drum), constat că itinerarul meu prin viață însumează o lungă serie de ocazii ratate, ocazii neglijate, ocazii evitate. Anii lăsați în urmă ar fi trebuit să genereze ceva înțelepciune, dacă mintea era predispusă la polenizat învățăturile. Suferite, nu primite. Dar mintea mea „e la alte prostii", conform spusei celebre. Mi-o repetă aproape zilnic un amic, siderat că nu iau în serios nici dezastrele personale, necum pe cele globale, mai acute. Să fac acum o recapitulare a prostiilor și ratărilor, mi se pare prematur și la fel de chibzuit ca autodenunțul unui mafiot în caz de răfuială interclanuri. Am scris „prematur", fiindcă rămân un prematur. Observ cu bucurie că n-a secat izvorul ce m-a rostogolit către vădite eșecuri. Ce-i drept, deloc spectaculoase. Or, dacă n-am avut șansa unei prăbușiri ca-n *Zorba grecul* (filmul și romanul, unul mai bun ca altul), puțin probabil să mă aleg cu vreun monument post-mortem. Nici strada pe care domiciliez n-o să fie rebotezată cu numele meu, fiindcă pe ea locuiește un pictor de icoane, cu mai multă trecere la autoritățile locale, foarte atente, cum se știe, la impactul electoral.

Judecând imparțial, cea mai drastică prăbușire am trăit-o când eram soldat în termen, chiar în primele săptămâni. Era prin noiembrie sau decembrie 1976. Pentru că anul următor se împlineau 100 de ani de la Independența Principatelor Române Unite, se organizau tot felul de activități cultural-educative, puse pe planul doi-trei în unitatea militară, ceva de mântuială, de bifat în raport. Executarea semăna a parodie, nu a luptă. Așa a fost și concursul pe teme de istorie a Războiului de la 1877, pentru care cele patru plutoane au ales câte un reprezentant și un „antrenor". Antrenorul, gradat din ciclul doi de instrucție, deținea o fițuică sau un caiet cu întrebări și răspunsuri, concurentul fiind obligat oarecum să le memoreze, ca să le spună când locotenentul delegat examinator o cerea. Rapiditatea răspunsului trebuia dublată de exactitate, ca să obții puncte. Rapid eram sau nu eram, însă lecturile și plăcerea pentru istorie m-au urcat pe primul loc de la început și m-au menținut până spre final. Doi dintre competitori, știind bine că e ceva formal, n-au prea percutat, amețind vorbele ca un general cu nume predestinat de ciuca-bătăilor, ajuns nu se știe cum prim-ministru. Al treilea însă era un băiat ambițios din Prahova, Popa Ștefan, care voia cu tot dinadinsul să câștige. Se vedea pe fața lui, se ghicea în gestica nervoasă, se simțea în privirile tăioase pe care le arunca „antrenorului", când acesta – un țigan românizat din Ferentari, pe nume Chivu, cu grad de „fruntaș" – îi șoptea câte un răspuns greșit. Probabil era și gelos, invidios, dușmănos că eu știu, iar el bâjbâie. Și pe mine nu mă ajuta „antrenorul" (un băiat blond de prin județul Bacău) atât cât îl ajuta pe el.

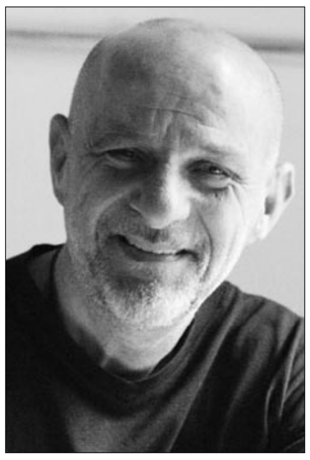
Nu știu de ce mi-a fost milă de el. Dar nu mila, ci *sila* creată de situație m-a făcut să răspund INTENȚIONAT greșit la ultima întrebare. Astfel a câștigat oponentul meu, spre satisfacția celui care îl „antrenase". Ca premiu s-a acordat, cred, o diplomă, o insignă (pe atunci abundau). Oricum, nimeni n-a dat importanță evenimentului. Nimeni, în afară de Chivu. La masa de seară (servită pe niște scânduri lungi, acoperite cu linoleum), Chivu îmi cere să mă ridic în picioare, iar celorlalți să facă liniște. Și mă acuză că am trișat la concurs, că sunt *neprincipial*, că mi-am luat răspunsurile din fițuică. Și solicită imperios colegilor să mă scuipe pentru asta! Mi s-a blocat mâncarea în gât. Nu știu cum voi fi arătat, însă *oroarea* a depășit rușinea, iar figura mea va fi tradus-o strident. Băiatul din Bacău m-a liniștit, ca și ceilalți doi gradați care ne păstoreau la pluton. Și nimeni, dar absolut nimeni dintre colegii aflați în sală n-a răspuns îndemnului chivuit. Fiecare și-a văzut de farfurie, de parcă n-ar fi auzit cele zise. Noi, cei din ciclul unu, eram instruiți, chiar amenințați să tăcem; dar și cei din ciclul doi, evident superiori fizic și intelectual lui Chivu, au tăcut. Am aflat ulterior de ce: individul era *șulfă*, unul care turna ofițerilor tot ce se petrece între soldați!

L-am întâlnit o dată, la câțiva ani după militărie. Părea că nu se petrecuse nimic, mi-a vorbit ca un cunoscut oarecare, amabil, detașat. Nu l-aș fi reținut, de obicei uit ce mi se întâmplă urât și rău. Dar măgăria lui l-a determinat pe Popa Ștefan, concurentul meu, să vină chiar în acea seară ploioasă, la pauza de țigară, și să-mi spună, de față cu tot plutonul, că-i este greață de gestul lui Chivu, se simte dezonorat și consideră că eu merit premiul. Mi l-a înmânat. Nu mai știu ce era: o diplomă? Un pix? O insignă? Am refuzat, firește. Gloria acelui moment a trecut neobservată, cum trec toate pe lume...

...dacă n-am avut șansa unei prăbușiri ca-n *Zorba grecul* (filmul și romanul, unul mai bun ca altul), puțin probabil să mă aleg cu vreun monument post-mortem. Nici strada pe care domiciliez n-o să fie rebotezată cu numele meu, fiindcă pe ea locuiește un pictor de icoane, cu mai multă trecere la autoritățile locale, foarte atente, cum se știe, la impactul electoral.

polemos

Radu Aldulescu

Un nume nou în topul personal al romancierilor contemporani

Un roman bun trebuie să se sprijine pe o poveste interesantă, dacă nu ciudată, stranie sau exotică. Nu-i desigur, o condiție suficientă (contează, în primul rând, cum este spusă povestea), dar e foarte necesară. Romanul *Mai puțin decât dragostea* al lui Bogdan Crețu îndeplinește cu asupra de măsură respectiva condiție, având în centrul de greutate o poveste de dragoste dintre fiul unui fost deținut politic, victimă a sistemului concentraționar de la noi, din vremea lui Dej, și fiica torționarului său, fost gardian în lagărele închisorilor comuniste care avea în fișa postului reeducarea prin bătaie. Genul acela de bătaie, aflăm din rememorările torționarului și ale victimei sale, lăsa, îndeobște sechele și, la rigoare, era pasibilă să ucidă.

Vlad și Sara se îndrăgostesc în ultimul an de liceu și ultimul an al dictaturii ceaușiste. Confesiunile reciproce despre familiile lor par să le susțină și să le hrănească dragostea, mai ales că își dau seama că nu știu mare lucru despre trecutul părinților. Pare ușor neverosimil, la o primă vedere, elanul detectivistic al Sarei, pentru descoperirea trecutului de torționar al tatălui său, față de care acesta și-a luat măsuri de precauție, pentru a nu fi accesibil fiicei. În realitatea de pe teren postdecembristă, avem o sumedenie de copii de torționari și nomenclaturiști de toate rangurile (torționari-șefi, în ultimă instanță) care, pe un plan subțire sau pe față și cu nonșalanță, își venerează părinții, începând chiar cu Nicu Ceaușescu și celebra sa replică: „N-o să reușiți voi să zugrăviți cât a construit tata". N-ar fi de mirare că nostalgicii epocii de aur văd în Ceaușescu un constructor-șef al României, nicidecum un criminal de vocație, mai subtil decât predecesorul său, și care a fost întrecut în subtilitate de cei care l-au luat de pe pâine, scoțându-l din porție, din postura de slugi care și-au asasinat stăpânul.

Literatura, însă, are altă logică decât viața, în ideea de a-și asuma menirea vizionară, prin deschiderea unor perspective piezișe asupra realității. Descoperind trecutul de torționar al tatălui, răsplătit de regimul comunist și, în formă continuată, de cel postcomunist, cu funcții și privilegii de care a beneficiat din plin familia sa, Sara decide să se rupă de părinți. Fuge de acasă cu Vlad, într-o pensiune de la munte. Timp de câteva luni, acolo crește povestea lor de dragoste, în tensiunea așteptării tatălui torționar care să-i descopere și să pună ordine în viața fiicei. Împotriva acestuia, Sara socotește că are un atu decisiv: este gravidă; copilul lui Vlad care crește în ea îl va împiedica pe tatăl ei s-o despartă de Vlad. Când acesta îi descoperă, însă, pe cei doi iubiți, descinzând cu un echipaj de miliție în pensiune, își ia fiica acasă și-l duce pe Vlad în arestul miliției, unde își exercită asupra lui vechea vocație torționară. Are puteri depline asupra lui și, totodată, o ură neîmpăcată, dat fiind că i-a dat peste cap planurile în privința căsătoriei fiicei sale cu fiul unui securist șef. Îi poate procura o condamnare la ani grei de pușcărie corupătorului fiicei sale, mai mult, i-o spune, îl poate face să dispară, să-l suprime, fără să riște nimic, fiind familiarizat cu astfel de proceduri. Amenințarea fiicei sale că se va sinucide dacă i se va întâmpla ceva iubitului ei îl determină pe torționarul Iacob Iacoban să se răsucească la o sută optzeci de grade. Îl eliberează pe Vlad din arestul miliției și-l convoacă la el acasă, împreună cu familia, pentru a le împărtăși tuturor gândurile și planurile vizând un viitor de vis pentru cei doi îndrăgostiți: îi va ajuta să plece din țară și le va crea posibilități, pentru a se stabili, prosperi, în occident, în lumea liberă. Povestea este pe cale de a lua o întorsătură de happy-end, grație generozității și posibilităților fostului torționar, actual potentat și privilegiat al regimului ceaușist. Povestea se rupe, însă, în acest punct: Sara, gravidă în opt luni, își pierde urma în lume, părăsindu-și părinții, pentru totdeauna și, totodată, și pe Vlad, pe care îl regăsește, totuși, prin fiica lor, peste treizeci de ani, devenind disponibilă pentru el. Cei doi și fiica lor se revăd la munte, în apropierea pensiunii unde și-au trăit dragostea din adolescență, în momentul când Sara, suferind de o formă rară de cancer, mai are de trăit cinci luni. Sfârșitul romanului precede și se suprapune, totodată, peste sfârșitul Sarei.

Am socotit necesar să punctez subiectul romanului, pe sărite, omițând situații și detalii semnificative din viața personajelor care sunt și înseamnă mai puțin decât dragostea, după cum spune titlul și confirmă întreg parcursul narațiunii. Ar fi bine de adăugat, cred, că, peste povestea lui Vlad și a Sarei se suprapune povestea unui al treilea personaj, Maria, căreia Vlad i se confesează și are un rol hotărâtor în roman. Biografia Mariei susține parcursul intrigii și completează, totodată, atmosfera, integrându-se în țesătura filelor narative, împletită impecabil, de-a lungul a aproape cinci sute de pagini.

Bogdan Crețu descrie, în amănunt, sau bifează, episodic, vieți din trei generații succesive, pornind de la începuturile comunismului la noi, până în epoca actuală de belșug

(continuare în p. 20)

Arthur Suciu

Povești de la marginea lumii

Suferințe noi

Am înțeles de-a lungul timpului că oameni nu lipsiți de inteligență eșuează din cauză că-și evaluează greșit situația, crezând că pot mai mult sau, și mai rău, că li se cuvine mai mult decât au. Ei se aventurează când ar trebui să aibă răbdare și așteaptă o recunoaștere, care nu va veni, fiind lipsită de temei. Pe acest parcurs, se întâmplă de obicei lucruri nedorite: relații ratate, pierderi de bani, chiar boli. Visele lor rămânând în stadiul de vise, ei devin tot mai intransigenți și, treptat, încep să arunce către ceilalți întreaga vină a unui eșec previzibil. Lucrul cel mai ciudat e că, deși sunt convinși că au fost loviți de sistem (ceea ce e întotdeauna suficient de adevărat), ei proiectează relele lui în anumite persoane, de regulă apropiați care, în ochii lor, s-au realizat pe nedrept, făcând compromisuri sau vânzându-se. Ei personalizează o ură prea abstractă și ineficientă, fac dintr-un oarecare un simbol al răului universal. Însă această ură care, în esență, e lipsită de obiect, ca și de motiv, are un efect dramatic pe termen lung, căci, dacă ura e revigorantă pe moment, în timp ne distruge mintea mai ceva ca depresia, e de fapt forma ei cea mai rea. Ratatul adevărat nu e cel care a ratat, ci cel care nu o recunoaște. Viața e *prea mult* pentru oricine; de aceea, trebuie să fim modești. Și mai ales trebuie să recunoaștem că uneori suntem depășiți de situație. E o variantă mai bună decât s-o luăm razna.

Dostoievski susține că numai suferința îl schimbă pe om, ceea ce-i adevărat, numai că suferința poate să facă dintr-un om deopotrivă un ins bizar, pierdut, toxic. Remarcabil, la personajele lui Dostoievski, este tocmai că ele nu sunt bizare, în ciuda faptului că au mult de suferit. Dostoievski însuși este un personaj profund, contradictoriu, plin de angoase, suferind de epilepsie, de dependența de jocurile de noroc - totuși, nu e deloc un ins bizar, care crede că suferința e o carte de vizită, ceva cu care să te împăunezi. Dimpotrivă, cu cât un om a suferit mai mult și a fost mai conștient de suferința sa (iar Dostoievski a suferit imens), cu atât simte nevoia să-și convertească această suferință în altceva decât în strigăt absurd sau în mișcări bizare, resentimentare, vrea să ia distanță față de ea, să o dilueze, să o facă să pară ceva suportabil. Oamenii care au suferit mult au tendința de a face în așa fel încât să pară superficiali - e o trăsătură comună și, aș spune, benefică, o dovadă de inteligență, de descentrare de sine (căci suferința dramatizează), o conștientizare a faptului că nimeni nu deține monopolul suferinței și, în plus, că suferința nu e productivă, nu conduce la schimbarea de sine, cum crede Dostoievski, decât dacă nu devine o formă de mândrie sau o frustrare adâncă, iremediabilă.

Machiavelli tratează chestiunea consilierii politice într-un capitol despre lingușire și nu pare să pună mare preț pe sfătuitori, pe care îi consideră mai degrabă un pericol pentru principe. El spune că are sens ca principele să aibă sfătuitori numai dacă îl duce capul în primul rând pe el însuși, căci „un principe care nu este înțelept nu va putea să fie sfătuit cu folos". Machiavelli încearcă să reglementeze consilierea, în așa fel încât rostirea adevărului de către sfătuitori (*parrhesia*) să fie posibilă. El susține că doar anumiți oameni trebuie să aibă dreptul de a-i spune principelui adevărul în față și numai în chestiuni limitate, care țin de domeniul lor. El respinge varianta în care principele ar avea un singur mare sfătuitor, considerând că, dacă acesta ar fi mai deștept decât principele, i-ar lua locul. Mai mulți consilieri cu expertize limitate, liberi să spună în fața principelui ce gândesc - aceasta e soluția propusă de Machiavelli. Altfel spus, la modul ideal consilierii nu trebuie să aibă ei înșiși interese legate de putere: numai așa pot să spună adevărul. Dar, pentru că oricine trăiește lângă principe ajunge să aibă interese de putere, puterea de a spune adevărul fiind, chiar și ea, o formă de putere, trebuie să fie limitată la un domeniu de expertiză. În privința celorlalți, adaugă el, principele nu-și poate permite să-i lase să spună ce vor ei pentru că, dacă s-ar lăsa sfătuit de toți și toți ar fi liberi să spună ce gândesc, principele și-ar pierde autoritatea. El nu susține că toți ceilalți ar trebui să-l lingușească, ci că nu ar trebui să intre cu principele în relații de consiliere.

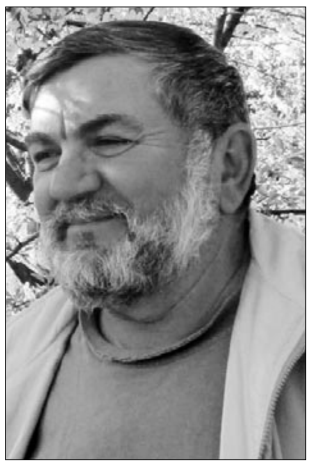
Am ținut un fel de conferință despre cum ne vin ideile și am prezentat, în prima parte, „cariera" mea - schimbări de locuri, de joburi, de profesii - pur și simplu, la un moment dat, m-a luat oboseala.

Unul dintre efectele cele mai profunde ale activității pe rețelele sociale online este dispariția plăcerii de a fi tu însuți. Ca să nu cazi în depresie, trebuie să te suporți pe tine însuți, ba chiar să-ți facă plăcere de a fi ceea ce ești. Or, rețeaua te orientează către ceilalți și te convinge că plăcerea nu poate veni decât dacă primești *like*. Rețeaua *te seacă* de tine însuți și, oricât ai fi de puternic, ea e mai puternică decât tine. Rețeaua mobilizează dorința de recunoaștere, dar și mai mult forme defecte ale recunoașterii, cum ar fi dorința de a fi în atenția celorlalți, de a fi apreciat. Ea alimentează complexele noastre. Or, noi nu avem nevoie de alimentarea complexelor și neputințelor noastre, ci de depășirea lor. Nu le putem depăși decât dacă lucrăm cu noi înșine, independent de orice recunoaștere socială. Nu le putem depăși decât dacă luptăm cu ele.

Am stat trei zile să urmăresc înmormântarea lui MacGowen. A fost un eveniment de PR scump și oarecum bizar, care s-a suprapus peste slujba religioasă, fiind destul de greu să le deosebești. E bizar că acest anti-star prin excelență a avut parte de o înmormântare de un asemenea lux, cu Johnny Depp cărându-i sicriul (care era de fapt un coș). Cum era de așteptat, lumea s-a întrebat de ce oamenilor obișnuiți, care sunt înmormântați, nu li se cântă ceva sau cum de preoții au permis să se danseze în biserică. Răspunsul se află poate în caracterul sacru al idolilor pop. Oamenii puneau mâna pe fotografia lui MacGowen de pe carul mortuar așa cum pun mâna pe moaștele unui sfânt. Starul pop este el însuși încărcat cu sacralitate, iar moartea sa nu poate fi acceptată decât dacă i se cântă muzica (oamenii obișnuiți cântau în stradă), dacă nemurirea sa prezumtivă nu e preluată de opera sa. Acestui „lucky bastard" i s-a permis orice. Să trăiască fără dinți, să fie tot timpul beat, să urle cât îl ține gura, să facă mișto de tot, dar și să fie înmormântat împreună cu o statuetă a lui Buddha în cadrul unei slujbe catolice (o bizarerie, o provocare, o blasfemie și o ironie). El a avut dreptul să încalce toate regulile sociale, inclusiv pe

(continuare în p. 26)

Dumitru Augustin Doman

Flash fiction

Primarul chinuit de preocupări artistice *sau* Opera de pe izlaz

Zice primarul Costel Abrădoaie: „Degeaba ai bani căcălău la buget și ești ordonator de credit dacă nu ești sensibil la cultură și artă. Că cultura și arta, cum zicea un mare învățat, este aerul și apa unui popor, iar noi fără aer și apă nu putem trăi etc. etc." Iar primarul comunei Picior de plai este sensibil până la lacrimi la cultură și artă. El și-a propus de la început câte un proiect cultural-artistic grandios în fiecare an de mandat. „Că cultura și arta etc. etc."

Numai din chinuitorul dor de cultură și artă a mers el cu doi ani în urmă la ministra blondă, unde a stat în anticameră la guvern aproape un sfert de oră, iar peste alt sfert de oră a ieșit cu dosarul aprobat pentru un parc croit ingenios pe izlaz, la un kilometru și jumătate de un sat al comunei și la 975 de metri de celălalt sat. Oierii, văcarii, tractoriștii și arendașii, dar și populația de seniori ai comunei, cu toții nu prea mai puteau supraviețui fără parc în mijlocul spațiosului izlaz. Cum să trăiești ca-n Evul Mediu în epoca supertehnologizată a Uniunii Europene? Ce, suntem sălbatici? a întrebat retoric domnul primar. Așa, că-n anul următor, pe dealul-vale din izlaz a răsărit ca din nimic parcul, cu bănci vopsite în roșu, galben și albastru, cu un lac placat cu piatră albă de Albești, cu niște tei tineri proaspăt plantați de-o parte și cealaltă a aleilor de granit, coșuri de gunoi la fiecare bancă, totul străjuit în patru colțuri de patru toalete ecologice, ca patru gherete de lux de la Palatul regal din Londra. Chiar și un teren de sport a apărut pe malul celălalt al lacului, la jumătatea dimensiunii dintre unul de fotbal și unul de handbal, și cu iarbă de izlaz, că n-au ajuns banii și de gazon. Și înclinat lin spre lac, unde mai cade mingea la meciurile duminicale dintre cele două sate. Dar, astea sunt detalii doar pentru cârcotași. Altfel, neam de neam al piciorușilor de plai nu văzuseră așa ceva. Panglica de inaugurare a fost tăiată de șapte demnitari, în frunte cu tânăra ministră blondă îmbrăcată în rochie roșie mulată pe curu-i rotund ca un baraj hidroenergetic în miniatură, de însuși primarul Costel Abrădoaie, de președintele Consiliului județean, de prefect și alții. „Că cultura și arta etc." Recepție pe tăpșan cu icre negre, bufet suedez de la A la Z, whisky, șampanie, grătar de mi(ni)streț, taraf folcloric cu of, of, of și măi-măi-măi și dansuri populare etc. Câinii și motanii maidanezi ronțăiau și ei pe sub mese oscioare și mezeluri. Voie bună pentru toată lumea, că voia bună nu costă nimic. Sau, mă rog, a costat ceva bani dăruiți creștinește de Prefectură, Consiliu județean și Arhiepiscopie. Dar, câștigul a fost al iscusitului primar Costel Abrădoaie și al blondei ministre: din șapte milioane de euro din fonduri comunitare, blonda de la Palatul Victoriei și-a reținut un milion, iar primarul tot un milion. Iată ce înseamnă democrația și echitatea capitalistă: primarul de la Picior de plai aceeași sumă cu blonda de la Victoriei. „Că cultura și arta etc. etc." Asta neavând nicio legătură cu motto-ul politicianului pragmatic: Măsura cu care trebuie să bagi mâna în avutul statului este lipsa de măsură. Aici a fost cu măsură.

Acum, anul acesta, de zilele comunei, primarul a invitat în izlaz, pardon, în parcul din Picior de plai, Opera de Stat din Tomișani, cu 33 de artiste lirice, toate în rochii de epocă, rochii cu crinolină și trenă cu care mătură aleile de găinaț și balegi de cal, cu 31 de artiști, baritoni și bași, cu o orchestră de 39 de instrumentiști. Spectacolul se ține în fața lacului plin de rațe și gâște înotând vesele. Spectatori: personalul primăriei, de la femeia de serviciu, până la contabilul șef și directoarea de la Resurse umane și desigur primarul Costel Abrădoaie, plus niște gură cască din sat, plus cei aflați în timpul serviciului: ciobanii și văcarii. Pe băncile tricolore își dorm somnul de la amiază niște capre încornorate cu iezii după ele. Sopranele de coloratură chirăie arii din Carmen și din *Madam Butterfly* și din *Tosca* și altele, iar baritonii din *Nunta lui Figaro* și altele. Spectacol vesel. Parcă și caprele de pe băncile tricolore apreciază măreţul act artistic, iar rațele și gâștele de pe lac înoată cu o grație de lebede. Dar, cel mai impresionat pare a fi măgarul stânii, măgarul Guță, care-și dezvelește dinții proeminenți, își ridică botul spre cer și ține isonul baritonilor cu niște note înalte: I-ha! I-ha-ha! I-ha-ha-ha!

După spectacolul îndelung aplaudat, primarul Costel Abrădoaie ține un cuvânt de mulțumire pentru distinsul Teatru de Operă. „Că cultura și arta etc. etc." În timp ce personalul tehnic strânge boxele, microfoanele, instalațiile, personalul artistic se înfruptă pe la mese din icrele negre, măslinele, mezelurile și purceii la proțap, dând de dușcă și câte un păhărel de palincă și pahare de vin de căpșunică. La coada mesei, se ospătează cu timiditate și ciobanii și văcarii care tot alungă oile și caprele care dau buzna spre mesele încărcate. Câinilor ciobănești le aruncă totuși sub mese câte un os de purcel, că și ei au urmărit cuminți spectacolul de operă și balet, fără să latre ca de obicei ca niște bezmetici. Ce mai, voie bună pentru toată lumea, că voia bună nu costă nimic. Doar pentru primărie costul a fost de cinci milioane de lei, din care primarul a băgat în buzunar un milion, iar directoarea blondă a Teatrului de Operă a luat și ea un milion. Iată ce înseamnă democrația. Nimeni nu e mai lacom decât altul. „Că degeaba ai bani căcălău și ești ordonator de credit dacă nu ești sensibil la cultură și artă. Că cultura și arta etc. etc."

Acum, anul acesta, de zilele comunei, primarul a invitat în izlaz, pardon, în parcul din Picior de plai, Opera de Stat din Tomișani, cu 33 de artiste lirice, toate în rochii de epocă, rochii cu crinolină și trenă cu care mătură aleile de găinaț și balegi de cal, cu 31 de artiști, baritoni și bași, cu o orchestră de 39 de instrumentiști.

Dan Ciachir

Jurnal 2016

Am primit de dimineață *55 de predici*, cartea părintelui Radu Dorin Micu, impecabilă sub toate aspectele. Mă bucur că am prefațat acest volum.

16 ianuarie

O emisiune TV având ca subiect *fericirea* mi-a amintit de întrebarea pusă la Cluj de un teolog ziarist. I-am răspuns că am trăit trei momente de fericire: pe creasta munților Piatra Craiului, în Malta, la Dingli, deasupra Mediteranei la 400 de metri, și la Constantinopol, sub cupola Sfintei Sofia, de unde nu-mi mai venea să plec...

26 ianuarie

Ieșind a doua oară în oraș, după ce se întunecase, intrând la anticariat, am luat un volum de convorbiri cu Paleologu pe care îl mai aveam în bibliotecă – am constatat la întoarcere –, însă nu-mi pare rău. Fie și numai pentru această afirmație: „Cred că dacă fugeam, eram și astăzi un fugar nefericit, ca majoritatea fugarilor. Aici, în schimb, am fost viu."

Am aflat chiar de la el, pe când eram foarte tânăr, că în 1968 putea să rămână la Paris. Cioran, care își evalua compatrioții după nivelul francezei pe care o vorbeau, s-a oferit să-i găsească un post de redactor la o editură.

30 ianuarie

Zilele trecute, deschizând jurnalul pe 2007, am dat peste un enunț care mă privea și începea astfel: „Prin stilul său de neatârnare de nimeni și de nimic...". Este una dintre puținele aprecieri care mă flatează.

1 februarie

A trecut repede aseară jumătatea de oră a emisiunii *Credință și cultură*, în care Cristian Curte a spus că m-a făcut celebru *Cronica ortodoxă*. Deși este al treilea om care afirmă asta public, mi se pare o exagerare, ce-mi evocă totuși frumoșii ani '90.

5 februarie

Patriarhul rus Chiril face o vizită în America Latină, iar pontiful Francisc I face una în Mexic. Și se vor întâlni timp de două ore – întrevedere mediată de liderul comunist Raul Castro – pe aeroportul din Havana, pe 12 februarie. Revista, altminteri serioasă, „Le Point", susține că întâlnirea celor doi are ca scop „o strategie de luptă comună împotriva islamului", afirmație care stârnește mai degrabă ilaritate.

Deprins să judece cantitativ, Vaticanul – nu e pentru prima oară – îl consideră pe patriarhul rus întâistătătorul *de facto* al Bisericii Ortodoxe Universale, de aceea și Ioan Paul al II-lea a vrut să viziteze inițial Rusia (îl încântase pe Gorbaciov cu rusa pe care o vorbea), însă s-a opus patriarhul pravoslavnic de atunci, Alexei, și a trebuit să se mulțumească, în mai 1999, cu o țară ortodoxă mai mică...

15 februarie

Am urmărit aseară un interviu cu un autentic mare actor, Marcel Iureș, care evită avioanele, motiv pentru care a renunțat să mai filmeze în Statele Unite. Preferă să joace pe scena teatrului său, nu foarte mare, întrucât iubește independența. I-am reținut și observația realistă că oamenii nu își găsesc mulțumirea întrucât „vor mai mult sau vor să aibă ceea ce au alții".

17 februarie

Uitându-mă astăzi peste „Corriere" și peste „La Repubblica", am aflat că din 1990, în fiecare an, în Italia, pe 17 februarie se sărbătorește Ziua Pisicii, așa încât m-am grăbit să o sărut pe Maimuțel și să-i urez „La mulți ani".

20 februarie

A murit la 84 de ani Umberto Eco, un soi de Dan Brown *avant la lettre*, autor al romanului cu tiraj imens *Numele trandafirului*, pe care nu l-am citit, scriitorul fiind nefrecventabil pentru mine întrucât era structuralist și om de stânga. Dumnezeu să-l ierte!

27 februarie

Am aflat cu întârziere că a murit Nina Stănculescu, critic și istoric de artă, care a absolvit Teologia în anii '50, sub camuflaj, ca și Virgil Cândea și Alexandru Duțu. Mi-a telefonat cu mulți ani în urmă spunându-mi cuvinte măgulitoare și trimițându-mi o carte strălucită, *Brâncuși – Rugăciune pentru Mileniul III*, pe care am citit-o și recitit-o cu atenție și plăcere. Dumnezeu s-o odihnească!

17 martie

S-a prăpădit, la vârsta de 91 de ani, profesorul Solomon Marcus, matematician și eseist, membru al Academiei; un om nobil. L-am cunoscut în casă la Nicolae Breban, revăzându-l cu un an în urmă la o recepție la Banca Națională, când mi-a spus că a stat împreună cu tata la căminul de studenți „Matei Voievod". Dumnezeu să-l odihnească!

19 martie

O carte frumoasă, *Povestind despre atunci*, constând din dialogurile purtate de doi scriitori remarcabili din generații diferite, Monica Pillat și Barbu Cioculescu. Transcriu un scurt și semnificativ pasaj al lui Barbu Cioculescu: „Tata avea simpatii de stânga... Inspirat de el, care fusese ateu în tinerețe, eram și eu pe atunci «liber-cugetător». Și-a regăsit drumul spre Dumnezeu în acei ani gri; când s-a împrietenit cu mitropolitul Tit Simedrea, un om extraordinar de luminos și de credincios."

21 martie

A plecat spre Domnul părintele arhimandrit Neonil Ștefan (1922-2016), starețul Mânăstirii Frăsinei, singura din România cu rânduieli integral athonite, pe care a condus-o din 1959, adică 57 de ani.

L-am văzut inițial în 1981, când m-a dus la Frăsinei colegul meu, scriitorul Felix Sima. Un an mai târziu am revenit acolo cu Preasfințitul Gherasim și am luat împreună cu starețul – care cred că a fost cel mai longeviv egumen din țară – un prânz sobru, ca să nu spun foarte frugal. Dumnezeu să-l odihnească împreună cu drepții!

20 aprilie

Un fost profesor al meu mi-a povestit cum s-a adus acasă la Marietta Sadova, unde se afla și Petre Țuțea. La plecare, conducându-l, regizoarea i-a spus: „Să nu uiți că ai dat mâna cu cel mai deștept român *după* Nae Ionescu".

24 mai

În dreptul Bisericii Luterane m-a oprit domnul George Apostoiu, fost secretar al Consiliului de Stat, cunoscut la simpozioanele Băncii Naționale, și am schimbat cu plăcere câteva cuvinte cu acest om afabil, blând și cultivat.

13 iunie

Priveam noaptea trecută din balconul unei camere dinspre bulevard cum șuvoaiele ploii torențiale acoperiseră o parte de trotuar, în intersecția cu Brezoianu formându-se o baltă pe care a despicat-o un taxi, iscând o trombă de apă. Ploile de ieri au inundat câteva străzi din București, furtuna care le însoțea culcând la pământ numeroși copaci.

17 iunie

Am primit de dimineață *55 de predici*, cartea părintelui Radu Dorin Micu, impecabilă sub toate aspectele. Mă bucur că am prefațat acest volum.

7 iulie

Am fost astăzi la Banca Națională, la prezentarea albumului *Restaurarea Palatului Chrissoveloni*, unde am ascultat și am văzut lucruri remarcabile. Niciodată de când merg la simpozioanele Băncii Naționale – din anul 2008 – nu a fost atâta lume în sala „Mitiță Constantinescu", unde se adunaseră aproape două sute de persoane, cea mai mare parte arhitecți.

A vorbit mai întâi Mugur Isărescu, evocând lucrările de restaurare a clădirii proiectate de G.M. Cantacuzino, care au durat șase ani (1992-1998). A urmat la cuvânt Răzvan Theodorescu, cu două evocări scurte, admirabile: a lui G.M. Cantacuzino, pe care l-a cunoscut în 1959 la Iași – adus acolo, adaug eu, de Mitropolitul Iustin Moisescu –, și a lui Jean Chrissoveloni, fiul proprietarului. La rândul său, arhitectul Nicolae Lascu a vorbit impecabil despre clasicismul lui G.M. Cantacuzino și legătura sa cu opera lui Andrea Palladio. După cuvântul editoarei volumului, s-a trecut la cocktail, bine garnisit ca întotdeauna, dar accelerat, întrucât invitații au fost poftiți în vechiul palat al Băncii Naționale, unde se găsește într-o firidă, neapărată de sticlă sau plastic, *Cumințenia pământului*. Am privit-o două sau trei minute, de la o distanță de un metru. Îmi transmitea o stare de pace și bucurie. În afară de sculptura *Cap de copil*, nu m-am aflat atât de aproape de nicio altă lucrare a lui Brâncuși. În aceeași încăpere cu plafonul pictat am văzut, protejați de niște cutii de sticlă, câțiva „cocoșei" din emisiunea din 1945, cu efigiile a trei monarhi: Mihai Viteazul, Ferdinand I și Mihai I. Atunci, în 1945, o jumătate de vagon de aur (cinci tone) a fost prefăcută în „cocoșei", emisiunea *Ardealul nostru*.

Pe când mă îndreptam spre ieșirea din vechiul sediu al Băncii, m-am întâlnit cu Stelian Țurlea, i-am strâns mâna lui Ion Bulei, care mi s-a părut ușor îmbătrânit, l-am privit cu atenție pe Bălăceanu-Stolnici, îmbrăcat într-un costum de vară crem, adus de spate, cu o imensă lavalieră vișinie la gât, și am fost oprit de Teodora Stanciu, care mi-a pomenit de evocările din „Tabor"...

10 iulie

„Uneori izbânda imediată, consimțirea opiniei publice, este un indiciu sigur al căderii de mâine." (André Malraux)

15 iulie

Aseară la ora 23.30, de Ziua Franței, pe când La Promenade des Anglais de la Nisa era plină de oameni ieșiți să privească focurile de artificii, un tunisian a intrat în plin în mulțime cu un camion de 19 tone, ucigând 84 de persoane și rănind altele, între care 50 de copii.

Sorin Antohi

Idei și zile

A doua palingeneză. Înainte de a deveni Mare, România Mică s-a făcut și mai mică, contractîndu-se în jurul Coroanei, dar prea aproape de granițele unui imperiu aliat cu totul imprevizibil, aflat în criză terminală. România Foarte Mică ajunsese și ea la limită. *Mutatis mutandis*, cam ca Ungaria în 1526, Franța în 1940 etc. Din această contracție, agravată de înfrîngeri și victorii scump plătite, moarte, epidemii nimicitoare, bolșevism adus de ruși, anarhie inspirată deopotrivă de aliații de la Răsărit și de inamic, s-a născut printr-un fel de Big Bang fortuit România Mare. Centrul ei nu mai avea nimic de dat, ci totul de primit. Și a primit, în general prin efecte neintenționate ale unor evenimente și proiecte mai ales exogene: de la cîștigătorii Primului Război Mondial, care-i pedepseau astfel din nou pe învinși, și de la celelalte provincii cu populație românească, abia ieșite din haos, unele aflate pentru prima oară între granițele unui stat românesc cu program național. Centrul își epuizase potențialul, era istovit, bolnav, în primejdie de moarte. Viața națiunii a început să revină de la periferii. În consecință, după ce prima oară inspirase prima renaștere istorică (Revoluția de la 1848, Unirea Principatelor, Independența și Regatul), ideea palingenezei nu era tocmai deplasată în anii 1920-1940. Păcat că această a doua palingeneză, care ducea mai departe spiritul și elanul celei dintîi, dar între timp se deplasa spre extrema dreaptă a misticii naționale, a ontologiei etnice și a eugenismului, s-a prăbușit în dictatură și violență, pentru a reapărea în forme mutante și perverse în perioada comunistă. Aș adăuga aici încă un nivel de reflecție. Repetarea istoriei ca farsă e un persistent trop al culturii publice, adesea neînțeles. Marx, în *Optsprezece brumar al lui Ludovic Bonaparte*, l-a completat pe Hegel, care a vorbit primul de repetarea istoriei, spunînd că uitase să spună că prima apariție a marilor evenimente și figuri e (eu folosesc termenul lui Hayden White, pentru a da mai multă adîncime și complexitate afirmației lui Marx) *emplotted* ca tragedie, iar a doua, ca farsă. Dar, adaug eu, pînă aici am vorbit de *prima repetare*, un fel de A Doua Venire seculară (cea creștină era apocaliptică, mesianică, mîntuitoare). Dar următoarele repetări? La noi, după a treia (sub communism) a venit a patra (postcomunismul). Și cine știe ce mai urmează. Repetarea eternă? Eterna reîntoarcere de care vorbea Eliade? Așadar, un ciclu de nașteri (nu renașteri) și morți anistorice, fără memorie, *ad infinitum*?

17.01.2015

*

Tragedia Europei Centrale? Re(re)citind după vreo treizeci de ani textul clasic al lui Kundera despre tragedia Europei Centrale, îmi amintesc prima mea reacție, după prima lectură, la începutul lui 1984, aproape *în timp real*. Unii dintre prietenii la nevoie ai Grupului de la Iași, lectorii francezi, care se întorceau din vacanța de Crăciun petrecută în patrie, ne-au adus împreună cu alte cărți și periodice numărul 5/27 din *Le Débat*, apărut în noiembrie 1983 cu articolul respectiv în deschidere (pp. 3-23). Mi s-a părut de la prima vedere că tema, enunțată ca subtitlu („ou la tragédie de l'Europe centrale"), tragedia Europei Centrale, nu era bine rezumată de titlul scris cu majuscule: „Un Occident kidnappé". (Ah, anglicismele francezilor, caz tulburător, dincolo de ridicol, de transfer mimetic — unii, care „decolonizează" tot ce prind, ar zice chiar „creolizare" —, adesea subminat de *false friends*, la contactul a două mari culturi. Nu, ca la noi, contact între o cultură mare și una în creștere, dar afină măcar potențial cu istoria și tradițiile Metropolei, precum și structurată în epoca modernă de ceea ce eu am numit bovarism geocultural. Și nici, ca acolo unde noțiunea de creolizare se potrivește în diverse grade insuficient sau greșit definite și teoretizate, între o cultură mare și o cultură mică, preponderent orală, din exteriorul sferei europene/iudeo-creștine.) Titlul și argumentația lui Kundera acoperă de fapt numai o jumătate a problemei/tragediei, și anume raptul geopolitic pe care și l-a permis URSS (pe urmele rapturilor țariste, uneori pierdute și recîștigate) fiindcă Occidentul, extentuat de Al Doilea Război Mondial și gata de orice compromis cu Stalin, a reacționat numai retoric, re-propunînd plastica formulă a lui Vasili Rozanov din 1918, rămasă de uz ocazional și devenită celebră după reluarea ei de către Churchill în discursul de pe 5 martie 1946 de la Fulton, Missouri: *The Iron Curtain*. Cealaltă jumătate a tragediei Europei Centrale a fost abandonarea ei de către Occident, și nu doar din considerentele geopolitice amintite, completate de o antantă cel puțin cordială, dacă nu programatică, întreținută de comuniștii occidentali, ci poate în primul rînd fiindcă Occidentul, care oricum se uita de sus la tot ce era mai la Est (cu acel demi-orientalism, adică orientalism intra-european, născut odată cu Luminile și definit memorabil de Larry Wolff), a început să nu mai creadă în cultura, tradițiile și valorile vechii Europe, din Antichitate pînă la zi. În 1983 nu era prea clar, deși procesul începuse cel puțin din 1968, că Occidentul avea să le deconstruiască pînă la capăt, apoi să le repudieze în bloc. Astfel s-a făcut că eseul lui Kundera a cunoscut o promptă traducere engleză și a apărut pe 26 aprilie 1984 în *The New York Review of Books*, devenind în consecință o referință și în exteriorul universului francofon, tot mai restrîns. Americanii transformaseră subtitlul în titlu, pentru un mai mare impact: „The Tragedy of Central Europe" (titlul și subtitlul s-au regăsit cu statutul inițial la republicarea în volum, în franceză și în numeroase alte limbi, care recuperează și un text din 1967). În ianuarie 1993, cînd am vrut să folosesc textul lui Kundera pentru cursurile și seminariile mele de la University of Michigan, Ann Arbor, deconstrucția era avansată, iar repudierea debuta încă marginal (universitatea amintită era în urma altora, cum ar fi oarecum vecina, în termeni americani, University of Wisconsin-Madison). Revenind la textul lui Kundera în 2023, după ce deconstrucția se încheiase demult, iar repudierea devenise obligatorie, îl socotesc și mai superficial, ba chiar greșit. (Cînd scriam ce transcriu aici din caietul pe care-l purtam cu mine la Lund, nu știam că la conferința pentru care ajunsesem acolo – "Geographical Imaginaries in Central and Eastern Europe: Space in Politics, History, Culture, and Religion" — aveam să asist la cea mai sistematică analiză critică a operei lui Kundera și la cea mai severă caracterizare a autorului/omului din cîte mi-au fost dat să cunosc, propuse de Holt Meyer în comunicarea lui, apoi adîncită în lungi conversații private și în corespondență.) Ar trebui reluată toată discuția, începînd cu o critică frontală a textului și reacțiilor la el, în toate contextele lor succesive, și sfîrșind cu o aducere la zi a problematicii fără fixația culturalistă idiosincratică a lui Kundera și cu o definire/evaluare complexă a tuturor Europelor. O primă etapă a acestui parcurs ar fi analiza discursurilor despre *Mitteleuropa* din Occident, începînd cu Germania și terminînd cu SUA (care a impus, ca în alte cazuri, un anumit canon global al chestiunii, reimportat în chiar regiunea strict definită astfel și în regiunile vecine). Eu am găsit la Ann Arbor ceea ce aș defini drept spiritul *Cross Currents* (revin), împletit cu amintirea și sechelele consensului sovietologic neverosimil, încă exprimat public pînă în vara lui 1989, inclusiv într-o conferință a corifeilor domeniului încheiată cu concluzia, de pe atunci contraintuitivă, că sistemul sovietic era stabil. Spiritul *Cross Currents*: lingvistul ceh în exil Jaroslav Matějka (1919-2012), profesor la Ann Arbor și mare specialist în semiotică și istoria lingvisticii (desigur, în primul rînd a Cercului de la Praga), a inițiat în 1981-1982 o publicație savantă și mai larg intelectuală cu acest titlu, purtînd subtitlul *A Yearbook of Central European Culture*. Cînd l-am cunoscut, în 1993, fondatorul era încă redactorul-șef al periodicului; mi-a spus din capul locului că interesul general pentru tematica sa intra deja în declin. Paradoxal, fiindcă altminteri preocuparea Occidentului pentru spațiul post-sovietic tocmai se instituționaliza și mai mult, ba chiar și mai profesionist, în special pe baza resurselor alocate din rațiuni de stat și de bloc (NATO cîștigase confruntarea cu Tratatul de la Varșovia și încă nu intrase în adormirea din care l-a scos invazia Rusiei în Ucraina; ce-a de doua, fiindcă prima, cea din 2014, nu-i mișcase pe "euro-atlantici"). Inițial, proiectul/spiritul *Cross Currents* era idealist și perfect respectabil: punea în circulație americană/anglofonă multe teme și nume legate de Europa Centrală în sensul redefinit după 1945 (adică în primul rînd fără Germania, care migra spre Vest pe harta simbolică a Europei, și fără Austria, repoziționată ca *limbo* al tuturor serviciilor secrete, iar în subsidiar ca Purgatoriu tăcut al trecutului nazist). Oricum, superioritatea culturală de atunci a Europei Centrale era deja un mit care excludea Europa de Est, nu doar URSS (în special Rusia; țările baltice erau tratate diferit, ca Ucraina vestică, în trecut onorabilă: polono-lituaniană, poloneză, habsburgică), prin ceea ce aș defini drept *demi-orientalism de gradul doi*, unul care încearcă să se apropie de Occident prin stigmatizarea părții estice a continentului; noi procedăm la fel cu Balcanii și cu tot ce e la Est de noi; *demi-orientalismul de gradul trei* a apărut mai viguros în ultimii aproape doi ani, prin încercarea Ucrainei asediate de a stigmatiza și alteriza pînă la dezumanizare Rusia. La *Cross Currents*, în orice caz, cu toate referințele fugare, publicarea unor autori (ca Ionesco) sau referințele la ei (de pildă, la Cioran), România avea un statut de rudă săracă.

24.05.2023, Lund.

(Extrase din manuscrisul Idei și zile *au mai apărut în* Trivium, Observator cultural *și, începînd din iulie 2023,* Argeș.*)*

Titlul și argumentația lui Kundera acoperă de fapt numai o jumătate a problemei/ tragediei, și anume raptul geopolitic pe care și l-a permis URSS (pe urmele rapturilor țariste, uneori pierdute și recîștigate) fiindcă Occidentul, extentuat de Al Doilea Război Mondial și gata de orice compromis cu Stalin, a reacționat numai retoric, re-propunînd plastica formulă a lui Vasili Rozanov din 1918, rămasă de uz ocazional și devenită celebră după reluarea ei de către Churchill în discursul de pe 5 martie 1946 de la Fulton, Missouri: *The Iron Curtain*.

Leo Butnaru - 75

Latina
limbă moartă
cu atâta existență
cu atâta vigoare
ține în viață
ține în viață
patria mea – limba română...

Printre sute de catarge

Dacă
printre sute de catarge care lasă malurile
veți vedea pământeanul sleit de rătăciri
pe coloana vertebrală
pe osatura șirei spinării căruia pielea trupului
i se învolbură ca o pânză pe catarg
să știți – neapărat –acela va fi Odiseu;
el
(tu sau eu)
omul-catarg
mon semblable, mon frère...

El (tu sau eu) – Odiseu
printre sute de catarge – mâinile sale
desfăcute în văzduh
în plin cosmos – catarge ciunge...

...Încotro plutești tu
omule?...

Din memoriile lui Odiseu

Oarecum neliniștit, observasem că
la intrarea în grota lui Polifem
creștea rău prevestitor un pâlc de
chioara-găinii.
Din păcate
nefasta prevestire se adeveri – fură devorați
furați din lumina zilei și din așteptările Ithakăi
șase dintre noi...

Însă namila-holbitură continua să ne vâneze
cătătura ei fiind atât de grea încât
când o arunca spre cineva
chiar se auzea cum ea cade, zguduitor
pe pământ;

astfel că
hăituit între viziune și previziune
îmi spuneam – ca să nu disper:
dacă nu-i vin de hac eu
o va face Homer...
În fine
pâlcul de chioara-găinii prevestea rău
și pentru monstruosul călău
după care eu nu am avut motiv să fiu trist
că, răzbunător, am făcut ce am făcut cu
holbatul ochi al Ciclopului-lunetist...

Vorbe în vânt
versus oul ne-dogmatic

Când îmi supra-
încordez privirea ațintită parcă în gol
pot vedea până și spectrul (ec)**oului**
bănuțul (ec)**oului nedogmatic**
a eternelor sale sunete fără consoane
alungite ca o coadă de cometă secretă

însă mai clar mi se arată vederii vorbele în vânt...

Ieri a plouat

Piatră de mormânt. Din
scobitura unei cifre din anul morții
bea un graur.

Hamletian-abuziv

A fi sau a nu fi?... – eventualul sens
ori posibilă absență de noimă în fatală variație
când în loc de răspuns
definitiv
întrebarea trece spășită etern repetitiv
ba în afirmație
ba în negație...

A fi sau a nu fi?... – O! replica replicilor care
și-ar menține exact același sens și efect dacă
o ții minte
repetând-o
hamletian-abuziv
sau dacă
de aici încolo
ai uita-o definitiv...

A fi sau a nu fi?... – acesta e răspunsul!

Timpul zarurilor

Un scârțâit mai special, parcă de pe altă lume.
Din când în când
norocul ar mai trebui să-și ungă roata...
Iar
după scârțâitul ca de pe altă lume – bătăi în ușă
sunete scurte, curmate, seci.
Destinul
bate în uși cu osul cubului de zaruri – 1 x 1 sau
6 x 6...
E destul de diversă posibila alegere din
combinațiile oferite de norocul
sau nenorocul
osuarului setului de zaruri
pentru că
după biblica aruncare și adunare de pietre
năvăli devastator timpul aruncatului
blestematelor zaruri
iar după ce s-au văzut nenorocirile întâmplate
după atare aruncare
veni timpul de strâns zarurile –
aceleași parcă
însă deja zarurile experiențelor fatale
zaruri
mai că filozofale...

Scurtă epopee

În lume, peste lume, totul pare a fi foarte scurt
poate ca ursul scurt de coadă
sau ca o epopee pitică despre nivelul de trai și sub-
nivelul de moarte
epopee concisă care ar mai fi trebuit să aibă
și alte câteva rânduri gânduri
însă ele necunoscute fiindu-mi mie și lumii;

Dumnezeu Unul știe ce putea să mai aibă acea epopee... Însă
de regulă
în sezonul canicular Atoatecreatorul nu se lasă ispitit de creație și
își închide Cenaclul Sburătorul.

Latina

Oui j'ai une patrie, la langue française.
Albert Camus.

Latina
limbă moartă
cu atâta existență
cu atâta vigoare
ține în viață
ține în viață
patria mea – limba română...

Noi și viitorul

A omorî timpul.

Uneori
parcă ai fi apăsat în piept
și presupui că astfel te presează viitorul
pentru a te ține pe loc
pentru a te întârzia oarecât
sau chiar pentru te împinge un pas-doi îndărăt;

viitorul care bineînțeles
știe ce trist îți va fi în cuprinsul său
și vrea să te cruțe cât de cât
să te mai ție ceva timp
unde îți este oarecum mai bine totuși
decât ți-ar fi mâine, când probabil
ai putea înțelege că nu e atât de grav
dacă viitorul nu are viitor
ci e catastrofal dacă viitorul nu va avea trecut
trecutul fiind viitorul viitorului
parte a timpului care (de fapt,
dar mai ales în basmul vieții) este
balaurul față de care oamenii au
oarece pretenție (predestinată, ereditară?) – de ce
timpul-dihania are doar trei capete –
prezent
trecut
viitor?

Noi am fi în stare să-i retezăm
și altele câteva...

La altceva

Când a spus că el știe că nu știe nimic
Socrate s-a surprins la simplul gând că de fapt
el nici nu are gânduri complicate.
Însă
pe atunci erau și greci cu gânduri sofisticate
unul dintre ei spunând – vă amintiți? –
cunoaște-te pe tine însuți.
Pe de altă parte
cine poate garanta că
rostindu-și gravele concluzii
înțelepții nu se gândesc cu totul la altceva?!...

Dreptatea

1
Scafandrii cei mai experimentați
și celebri scufundători în apnee
au căutat dreptatea la fundul mării.
Nu au găsit-o
presupunând că ea s-o fi afundat adânc în nisipuri
în morminte de nămoluri. Poate chiar
sub intruvabilele ruine ale Atlantidei.

...Sau cine știe ce altă nenorocire i s-a întâmplat lumii
care spera totuși să-și găsească dreptatea
(dar – uite –
fără a se gândi
să nu plodească ea însăși nedreptatea...)

2
Într-adevăr
cât de ciudat e omul! Râvnește
să coboare în adâncul mării
unde zice că ar fi ajuns dreptatea
în loc să-i caute la suprafața pământului
la lumina zilei pe cei care comit nedreptate
dreptății însă legându-i de gât un pietroi
și aruncând-o în mare...

3
Corpul uman e conducător de lumină
conducător de căldură
perfect (până la sinucidere!) conducător de electricitate...

Se pare însă că totuși
corpul uman e mai puțin conducător
de dreptate...

poesis

Nicolae Coande

Manualul vânătorului de poeți - 2024

Ana Andrei – Kairos vs. posibile feluri de viață

În poemele corozive din „Bărbații noștri de nisip” (Ed. Aius, 2022), Ana Paraschivescu rezerva femeilor un rol secundar în vreme ce toate cele 14 portrete-șarjă semnificau tot atâtea tablouri expresioniste ale Masculinului văzut ca forță haotică, demnă de critica feministă a epocii noastre. Această critică își propune inclusiv să salveze bărbații de la naufragiul iubirii, cu alte cuvinte îi educă pentru a înțelege de ce nu pot iubi – patriarhatul milenar i-a subordonat să-și ascundă sentimentele (vezi Mona Chollet, „Réinventer l’amour: Comment le patriarcat sabote les relations hétérosexuelles”, 2022).

Nu la simpatie însă trebuie să se aștepte bărbații (au dumnealor păcatele la vedere – ei care „mint cu sinceritate”), ci la o privire asumată, tehnic realizată în canoanele portretului-timbru în limitele imaginației subiective. Că sunt Inchizitorul, Extraterestrul, Soțul, Maharajahul, Spânzuratul, Nenuntitul sau Jucătorul portretele în vârf de cuțit ale poetei surprind fractalii și contururi ale unor prototipuri carnavalești în care fiecare își poate băga capul să vadă ce i se poate potrivi. Așa zicând, în noua orientare a privirii feminine flamboaiantele portrete ale lui Arcimboldo par desuete, căzute în tradiția compozită a aglomerării de detalii din varii spații mai mult sau mai puțin complementare. Poemele epitaf ale acestei plachete sunt în trendul deschis de mișcarea contestatară a Bărbatului alb, dominant, situat deasupra criticii, numai bun de... spânzurat.

Versurile scurte, telegrafiate transmit o atenție încordată în procesul facerii poemului, o emisie în direct cu indicativul prezent pe buze. Un singur poem, „Sociopatul”, pare să scape acestui canon, de vreme ce vocea celei care îi croiește povestea face trimitere la un trecut în care sentimentele față de personaj decurg direct din atrocitatea cu care a fost tratată. Un fel de sindrom Stockholm, dacă am intuit bine: „nu l-am cunoscut personal/ s-au spus lucruri inexacte// l-am iubit ce să zic/ era blând nu m-a bruscat niciodată// o brută un obsedat o fiară o voce abjectă a violat-o/ a omorât-o ca o bestie/ avea gleznele înfășurate în ceață// avea ochi tulburi cenușii/ amestecați cu votcă și ficat pisat// (...) schimba puțin scenariul/ te omora în alt ritm fiecare cu ritmul ei ...” O confesiune de dincolo de viață, vocea care povestește ce i s-a întâmplat („mi-a dat bacșiș m-a mângâiat m-a înjurat/ mi-a dat/ umbrela m-a împrumutat”) sună a regret, dar totul e suspendat într-un nedeterminat care face bine poeziei – nu putem ști dacă regretă că a murit sau e din cauză că relația s-a terminat brusc. Atracția fatală se consumă în identificarea psihotică cu torționarul, de aici forța poemului, o anume morbidețe insinuantă, repulsivă.

Dacă în prezentarea succintă de pe coperta a IV-a, poetul Claudiu Komartin vedea poemele din plachetă ca fiind „realiste, directe și empatice, venind pe filiera figurilor din Spoon River descrise de Edgar Lee Masters”, Viorel Mureșan observa „abundența de verbe din text, toate la timpul prezent, [ca] semn al repeziciunii cu care se succedă gesturile teatrale într-o tramă având ca protagoniști bărbați, femei și umbre. Cosmosul însuși pare să ia parte la însuflețita reprezentație de pe pământ. Principala convenție, în care toți sunt prinși, e «minciuna»” – („Bărbații mint cu sinceritate”, Caiete Silvane, decembrie 2023). Recitite împreună după o primă lectură care produce un efect de dispersie, un labirint de senzații și recriminări, poemele din „Bărbații...” dau sentimentul unui unic poem în care figuri și măști alternează pe o scenă într-un maraton cvasiteatral susținut de un singur actor: Bărbatul. Adică, acel animal care trebuie îmblânzit pentru supraviețuirea speciei. Inclusiv a celei poetice.

*

Altceva avem în derularea celor 82 de poeme din cea mai recentă carte a celei care a semnat (inclusiv la debutul cu volumul „Între un coșmar și o fotografie frumoasă”, CDPL, 2020) Ana Paraschivescu. Poeta și-a schimbat numele și semnează Ana Andrei, iar vocea lirică este a unei îndrăgostite contrariate, dotată însă cu voința de a ieși din cercul obscur al unei vieți monotone. Nu e o noutate absolută față de prima carte, captivă în intervalul dintre „sense and sensibility”, dar avem un scenariu mai strâns lucrat în „**Tristețea draft**”, carte apărută la Ed. Itaca, Dublin 2023, în urma câștigării concursului promovat de această editură din Irlanda.

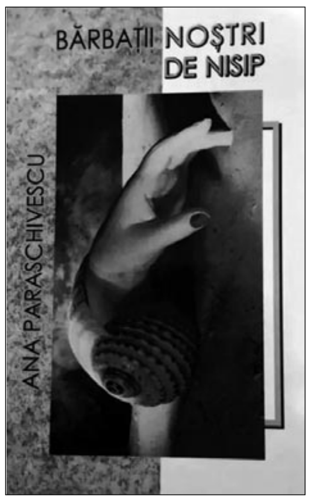
Poemele se rotesc consecvent în jurul unei absențe, denumesc ritmic un sentiment care acoperă trecutul, dar nu-și refuză prezentul. Ceea ce numim de regulă melancolie feminină intră în rezonanță cu ironia si mai ales cu autoironia unei voci care țese o poveste, tristă cel mai adesea. Poemele au aceeași tăietură care combină directețea, o anume frustețe a exprimării, cu un suprarealism sui generis simpatic contrariant, conduse la un climax asistat de un soi de poantă cu efect întârziat. Banalul cotidian este atras în țesătura unei Penelope care suferă și țese pe măsură ce nostalgia, singurătatea, teama devin motivele acestei pânze în care El nu apare niciodată direct. Bărbatul este o proiecție a celei care îl reconstituie din ceea ce a fost, dar subzistă în memoria ei combinatorie. Odiseea nu este doar povestea marină a unui bărbat plutind pe valuri, ci și a unei doamne care, pe uscat, salvează imaginea lui intrată la „apă”. Astfel, în poemele *draft* ale Anei Andrei prezența acestuia este difuză, multiplicată în abordări care trec de la tandrețe la reproș – are substanță doar pe claviatura tastelor care este noua pânză a celei care țese povestea: „Toată vara au înflorit trandafirii galbeni/ cu miros de înmormântare/ struguri reciclați dormeau/ picioarele mele picioarele tale furnicile/ mâinile mele mâinile tale frunzele/ mi-e dor de tine ca de o librărie unde cafeaua e/ fără lapte și gratis/ unde soarele se miră de fereastră/ nu a văzut-o i se pare o șmecherie/ oamenii freamătă și se zbârlesc/ stau și aștept stau și aștept/ de data asta cu stoicism/ o tastatură în engleză unde cauți diacritice și nu/ le găsești/ așa îmi pari o piersică rostogolită/ și copiii râd au găsit hârtie creponată (*îmi fac duș ieri la prânz*).

Solitudinea cere un sprijin, vocea tremurată („ai uitat rugăciunile scurte”) i se adresează direct Creatorului într-o încercare umil-provocatoare de a se face auzită, ca într-un film care necesită un regizor, dar se derulează după tipare obișnuite, în confesiunea care atinge imputația tristă: „privesc filme cu noi amândoi/ câteva diferențe insesizabile/ fii Doamne un regizor înțelegător/ am inventat filmele ca să ne răzbunăm/ sic! aici e o zonă controlată/ nu poți intra nici dacă bați la ușă/ aici sunt fericită fac ce vreau/ fără didahii fără explicații despre modul în care poziția capului pe pernă îmi/ influențează viața/ nu vreau să te întristez/ nu vreau să-ți arăt că pot cât pot/ îmi plac filmele/caut un regizor/ să zică bine și s-a rezolvat/ mușcă încet sunt gofra de lângă o cafea/ mângâie-mă încet sunt pisica de pe canapea/ privește-mă atent sunt mâna ta/ nu mai ridic tonul niciun cuvânt urât/ ești melodia pe care o ascult și nu o aud” (*Sophia Loren și corpul de sticlă*). Poemele au candoarea și ritmul unui jurnal, nota dominantă este confesiunea șoptită, pigmentată uneori cu imagini și expresii ale deriziunii, în momentele în care neîncrederea atinge cotele dezabuzării, ale deznădejdii. Cu toate astea, o anume expresivitate care atinge cotele unei urgențe face ca poemele să nu fie percepute drept romanțioase, deși imaginarul și lexicul cu care lucrează ar putea conduce la manierismul gracil, delicat al așa-zisei poezii feminine. Departe de fronda și intensitatea limbajelor poeziei post-2000, poezia sa clamează nevoia comunicării pe un portativ în care sentimentele sunt în control permanent grației dicției poetice și infuziei de limbaj colocvial: „trec zilele ca-n Geneză/ mă rotesc pe călcâie în pași de salsa/ cu mâna stângă îmi caut nemurirea/ printre firele de zmeură/ înverzesc și văd doar fructele/ sfărâmate sub limba ta// (...) strâng mânecile puloverului în jurul sânilor/ o tresărire de tinerețe/ voluptuoasă ca zmeura zdrobită/ acele cu care înșir tutun sunt lungi/ frunzele se adună una lângă alta/ degetele sunt negre și lipicioase/ șirurile se pun la uscat/ am scăunelul meu pe care n-ai stat niciodată/ nu m-ai trecut Styxul în brațe/ nu am vorbit despre Armstrong/ ce naiba am făcut/ nu am făcut nimic din ce se face/ vii ca ploaia când am geamurile spălate” (*clepsidră de făcut tăiței*).

Poemele se rotesc consecvent în jurul unei absențe, denumesc ritmic un sentiment care acoperă trecutul, dar nu-și refuză prezentul.

Dinspre acest univers domestic în care bucătăria mișună de legume și afecte care leagă poezia în funii subțiri pentru supraviețuire – spre Styxul fiecăruia dintre noi, poezia Anei Andrei face o trecere în încercarea de a uni lumile aparent disjuncte: cea domestică a unei vieți anodine („uneori am saturația 99 stau lângă calorifer și mă bucur/ caut rețete de murături”), respectiv cea exotică, evazionistă în spațiile propice visării, regăsirii de sine, aidoma unei călătoare de profesie care a fost cândva blocată în destin: „ca o locomotivă cu aburi/erau aburi s-au risipit/ m-am plimbat pe o stradă în pantă/ mi-am tras căciula pe urechi/ s-a făcut dimineață ziua a doua ca toate diminețile/ în care nu vrei nimic/ toți pescărușii erau plecați pe mare/ soarele usucă băncile îmi bronzează nasul un vapor/ pleacă din port/ la o fereastră o bătrână cu turban roșu/ o pisică doarme moartă într-un ghiveci cu un/ etaj mai jos/ pe strada Arhiepiscopiei e moscheea și biserica catolică/ ignor dar nu și femeia fumătoare cu pătura pe mâna/ stângă cu fusta subțire și lungă de vară peste cizmele/ de fâș mov/ privesc marea/ ai văzut ceva acolo/ vreau să tac pastelul scufundarea/ Egeea mă prinsese de glezne curenții urcaseră/ spre coapse/ până la mijloc/ mi s-a oprit respirația de tot ea imensă și neagră/ la apus/ I can fly așa cred” (*lipseau pescărușii de peste tot*).

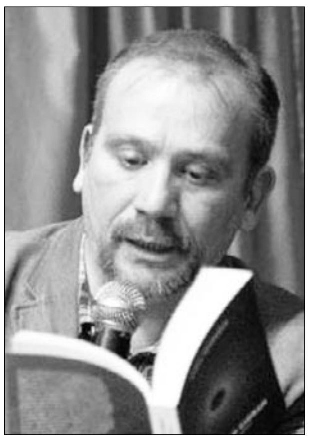

Acestei respirații adesea gâtuite de un plâns interior, cardiogramei tulburi a existenței i se contrapun la intervale diafane câte un poem-speranță, o delicată stampă a unui viitor în care liniștea căutată cu fervoare, acea quietudine aproape de neatins poate fi posibilă, așa cum doar poezia unui credincios poate crea acel timp al plinătății vieții: „scriu pentru că e primăvară și plouă/ un timp plin de nuanțe și de păstrăvi aurii/ spăl geamuri ca să nu uit de frică/ găsesc justificări pentru fiecare acțiune/ nu mă enervez nu țip sunt calmă explorez/ într-o zi voi avea 73 de ani și mă/ voi gândi că a fost frumos/ te vei naște în mine/ te voi prinde de mâna stângă mă/ voi apropia de tine și vom dansa/ mai sunt 18 ani până atunci/ mi-e dor de dansul meu cu tine/ într-o zi de aprilie 2040/ te văd atât de bine/ îți încălzesc o cană de lapte/ și plouă peste prunii și vișinii înfloriți/ e o amintire pe care o voi uita exact atunci/ până atunci citesc și țin minte/ suntem doi oameni care se așteaptă” (*poem SF*).

Ana Andrei mizează pe kairos (*un timp plin de nuanțe*), în vreme ce scrie împotriva timpului obscur care propune indiferent posibile feluri de viață aproximativă.

Horia Vicențiu Pătrașcu

Tetrada afectivă a conștiinței. Partea a II-a

Termenul adecvat pentru iubirea platonică este admirația.

Continuăm prezentarea începută în numărul trecut a tetradei afective a conștiinței, cu celelalte trei sentimente pe care le considerăm esențiale în constituirea fenomenului conștiinței, după ce în numărul anterior am vorbit despre sentimentul vinovăției.

Sentimentul existenței proprii, a sinelui propriu. Este un sentiment veritabil pe care-l putem asocia originii conștiinței câtă vreme conștiința înseamnă experiență subiectivă, „senzația" că toate senzațiile și percepțiile îi revin unui „centru", unui „personaj lăuntric" – numit suflet, spirit, eu, sine sau subiect. Fără această autoreflexivitate, fără sentimentul că toate trăirile îi aparțin unei entități mai mult sau mai puțin materiale care ia act de ele, care știe că știe – nu putem vorbi, în sens propriu despre conștiință. (Vezi în acest sens Michael Graziano. *Conștiința. Dintr-o nouă perspectivă*, Humanitas, 2023). De altfel, acest sentiment al sinelui vine împreună cu o altă trăire, aceea a rupturii, a separației, a despărțirii de mediul în care individul există materialicește. A avea, a simți că există un eu, un sine care percepe imaginile și stimulii veniți dintr-o realitate exterioară – implică o delimitare față de această realitate. Relația subiect-obiect nu se poate constitui decât pe baza unei proiectări a sursei de stimulare sub forma obiectului perceput. Dacă pentru celelalte animale relația cu mediul extern este fundamentată de relația metabolică, de nutriție, de transformarea mediului extern în mediu intern și de evitare a pericolului reprezentat de prădător, pentru ființa umană mediul extern nu doar că nu se reduce la sursa de hrană, deci la lucruri susceptibile de a fi internalizate, metabolizate, dar se constituie mai întâi ca „obiect" independent de ea pe fondul căruia, abia, pot apărea surse de hrană, pericole etc. Omul proiectează în afara lui lumea ca lume, mediul ca un întreg, ca o totalitate care se dă ca primordială, ca primul „obiect" al simțirii sale. Pentru a percepe orice obiect particular din lume este necesară o prealabilă „percepere" a lumii ca întreg, pe fondul și în cadrul căreia orice obiect particular poate apărea.

Sentimentul iubirii. Unul din actele fundamentale umane, asociate conștiinței. Omul este o ființă erotică, o ființă care iubește și care se iubește (iubirea de sine este considerată de Rousseau ca fiind un sentiment primar al omului, alături de milă, de repulsia față de suferința celuilalt). Ce este iubirea? Dacă o definim ca atașament față de persoanele cu care ne-am obișnuit să trăim, observăm că există foarte multe cazuri în care persoanele obișnuite nu doar că nu produc atașament, ci iritare și dorința de a evada din mediul previzibil și plictisitor pe care-l alcătuiesc (Vezi Jules de Gaultier, *Bovarismul*). Dacă definim iubirea ca atașament față de ceva superior, observăm că există, într-adevăr, culte și chiar religii care adoră o ființă superioară, care cred și se roagă la o divinitate supremă, puternică dar pe care însă nu o iubesc. Atașamentul față de o ființă superioară poate fi denumită admirație, credință, frică sacră (*mysterium tremendum*), dar nu iubire. Încercarea lui Platon de a defini iubirea ca atracţie a inferiorului față de superior nu poate fi acceptată cel puțin dacă subînțelegem prin iubirea adevărată un sentiment reciproc sau măcar susceptibil de a fi împărtășit de ambii termeni ai relației erotice. O iubire neîmpărtășită este o iubire nefericită, tragică sau ridicolă – neputând-o deci considera o iubire „normală". Termenul adecvat pentru iubirea platonică este admirația.

Atunci ce este iubirea? Să ne întoarcem un pic în domeniul religios. Există o religie care a fost supranumită religia iubirii. Acea religie este creștinismul. Spre deosebire de toate celelalte religii, în creștinism iubirea capătă o valoare supremă nu doar în ce privește raportul cu semenul (iubirea de aproapele era recomandată și în Vechiul Testament), dar mai ales în ce privește legătura cu Dumnezeu. Desigur, și în Vechiul Testament iubirea de Dumnezeu ocupă un loc fundamental, dar este o iubire dominată de frica față de Dumnezeu. Cu adevărat, doar creștinismul și-a făcut din iubirea de Dumnezeu o adevărată profesiune de credință. Or, pentru a înțelege diferența specifică a iubirii față de alte tipuri de atașamente, trebuie să vedem care este

(continuare în p. 23)

C. Voinescu

Cât de grăitoare și de subtil expresivă este limba noastră cea de mumă ne-o dovedesc și diminutivele, derivatele cu sufix purtător al noimei obiective de *mai mic*.

DIN VORBĂ-N VORBĂ

MAȚ

La mare căutare pentru cârnații de Crăciun, voroava, firavă fonetic, ***MAȚ*** este moștenire latinească din *matia* – mațe, plural din care s-a refăcut singularul ***MAȚ***, azi concurat în bună măsură de neologicul franțuzesc *intestin*, tot cu obârșii latinești și el. Des folosit de cronicari, dăm peste el și în *Cazania* lui Varlaam, de la 1643: *Să vărsară toate mațele lui dinlontru de ieșiră pre gios*, dar, și mai târziu, cu aceeași noimă, în *Amintirile* lui Creangă: *Noroc numai c-am găsit pe-o teșitură un boț de mămăligă de-am mâncat, căci îmi gârâiau mațele de foame.* Caragiale selectează din puzderia de compuse: *mațe-goale, mațe-pestrițe, mațe-negre, mațe-sparte* – pline de grăitoare tâlcuri – substantivul *mațe-fripte*, pentru a-i contura lui Rică Venturiano profilul: *Ajungem la Sfântul Ilie în Gorgani, – moftangiul după noi; mergem pe la Mihai-vodă.... mațe-fripte după noi...* ***Maț*** a strâns lângă el, în expresii și locuțiuni, și alte vorbe, spre împodobirea și nuanțarea rostirii românești, după cum ne lasă dreaptă mărturie Nicolae Costin, în *Letopisețul* său: *Ducăi vodă. . . i se lărgise mațele spre luat*. La rându-i, onomastica românească s-a îmbogățit și ea: *Mățilă, Mățelea, Mățăoanu, Amățoaei, Mațoian, Mățoiu, Mațgros, Mațea, Mățic,* nume cărora li se adaugă și toponimicul argeșean *Mățău*. Zice Delavrancea: *Turcii înmărmureau, unii cu gura pe mațul narghilelor, alții cu gura căscată.*

VREMUI

Uitat prin cufărul cu vorbe ale neamului, verbul ***A VREMUI*** mai răzbate spre noi azi doar dinspre scrierile literare cu parfum de epocă. Surprinzând acea dimensiune atotcuprinzătoare după care se rânduiesc fără întoarcere fenomenele, Eminescu o definește, în *Luceafărul*, drept ***VREME***, voroavă cu obârșii slavone (*vrěmen*): *Căci unde-ajunge nu-i hotar,/ Nici ochi spre a cunoaște,/ Și vremea-ncearcă în zadar/ Din goluri a se naște.* Din ***VREME*** s-a născut, pe teren românesc, verbul *A VREMUI*, întâlnit la Sadoveanu, în *Frații Jderi*, cu tâlcul său primar de vreme închisă, ploioasă, cu lapoviță, viscol sau ninsoare: *Binevoiți de ședeți la hodină, cât vremuiește. A început de ieri să vremuiască.* Spre deosebire de meteorologii de azi, pentru care vremea se strică, devine urâtă, Caragiale constata, la vremea lui, că *A început de ieri să vremuiască*. În *Făt-Frumos din lacrimă*, Eminescu schimbă noima voroavei în scurgere a timpului: *Dac-a fi adevărat ce zice lumea că pentru feți-frumoși vremea nu vremuiește, apoi poate c-or fi trăind și astăzi*, așa cum grăise, înaintea sa, și Bardul de la Mircești: ... *și vremea vremuiește, și ziua plecării mele de aice se apropie....* Zice poporul creator: *Iubește, mândro, iubește,/ Că vremea se vremuiește.*

TRUNCHI

Palmii risipiți în crânguri, auriți de-a lunii raze,/ Nalță zveltele lor trunchiuri... – spune Eminescu în *Memento mori*, imprimând cuvântului ***TRUNCHI*** (latinescul *trunculus*) noimă figurativă. Evocându-i pe copiii cei lipsiți de griji, Creangă încarcă vorba cu tâlcuri noi: *Ce le pasă: lemne la trunchi sunt, slănină și făină în pod este deavolna.* La Sadoveanu îl întâlnim însă cu sensul său propriu: *Albe ca niște stâlpi subțiri de zăpadă se ridicau drepte trunchiurile.* Negruzzi recurge la unul dintre sensurile secundare ale *trunchiului* pentru a evoca vremea când servea călăului drept butuc pentru decapitarea celor osândiți la moarte: *Puse capul pe trunchiul pregătit, lângă care sta călăul.* În ciuda belșugului de consoane, substantivul ***TRUNCHI*** este monosilabic, verbul derivat fiind însă trisilabic: *TRUN-CHI-A*, cu formele flexionate (*ei*) *trunchiáză*, (noi) *trunchiém* (-chi-em), să *trunchiéze*, gerunziul *trunchiínd* (-chi-ind) și participiul *trunchiát*, nu truncheat. Zice Geo Bogza: *Trunchiurile brazilor, din care se mai auzea parcă foșnetul pădurii, au fost transformate în vagoane de scânduri.*

UN BOB ZĂBAVĂ

În *Letopisețul Țării Moldovei de la Aron vodă încoace*, prinde a scrie Miron Costin, în fermecătorul grai al vremii: *Venise mari apele Siretului, pentru care au căutat oștilor câteva zile a facere zăbavă.* Degustătorii de vorbă veche românească vor fi băgat deja de seamă savoarea pe care o dă povestirii infinitivul lung *a facere*, cu voroava *zăbavă* alăturea. Cu obârșii în slava veche (*zabava*) și cu noima de încetineală, tărăgănare, întârziere, vorba este des întâlnită la cronicari, tot autorul poemului filozofic *Viața lumii* fiind cel ce ne-a lăsat celebrul îndemn la lectură: *Că nu iaste alta și mai frumoasă, și mai de folos în toată viiața omului zăbavă, decât cetitul cărților.* În nuvela *Kir Ianulea*, Caragiale păstrează cuvântului tâlcul său primar de întârziere, când Aghiuță, chemând un samsar, *...i-a spus să-i găsească, fără zăbavă, o pereche de case frumoase...*, în vreme ce în expresia familiară *un bob zăbavă* poartă tâlcul de un pic de răbdare, îndată, imediat. Vasile Voiculescu, așezând voroava în poezia *Nucul*, îi imprimă sensul de odihnă, răgaz: *De lene toropite, trec ceasuri cu zăbavă...* Setilă, unul dintre personajele din *Harap Alb*, ne lămurește cum e cu polisemia termenului: *Din partea mea mâncarea-i numai o zăbavă; băuturica mai este ce este.*

MĂMICUȚĂ/ MINUȚEL/ SCRIITORAȘ

Cât de grăitoare și de subtil expresivă este limba noastră cea de mumă ne-o dovedesc și diminutivele, derivatele cu sufix purtător al noimei obiective de *mai mic*. O *MĂMICUȚĂ grijulie* nu este o mamă mai mică (mămică/ mămicuță), ci, din perspectivă stilistică, o mamă față de care se manifestă un înalt grad de afecțiune. Alteori, părăsindu-și tâlcul obiectiv, sufixul diminutival induce o atitudine ironică, depreciativă, precum în zicerea *un biet scriitoraș și el!* Nu de puține ori, diminutivul ne ajută să obținem politicos o anumită îngăduință față de cineva: *Așteptați, vă rog, UN MINUȚEL!*. Voroavele ce nu pot purta tâlcul de *mai mic* sunt totuși diminutivate, spre sporirea expresivității limbii și adăugarea unor noi și nebănuite frumuseți, cum descoperim la Ispirescu: *Nu era ZIULICĂ lăsată de Dumnezeu să nu se certe...*, sau la Caragiale: *Ăl mai mare să fi avut șapte ANIȘORI.* Diminutivele ajung, în rostirea românilor, chiar mijloc de gradare a adjectivelor sau adverbelor, după cum ne convinge Creangă: *Răstoarnă albinele FRUMUȘEL din pălărie în buștihan, îl întoarce BINIȘOR cu gura în jos.* Unele diminutive pierd legătura semantică cu baza din care provin, devenind vorbe cu desemnare neutră: *FURCULIȚĂ, GRĂDINIȚĂ*. Sau *GRĂDI*, ca să nu pierdem pasul cu inovațiile lingvistice, nu totdeauna fericite. Zice Alecsandri, „stăpânul" diminutivelor din lirica românească modernă: *Într-o verde grădiniță/ Șede-o dalbă copiliță.*

litere

Elisabeta Boțan

***

Sunt lumină,
sunt praf,
taină,
comoară scufundată în marea istoriei.
Monedă de schimb între lumi
pe puntea suspendată a timpului.
Doar privirea ta va mai putea
să mă scoată de sub atâtea straturi de umbră
pe care nisipul le-a întins peste mine.

***

Întoarcerea la frământarea lutului.

Drumul abrupt spre lumină.

Umbra ruinelor, ca o deșteptare.

Căutarea înțelesului faptelor trecute

La ceasul când corbul croncăne a nepăsare.

Expiere

Moartea.
Atât de imperceptibilă,
Bătaia de aripi a unui fluture
când îl înghite orizontul.

***

Astăzi, acum,
e timpul să ne facem socoteala!
Îți dau înapoi
chipul tău frumos de haos.
Îți dau înapoi
tristețea și durerea care m-au înflorit.
Îți dau înapoi
toți pașii aceia lipsiți de călăuză,
pași stângaci
– pași ce au coborât în uitare.
Îți dau înapoi toate morțile,
toate morțile
care m-au făcut să renasc.
Și-ți mai dau înapoi
mângâierile – puține –
date cu împrumut și dobândă.
Și nu îți cer nimic...
Nu îți cer nimic,
pentru că acum îmi e de ajuns zâmbetul,
zâmbetul acesta care nu are nimic de-a face cu tine!

Sinestezie

Fratele meu trăiește
într-un loc cu păsări măiestre.

Eu trăiesc într-un loc cu turnuri.

Uneori, ne întâlnim
printre fâlfâiri de cuvinte.

Alteori,
ne întâlnim printre ecouri de culori.

Ziua ni se face sărbătoare
atunci când ne plimbăm singuri de mână
pe oglinda ascunsă a cerului.

***

Memoria este o substanță persuasivă”
Juan Carlos Mestre

Timpul se întoarce înapoi
smulge ghemele, desface noduri,
închide frontiere.

Nisipul formează o linie albă,
atât de diafană, atât de imperceptibilă,
atât de apropiată, ca însăși moartea.

La această răscruce
nu contează cine ești tu.
La această răscruce
nu contează cine sunt eu.

Nu mai contează
nici în ce punct își încep berzele ruta
sau dacă se vor mai întoarce ca să aducă
vreun semn bun.

Ars Poetica

Poetul se retrage în lumina cuvintelor
N-are nevoie să cucerească paradisuri
– căci el nu crede în infernuri–
Îi ajunge așternutul versurilor sale.

Destine paralele

Hazardul
ne-a zămislit
după chipul și asemănarea lui,
la întâmplare,
ca să alunecăm pe buzele orizontului
și fiecare să-și vegheze depărtarea
pentru a-și răscumpăra aura de mister.

Năzuință

Vreau,
vreau să mă întorc la început.
Vreau să mă întorc la acel început,
când amândoi eram fire,
fire de lumină,
prinse în aceeași țesătură.

Vreau,
vreau să mă întorc la început.
Vreau să mă-ntorc la acel început,
când amândoi eram versuri,
versuri ale aceluiași poem.

Vreau,
vreau să mă întorc la început.
Vreau să mă întorc la acel început,
când amândoi eram dumnezei,
dumnezei ale aceleiași lumi.

Vreau,
vreau să mă întorc la început.
Vreau să mă întorc la acel început,
când amândoi eram scânteieri de timp,
uneori eram clipe,
alteori eram veșnicii.

Ireversibil

I
O fractură de timp,
peste capetele noastre,
marchează o cruce de drumuri.

II
Timpul nostru
moare
între sentimentele tale cu două tăișuri.

III

Nu.
Nu.
Nu.
Nu vreau să te întorci!
Nu mai vreau să te întorci!
Prefer să te invoc în lumina amintirilor.

Noapte de august

Lui Federico García Lorca

Noaptea se îneacă
în propriu-i plâns,
implacabil, cerul cade peste ea
cu zori acoperiți de sânge.

Luna înspăimântă
pălește și fuge de pe boltă
pe spinarea taurului de coridă.

Vai, pământul se îneacă
cu numele lui Lorca!
Pe chipul istoriei alunecă trist
un văl de baladă țigănească.

Îngenunchiat, măslinul
adună cu frunze tremurătoare
roua versurilor sale.

Transcendență

Lui Gingis Han

Hanul
cel mai temut,
cel mai cumplit,
cel mai mare dintre toți hanii.

Sparge marele zid al eternității
și își mână hoardele
ca să ocupe un timp care nu îi aparține.
Doar pentru a-i șterge lacrimile unei fetițe,
să o mângâie pe obraji
și să o învețe
cum se cucerește viața.

După-amiază de flamenco

Taconeo,
acorduri de chitară.
Ecouri ce se pierd dincolo de cer.

Scânteierea aerului
în fiecare mișcare a zeiței.

În mijlocul pieței,
–templul său– estrada.

Fish

Bărbatul-pește
îmi scapă mereu printre degete.

Bărbatul-pește
mă privește
fără să clipească și fără să mă vadă.

Bărbatul-pește
se întoarce mut
și se pierde în apele calendarului.

Sora mea Farkhunda

Pentru Farkhunda Malikzada

Vai, Farkhunda, surioară,
pe tine te-au despuiat de tot. De tot.
Ți-au luat tot.
Tot.
Tot.
Tot.
Dar, bărbații au băgat de seamă
că încă ți-a mai rămas putere
și s-au hotărât între ei
să te supună celor o mie de morți.

Dincolo de toate morțile,
tu mai aveai viață.
Tu mai aveai atâta viață
cât să treci pragul eternității.

Roma

Chemări ancestrale,
adormite și ascunse în leagănul copilăriei
mă ademenesc să pornesc
în căutarea acelor vieți suprapuse
din drumurile tale eterne.
Praful lor îmi sărută tălpile.
Clepsidrele se sparg,
nisipurile se amestecă cu apa.
Când o lume începe,
o altă lume se destramă.
Nu există despărțiri.
Iubirea călătorește în timp.
Nu mai am de ce să mă întorc la tine,
pentru că viața mea e guvernată de spiritul tău
și sufletul meu e poleit de aurul zilelor tale.
Ceva din mine îți va aparține mereu doar ție,
ceva din tine va fi mereu doar al meu.

Elipsă

Timpuri împletite
de visul rebel al nopții
și veghea trează a zilei.

Nu mai există abisuri de niciun fel.

Cuvântul
și-a întins lumina peste noi.
Sângele se revarsă în cânt.

Fratele meu trăiește
într-un loc cu păsări măiestre.

Eu trăiesc într-un loc cu turnuri.

Uneori, ne întâlnim
printre fâlfâiri de cuvinte.

Alteori,
ne întâlnim printre ecouri de culori.

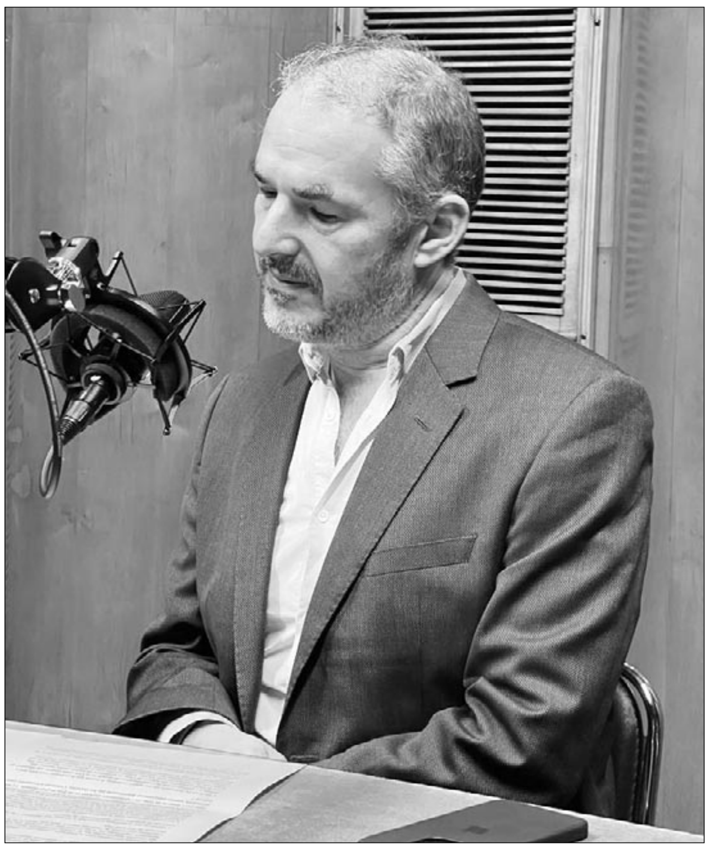
poesis

Literatura între politică şi infografie

Interviu cu ALEXANDRE GEFEN

Alexandre Gefen este un universitar de top din Franţa, căci a predat la Universitatea Bordeaux III, la Paris-Sorbonne Paris IV, la Paris III Sorbonne Nouvelle, în prezent fiind cercetător ştiinţific la CNRS şi totodată director ştiinţific adjunct în cadrul Institutului de Ştiinţe umaniste şi sociale care ţine de aceeaşi prestigioasă instituţie. Este un autor prolific, cu mai multe titluri foarte serioase şi excelent primite de critica franceză, precum *Réparer le monde*, *Empathie et Esthétique*, *La mimèsis*, *L'idée de la littérature: de l'art pour l'art aux écritures d'intervention*, *Vies imaginaires: de Plutarque à Michon* etc. În ultimii anii s-a concentrat asupra raporturilor dintre suportul electronic al supertehnologiei şi cercetarea literară, după cum atestă şi ultima sa carte, *Vivre avec ChatGPT*. În dialogul care urmează acesta a avut amabilitatea să-mi răspundă unor întrebări iscate de două lucrări ale sale extrem de interesante, ambele apărute în 2022: *La littérature est une affaire politique*, Observatoire, Paris (volum în care a intervievat 26 de scriitori francezi, de la Annie Ernaux, laureată Nobel, la Mathias Énard, premiat Goncourt etc.) şi *La littérature. Une Infographie*, ultima scrisă împreună cu Guillemette Crozet şi apărută la editura CNRS, Paris.

Radicalismul şi-a epuizat forţa, drama secolului al XX-lea a rămas în urma noastră. Nu mai întîlnim generaţii de sacrificiu.

1. De ce consideraţi că literatura este o „afacere politică”? Dincolo de majoritatea răspunsurilor date de cei 26 de scriitori selecţionaţi în carte, şi poziţia d-voastră este importantă. Or, este evident că adoptaţi o asemenea poziţie, diferită de vechiul concept al *scriitorului angajat*, dar foarte îndepărtată de şi mai clasicul concept al *artei pentru artă*.

Cu cîteva luni înaintea alegerilor prezidenţiale din 2022 am contactat cîţiva scriitori francezi ca să-i întreb unde se poziţionează în plan politic. Pe scurt, voiam să aflu dacă politica îi interesează, îi plictiseşte, îi agasează, îi pasionează, dacă vor să se angajeze, să devină militanţi. Răspunsurile lor m-au mirat. Scriitorii cu care m-am întîlnit, de la cei celebri, laureaţi ai Premiului Nobel sau Goncourt, pînă la cei mai puţin cunoscuţi, mi-au oferit răspunsuri sofisticate. Dacă nu erau dispuşi să se angajeze pentru un candidat sau altul, în schimb erau foarte interesaţi de fenomenul politic.

2. Ce este astăzi politicul? Adoptarea unei ideologii? Apropierea de Putere sau contestarea de principiu a oricărei manifestări a Puterii?

Fireşte, mulţi scriitori manifestă o atitudine critică în raport cu politicul. Printre scriitorii intervievaţi majoritatea înclinau să adopte vederi mai curînd de stînga. Cu toţii erau interesaţi să chestioneze puterea, să pună întrebări sistemului, să critice, de pildă, legile imigraţiei sau represiunea poliţienească. Dar pentru ei literatura funcţiona la un nivel foarte profund. Literatura angajează societatea într-o dezbatere, deci pentru aceşti scriitori ea face parte din viaţa politică.

3. Dar a dezbate, a intra în dialog, a chestiona puterea, este oare un gest suficient? Garantează el sănătatea societăţii?

Atenţie, nu susţin că literatura coincide total cu viaţa politică sau că o poate reglementa. După cum ştiţi, în societăţi dictatoriale există elemente democratice. Dar pe de altă parte am fost surprins de aspecte recurente în răspunsurile scriitorilor intervievaţi, deoarece pentru aceştia a citi, a scrie şi a critica sunt o formă a vieţii democratice. Scriitorii, prin felul în care ne propun o înţelegere a lumii, un nou vocabular, prin maniera în care ne atrag atenţia asupra unor chestiuni mai puţin vizibile în planul societăţii, participă la îmbogăţirea vieţii democratice.

4. Şi acest tip de participare asigură într-o măsură sănătatea societăţii?

Da, menţine sănătatea societăţii şi oferă posibilitatea unei priviri suplimentare asupra fenomenului politic în raport cu perspectiva mediatică, a unui nou mod de a descrie un eveniment. Ea prilejuieşte o nouă reacţie emoţională faţă de aceia care sînt lăsaţi în afara societăţii franceze, oamenii sărmani şi declasaţi. De aceea spun că literatura este o formă de angajament social. Fireşte, sîntem departe de epoca unui Sartre, cînd angajamentul era unul radical, dar astăzi literatura este o formă de participare la chestiunile societăţii şi asta reprezintă un fenomen plin de sens.

5. Cum explicaţi căderea în inactualitate a condiţiei de scriitor angajat (Zola, Sartre, Camus)? Vă întreb asta deoarece constatăm o pierdere masivă de viteză a stîngii politice, pe măsură ce proletariatul se restrînge numeric, iar temele predilecte de stînga vizează ecologismul şi drepturile minorităţilor? Şi dacă aşa stau lucrurile, cum să înţelegem revendicarea la stînga a majorităţii scriitorilor prezenţi în cartea d-voastră, concomitent cu un monopol al dreptei în planul actului de guvernanţă?

Ca să fiu sincer, m-am confruntat cu dificultăţi majore căutînd scriitori cu opţiune de dreapta. E perfect adevărat că sînt foarte puţin numeroşi scriitorii care să asume o identitate de dreapta. Pînă şi Michel Houellebecq, care e vădit un anti-liberal, chiar dacă acordă interviuri unor reviste situate mai la dreapta sau foarte la dreapta, nici măcar el nu revendică un statut de dreapta. O etichetă de dreapta cam stîrneşte frica. Nimeni nu-şi asumă aşa ceva. Pe de altă parte, stînga manifestă o polaritate foarte atractivă. Doar că există mai multe feluri de a fi scriitor de stînga. Unii o fac deschis, adoptă o poziţie democratică, un discurs social, cum se întîmplă explicit la Annie Ernaux, care cauţionează o formă de justiţiarism, alţii au o altă strategie de stînga, o fac implicit, adoptînd o scriitură experimentală, de avangardă, care deconstruieşte societatea şi construieşte o opoziţie la injustiţie. Suprarealiştii au făcut asta. Au practicat un soi de experiment politic prin felul în care au încercat să revoluţioneze limba.

6. Există percepţia unei degradări a proceselor democratice în Occident. Civismul şi protestul par cumva obosite. Oricît de slabă ar fi guvernarea, la vot cîştigă *status quo*-ul, căci absenteismul electoral e din ce în ce mai amplu. Noua generaţie pare masiv dezinteresată de scrutinul electoral. Cum comentaţi aceste aspecte?

E adevărat că observăm un anume dezinteres faţă de democraţie, că asistăm la naşterea unor regimuri iliberale, care practică nu democraţia, ci democratura. E adevărat, din păcate, iar scriitorii din cartea mea deplîng aceste lucruri. Dar pe de altă parte societatea are anticorpi, ştie să-şi organizeze propria viaţă democratică. Sînt uimit şi încîntat de faptul că există numeroase grupuri de lectură, că cititorii şi scriitorii se organizează în jurul unor teme cum este feminismul, reflectînd asupra acesteia. Am impresia că există un dezinteres faţă de politica pe verticală, dar la nivel local, pe orizontală, la nivelul ONG-urilor, observăm o democraţie de teren. Una care nutreşte întreaga societate.

7. Dacă înţeleg bine, vorbiţi despre o schimbare profundă a manierei de a face politică?

Fără îndoială că nu mai întîlnim năzuinţa de a schimba radical societatea. Radicalismul şi-a epuizat forţa, drama secolului al XX-lea a rămas în urma noastră. Nu mai întîlnim generaţii de sacrificiu. Într-o lucrare recentă, Gaspar Koenig aduce în prim-plan doi tineri care visează să schimbe radical societatea în sens ecologic şi eşuează. Am avut şi mai avem în literatura franceză pilda unor revoluţii radicale şi dramatice, dar toate au eşuat. Dimpotrivă, astăzi argumentăm diferit urgenţa ecologismului, de pildă atragem atenţia asupra speciilor animale ameninţate cu dispariţia, asupra problemelor feminismului, asupra altor modalităţi de a exista şi de a coabita, de a practica un alt fel de amor. Cu asta se ocupă scriitorii zilelor noastre şi acest aspect tocmai că privilegiază literatura lor.

8. Din cartea *Literatura este o afacere politică* reiese că politicul nu mai este perceput ca un sistem unificat de înţelegere a lumii cetăţii, ci ca o pluralitate de voci şi interpretări. Din răsăritul Europei acest simptom se vede uneori ca o dispersare a energiei civice. Un fel de *nu se vede pădurea din cauza copacilor*. În plus, unii explică prin această dispersiune supremaţia unui conservatorism de dreapta deloc deranjat de mozaicul ineficient al multiplicării stîngii. Sînteţi de acord cu această critică?

interviu

Cred că societăţile occidentale au fost busculate de o mondializare foarte accelerată. Liberalismul a dislocat maniera tradiţională de a trăi şi a privi lumea. De pildă, familia, sindicatele au fost profund afectate. Există o tendinţă de a propune o pluralitate de discursuri, de a evoca un model al multiculturalismului, iar asta a neliniştit intens societăţile apusene. În cîteva decenii s-a accelerat foarte mult mobilitatea indivizilor, care sînt obligaţi să se adapteze, să se reinventeze permanent. Asta induce o profundă insecuritate. În jumătate de veac organizarea tradiţională a societăţilor şi naţiunilor a fost intens afectată, procesul mondializării şi multiculturalizării, prioritatea ecologismului, toate acestea au instituit o profundă insecuritate socială. O parte a lumii a urmat şi susţinut aceste schimbări de paradigmă. O altă parte s-a văzut ameninţată de faptul că profesiile s-au schimbat, familia s-a diversificat, au apărut numeroşi subiecţi din alte culturi, oameni cu obiceiuri diferite, unii dintre apropiaţi şi-au modificat voluntar identitatea sexuală, deci viaţa şi-a schimbat coordonatele, iar tradiţionaliştii şi-au pierdut reperele. Această schimbare radicală a bulversat reperele lumii tradiţionale. Houellebecque descrie foarte bine acest fenomen. Care este rolul literaturii în toate această insecurizare, fluidizare a vieţii sociale? Cred că literatura poate reface legăturile pierdute. Ea ne poate ajuta să funcţionăm ca o comunitate. Ne poate învăţa cum să efectuăm transmisiunile familiale, ne poate oferi o versiune mai lejeră a multiculturalismului. Literatura e în măsură să umple, poate, o anumită formă pierdută a liberalismului, ne poate ajuta să reparăm unele dintre greşelile liberale. Literatura poate să ajute procesul de mondializare.

9. Dintre cei 26 de scriitori prezenţi în volum, care este cel mai apropiat de punctul d-voastră de vedere referitor la raportul dintre literatură şi politică? Sau sînt mai mulţi?

Ascultaţi, eu nu sînt angajat politic, nu promovez doctrine politice. Sînt universitar, nu fac decît să descriu alegerile politice. De aceea nu pot să spun că unii scriitori corespund mai mult felului în care pot interpreta unele opţiuni politice. Dar sînt în măsură să observ că unele opţiuni sînt mai interesante decît altele. Mathias Enard, laureat Goncourt, ne explică faptul că traducerea e o manieră de a comunica pluralitatea vieţii democratice. Sînt şi voci care nu admit pluralitatea socială, dar care ajung să accepte conflictualitatea fundamentală a societăţii democratice, aşa cum ne-a spus mai demult Claude Lefort. Iată o viziune foarte interesantă.

10. De ce aţi ales să scrieţi cartea *Literatura. O infografie*? Colaborarea dintre un istoric şi un teoretician al literaturii, Alexandre Gefen, şi un grafician, Guillemette Crozet, pare să beneficieze de un rezultat spectaculos, un volum foarte ofertant în plan vizual. Ce urmăriţi printr-o asemenea construcţie, cui se adresează ea? Şi cum au primit-o, să zicem, cititorii de tip clasic?

În cartea menţionată am încercat să observ cîmpul literaturii şi culturii franceze moderne şi contemporane. De altfel, există cîteva generaţii care au descoperit umanitatea numerică, mă refer la o manieră de a face apel la instrumentele electronice pentru a analiza textele. La nivel individual, pe internet, dar şi colectiv, fapt ce presupune a parcurge zeci şi sute de texte pentru a analiza tendinţele potrivit cărora oamenii citesc cărţi, editorii se organizează sau funcţionează economia vieţii. Am folosit datele pe care ni le-au oferit statisticienii. În materie de publicaţii, de pildă cărţile care se vînd cel mai bine. Toate acestea pot fi analizate în plan vizual. Asta am încercat să fac în *Literatura. O infografie*. Am năzuit să propun hărţi, scheme, diagrame care, într-o modalitate vizuală foarte clară, simplă, didactică, trimite la ceea ce este de fapt literatura. Avem pe de o parte modalitate clasică de a cunoaşte literatura, citind cărţile. Dar şi această modalitate numerică, în planul căreia putem afla cum se vînd, cum circulă, cum se construieşte istoria lor datorită unor grafice şi hărţi colorate accesibile tuturor.

11. Ce fel de pedagogie favorizează maniera grafică de a propune o istorie literară? Este ea mai eficientă? Şi ce trăsături intelectuale credeţi că stimulează?

Cred că abordarea grafică prin recursul la infografie e foarte răspîndită astăzi, o vedem peste tot. Avem infografii ale istoriei române, ale economiei etc. Cred că este un anumit fel de cunoaştere, pe bază de grafică, una deosebită de cunoaşterea textuală. Plecăm de la un obiect concret, dar finalmente această cunoaştere se adresează unei memorii vizuale. Iată, de exemplu, am oferit în manieră grafică istoria tuturor sumelor de bani cîştigate de Moliere. Am încercat pe baza chitanţelor primite de la diferitele teatre unde i s-au jucat piesele să stabilesc care a fost momentul său de glorie. Am descoperit că textul *Preţioasele ridicole* a fost momentul care i-a atras succesul de scenă, căci avem un vîrf al plăţilor efectuate. Acesta este o modalitate de a înţelege altfel lucrurile, de a le concretiza într-o manieră mai reală, de a le obiectiva. Fireşte, ştiam aceste lucruri, dar privindu-le grafic, le asumăm mnezic mai bine.

În studiou

Traducere şi prezentare de
VALENTIN PROTOPOPESCU

Umaniști ai secolului al XVII-lea – Dimitrie Cantemir și Voltaire

Iniţiată pe 21 noiembrie 2023, expoziţia „Umanişti ai secolului al XVII-lea – Dimitrie Cantemir şi Voltaire“ pune în lumină două personalităţi de prim rang ale vieţii culturale şi ştiinţifice europene, ce au marcat prin opera lor, nu numai secolul în care au trăit, ci şi pe următoarele.

În Ţările Române, secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea au însemnat o epocă a efervescenţei culturale, o dezvoltare a spiritului enciclopedic umanist, al cărui reprezentant de seamă a fost domnitorul-cărturar Dimitrie Cantemir. Îmbinând umanismul occidental cu gândirea umanistă a poporului român, Dimitrie Cantemir a creat o operă a cărei idee fundamentală este demnitatea umană: „Divanul sau Gâlceava înţeleptului cu lumea sau Giudeţul Sufletului cu trupul”, scrisă la doar 25 de ani şi tipărită la Iaşi în 1698; „Mic tratat de logică“; „Istoria ieroglifică“; „Tratatul de muzică turcească“, după care se preda la Constantinopol teoria şi notaţia muzicală (Cantemir fiind compozitor şi un interpret talentat la tambur şi la nei, instrumente orientale); „Istoria Creşterilor şi Descreşterilor Imperiului Otoman“, scrisă în latină şi tradusă, ulterior, în franceză şi engleză, a atras atenţia scriitorilor celebri (Voltaire, Byron, Victor Hugo); dar şi operele majore, prin care va scoate în evidenţă originea latină, unitatea de neam şi de limbă a poporului român: „Descrierea Moldaviei“ şi „Hronicul vechimii Romano-Moldo-Vlahilor“. Toate aceste lucrări sunt prezentate în expoziţie sub formă de facsimile.

La sfârşitul secolului al XVII-lea, Europa era supusă unor mari frământări şi războaie, datorate poftelor de mărire ale unor regi şi principi europeni, care doreau să cucerească noi teritorii. Este epoca marilor personalităţi creatoare de istorie: în Regatul Franţei, Ludovic al XIV-lea sau Regele Soare, în Suedia, Regele Carol al XII-lea şi în Rusia ţaristă, unul dintre cei mai mari reformatori din istoria rusă, ţarul Petru I, supranumit Petru cel Mare. În acest context social-politic, pe 21 noiembrie 1694 se năştea la Paris, în Regatul Franţei, pe atunci condus de Regele Soare, François-Marie Arouet zis Voltaire (1694-1778), filosof şi scriitor francez.

Spirit enciclopedic, cu o uimitoare mobilitate intelectuală, istoriograf şi membru al Academiei Franceze, Voltaire a scris o operă vastă, ce acoperă toate genurile: epopeea istorică („Henriada“, „Fecioara din Orleans“), tragedia („Oedip“, „Moartea lui Cezar”), povestirea filosofică („Zadig sau destinul“, „Naivul“, „Prinţesa din Babilon”), romanul („Candid sau Optimismul“), dar şi lucrări istorice, bine documentate („Secolul lui Ludovic al XIV-lea“ sau „Istoria lui Carol al XII-lea“, în prefaţa căreia Voltaire mărturiseşte că s-a documentat privind amănunte despre campaniile militare ale regelui suedez, din opera lui Dimitrie Cantemir „Istoria creşterilor şi descreşterilor Imperiului Otoman“. Despre Dimitrie Cantemir – cu care a fost contemporan, Voltaire afirma „Pe atunci domnea în Moldova, Prinţul Cantemir care unea, în mod fericit, ştiinţa literelor cu ştiinţa armelor“.

Scriitor, filosof, istoric, dramaturg şi prozator francez, reprezentant de seamă al iluminismului francez, Voltaire a scris 50 de piese de teatru, 12 tratate de politică, filosofie şi ştiinţă, dar şi peste 20000 de scrisori, adresate personalităţilor culturale şi politice ale vremii. În Secţia Colecţii Speciale, la loc de cinste se află „Collection complette des oeuvres de M. de Voltaire“ („Colecţia completă a operelor lui Voltaire“), tipărită la Geneva, în 1768, şi la Paris după 1777, ce cuprinde 45 de volume legate în piele, cu ornamente aurite, având tranşa marmorată.Tipărite pe hârtie de moară de înaltă calitate, volumele prezintă, la începutul fiecărei opere literare câte o gravură, ce ilustrează conţinutul acesteia. Primul volum se deschide cu o scrisoare a lui Voltaire către editorii săi („Lettre de M. de Voltaire aux editeurs“. De la premier edition du Geneva), urmată de răspunsul editorilor în („Préface des éditeurs“).

Toate acestea se regăsesc în expoziţia organizată în holul Bibliotecii, la etajul întâi, de Secţia Colecţii Speciale. Expoziţia „Umanişti ai secolului al XVII-lea – Dimitrie Cantemir şi Voltaire“ va fi deschisă publicului până la sfârşitul lunii februarie 2024.

GABRIELA TOMESCU

interviu

Cornel Nistea

Grădina cu fluturi

L-am zărit în grădină printre tufele de trandafiri înconjurat de un roi de fluturi, cu care tocmai începuse să dialogheze. Doamne, mi-am zis, doar vecinul meu nu și-o fi pierdut mințile. Abia târziu mi-am dat seama despre ce se întâmpla, când l-am auzit:

- Știu, știu, în voi s-au întrupat sufletele morților noștri. Ia să văd. Uite, în cel maro cu pete galbene și verzi s-a întrupat bunica Chia. Ei, ei, dragă bună Chie, îmi place că mă vizitezi, azi, într-o superbă dimineață de august, luna în care te-ai născut și-a venit pe lume primul tău copil. Câtă bucurie! Mai apoi au venit ceilalți, doi băieți și trei fete frumoase. Erai tare mândră de copiii tăi, dar și de nepoții ce-au intrat în lume mai târziu. Te învârți în volte în jurul meu, vrei să afli ceva din dragostea mea, a noastră pentru tine. Ei, mai știi când veneam la tine de treceam cu tata muntele să te vizităm și mă luai în grijă la tine vreo două săptămâni? Mă înfior și acum gândindu-mă ce clătite bune făceai, întrucât noi, copiii nerăbdători, ne așteptam cu greu rândul la următoarea clătită, iar cândva m-ai trimis să aduc apă de la izvor pentru că voiam să sar rândul. Doamne, ce mult

Mai reții, singurul copil internat acolo eram eu. Corect, medicul internist ți-a zis să mă iei de acolo și să mă duci la un spital universitar, deoarece în Baia nu mă pot trata.

ne iubeai! Dar când am urcat cu tine la colibuță în Țarină? Ai scos cheia de sub piatră și-ai deschis ușa colibuței, ca pe o poartă a raiului. Câtă uimire m-a încercat în momentul în care tu ai trecut pragul, iar noi am intrat în colibuță după tine, odată cu umbrele provocate de soarele amiezii. Acolo țineai tu comori pe care ni le destăinuiai bucuroasă că ne vedeai fericiți: câteva nuci sau o mână de alune mi se păreau de mirare, dar perele cu miezul roșu din părul din îngrăditură și cărarea până la izvorul care ducea apa în valău prin scocul de brad, căruia tu îi spuneai ciuciur!?... Nu bănuiam atunci că vei aprinde focul pe care aveai să pui la fript ciucalăi depănușați de porumb culeși din lanul de sub colibuță. Și-apoi zăbava pe pietrele fierbinți din fața colibuței, tu având grija focului și a ciucalăilor ce se frigeau, răspândind arome taince.

În noaptea aceea am rămas în Țarină și-am dormit pe fânul de curând cosit de tata și pus în șură. Răsărise o lună plină și noi am fi dorit să mai rămânem pe lespezii din fața colibuței, să-ți ascultăm poveștile cu câte un porumb fierbinte în mâini. Se pornise un vânt iute dinspre codrul de fagi, tu ai înțeles prima că peste nu mult timp se va declanșa furtuna și-ai voit să ne pui la adăpost. Curând fulgerele au brăzdat cerul și s-au auzit tunetele tot mai aproape, apoi o răpăială grozavă a ploii în ușa șurii, dincolo de care ne făcuseși așternut.

Câtă părere de rău ne-a încercat când a venit după mine tata și m-a luat din raiul acela de loc. E adevărat, oare, în momentul plecării noastre, aveai lacrimi în ochi? Urma să ne revedem peste o săptămână la târgul de țară din Sălciua, la care ai și venit. Te îmbrăcaseși cu haine de sărbătoare, iar când m-ai îmbrățișat am simțit mirosul de busuioc pe care-l purtai după încheietoarea pieptarului tău brodat cu arnici de toate culorile. M-ai luat de mână și m-ai dus la o tarabă să-mi cumperi puiul târgului, apoi poveștile tale cu tata și cu mama despre una și despre alta, dacă au vândut și târguit tot ce aveau nevoie.

Știi, dragă bunică, mai aud și acum cântecul văii pe care îl ascultam când veneam la tine și dormeam în podul șurii. Sub mine, în poiată îi auzeam pe Murgu și pe Sura fornăind sau bătând în podea cu copita, le vedeam ca prin vis mișcările, știam când bate cu copita sau fornăie Murgu sau Sura. Dacă Murgu știa duce călare, îl încălecasem de mai multe ori, Sura însă nu se lăsa încălecată și i-am pus gând rău. Am legat-o strâns cu botul de iesle și am urcat pe spinarea ei în grajd. S-a împotrivit zadarnic biata de ea, mai ales că i-am dat și câteva corbace, să mă țină minte. Curând aveam să fac cu ea alergări vijelioase pe ulițele satului, neținând seamă că bieții cai abia fuseseră deshămați de la ștraful cu care unchiul Teodor căra pirită de la Uzina de flotație la gară, până într-o zi când Sura m-a aruncat în băltoaca în care ne scăldam și n-a lipsit mult să-mi frâng gâtul. Am venit plin de vânătăi la tine și-o săptămână întreagă mi-ai oblojit rănile... Hei, dar unde te duci, de ce te îndepărtezi de mine? Oare nu-ți place povestea, doar este a amândurora. Aha, poate dorești să îi lași pe ceilalți să-mi vină în preajmă? O-ho, uite cel galben cu pete roșii și albastre, Doamne, al cui suflet să fie?...

Măi, să-și fi sălășluit în tine sufletul tatii?

Pe tine, tată, te văd mai ales într-un vârf de clăditură de fân, la vreo trei-patru metri înălțime, rotindu-te în jurul parului. Îmi creai emoții grozave privindu-te cum te miști acolo, mai ales când luai mâna de pe par pentru a aduna fânul sub picioare cu ambele mâini. Tu-ți aduci aminte că a fost suficientă o clipă de neatenție ca Ionul lui Ghiurca să pice în vreme ce făcea un vârf de claie, și-a rupt coloana și-a murit? Ne-am dus toți la înmormântare. A fost multă jale acolo, doar Ilie Cărășel făcea diferența, bucuros de beutura și de mâncarea date pomană.

Ce mai țin oare minte, ce-mi vine acum întâi în gând? O, Doamne! Aveam zece ani când m-am îmbolnăvit, iar tu m-ai luat în spate și-ai trecut muntele să mă vadă și trateze doctorii din Baia. După vreo trei-patru kilometri de mers, ți-am simțit cămașa udă în spate, ai poposit cu mine la Izvorul lui Șilip, ți-ai scos pălăria de pe cap și-ai făcut-o căuc în care ai luat apă. Ai băut cu răbdare și m-ai întrebat dacă nu voiam și eu. Nu voiam, prea aveam sentimentul că mă dureau toate. Știi, pe cărăruia din molidiș, după ce am lăsat în urmă creasta muntelui, ne-au croncănit niște corbi cărora le încălcasem probabil teritoriul, iar eu m-am gândit prima dată în viață la moarte, că zilele îmi sunt numărate.

Îl cunoșteai pe medicul internist de acolo, iar asta era bine. Ți-a promis că se va ocupa în mod special de mine. Peste câteva zile ai revenit la spital să vezi cum mai sunt. Închipuie-ți: ți-am recunoscut pașii de pe culoarul dintre saloane datorită zgomotului blacheurilor de pe călcâiele cizmelor... Mai reții, singurul copil internat acolo eram eu. Corect, medicul internist ți-a zis să mă iei de acolo și să mă duci la un spital universitar, deoarece în Baia nu mă pot trata. Ei, și după ce m-ai dus la universitar, mi-era încă și mai teamă de moarte, mai ales că, dacă nu în fiecare zi, în a doua sau a treia zi murea câte unul dintre copiii internați acolo. De ce aș fi făcut eu excepție de la regulă?! Trăiam totuși, tu veneai la fiecare sfârșit de săptămână să mă vezi, de fiecare dată spunându-mi: Te vei face bine, numai că după ce coborai scările spitalului în una din vizitele tale, te-am văzut plângând. Să nu mai fi avut speranțe de viață în ce mă privea nici medicii profesori universitari? Șase luni cât am stat internat acolo, am trăit cu teama că medicii, oricât ar fi ei de buni, nu pot face minuni, doar că în luna a șaptea sau a opta de stat în spital boala a cedat ca prin minune. Nu trebuia să mă mai duci tu în spate, mergeam pe picioarele mele, pe care nu aveam voie să le forțez, așa că tu mi-ai cumpărat căluțul acela simpatic cu care să mă deplasez de colo până colo, până ce, din neatenție, eu l-am prăvălit într-o râpă, dar a supraviețuit.

Mai ții tu minte toate astea, îți mai reamintești de toate?

Dar când l-ai scos pe cel mai mare dușman al tău din noroiul de sub carul ce s-a lăsat peste el în vreme ce voia să ridice inima carului? Mai reții ce ți-a spus omul pe care l-ai salvat de la moarte?...

În război au tras camarazii după tine când făceai aprovizionarea. Nu te-au ucis. Glumeau, s-au scuzat ei... Cât de tandru ești și ce volte faci în vreme ce povestim aduceri-aminte.

Te văd, te văd peste tot și te aud cântând doina aceea de pe ciaglăul carului, niciodată pe drumurile satului, decât după ce ajungea cu carul pe drumul ce ducea spre satul tău natal, când probabil îți apăreau în minte mândrele. Ei, ei, toți am fost cândva tineri...

Cum, și tu te îndepărtezi de mine, să nu-ți fi făcut bine amintirea?

Vai, vai, dar veniți tot mai mulți spre mine în roiuri și-n volte înalte, cum să vă mai recunosc pe fiecare cine sunteți?... Hei, voi care-mi dați târcoale uneori izbindu-mi fața veți fi dornici să povestesc cu voi. Tu, cu albastru și roșu, trebuie să porți duhul bunicului Teodor. Ce amintiri minunate când mă chemai să dorm cu tine să-ți alung singurătatea. Mai știi când am fost cu tine cu carul să măcinăm sacii ăia de grâu tocmai în Valea Morilor pentru că valea noastră secase din cauza secetei? Ce minunat a fost drumul acela de întoarcere când eu am adormit pe măcinișul fierbinte... Apoi, în primăvară, măcar că aveam doar unsprezece ani, m-ai solicitat să țin de coarnele plugului ca să facem ogor să semănăm porumbul. Cine știe ce speranțe îți vei fi făcut atunci cu moștenirea, când mi-ai spus că eu trebuie să mă duc la facultate să mă fac domn. Oare de aceea m-ai izbit în frunte în timpul voltelor tale, că n-am rămas fecior pe moșia familiei, pe care un netrebnic avea s-o risipească?...

Oho, ce faci, încotro te duci, te cheamă înaltul cerului? Știu, știu ce vrei să-mi zici, eu port oarecare vină din tot ce a urmat. Da, ai câștigat degeaba cele 40 de procese de succesiune. Erau 60 de hectare de pământ, sălașe și vite. Nu, bunicule, de ce să le fi pretins ălora recunoștință, pentru că nu erau ei capabili s-o facă.

Zboară, zboară și cântă psalmi așa cum o făceai cândva la casa ta de lângă vale. Parcă acum te-aud rostind Psalmul 50 al lui David, cum te substituiai împăratului după ce acesta l-a trimis la moarte pe Urie și-apoi credința ta că Dumnezeu nu împuținează zilele omului credincios. Rugăciunea ta, acasă și în strană, era pavăză pentru noi, ne-a armonizat zeci de ani existența.

Măi, dar ce-i cu voi de veniți droaie din toate părțile? Și voi aveți de gând să vă confesați? Tu, care zbori în zigzag, nu se poate altfel: ești negreșit stegarul care de prea multă băutură ai adormit pe paiele din șura mirilor, lăsând minunăție de steag pe mâna unor zănatici. Ce?, te-ai supărat pe mine pentru că la baltă te-am stropit cu apă? Păi, eram niște copii zburdalnici. Nu mi-a plăcut că m-ai pârât mamei... Ho, și tu pleci. Măi, să fie, toți sunteți niște suflete neliniștite, de parcă cine știe ce în viața voastră să fi păcătuit!...

Dar ce văd, vine spre mine prințesa, așa te numeam noi băieții pe tine, Ileana lui Bombă. Aveam 12 ani când pășteam împreună vitele în Meterg, or nu mai ții minte? Ți-am zis că mi-e frig la mâini și tu... Doamne, Doamne, tu mi-ai zis: Hai și bagă-ți mâinile în sân la mine să te încălzești. Cum să te uit, tu fată, cum să te uit după spaima de atunci?...

Tu trebuie să fii Ilia Găzdoii. Ce jucător extraordinar erai! Se minuna tot satul de jocul tău.

Acum ce faci, și tu te duci? Mă, să mori tu de-o apendicită banală...

Veniți, veniți, cârduri. Măi, să fie, mai că nu mai știu al cui suflet s-a întrupat în voi doar vă bănuiesc și admir voltele voastre care-mi reaprind în minte vivacitatea de care dispuneați atunci, împărtășind-o mereu și altora.

Ei, ei, dar iată, s-a stârnit vântul de vă tulbură jocul. În curând se va porni vijelia. Duceți-vă, duceți-vă! Va fi o zi și mâine pentru o nouă reîntâlnire.

proză

Clara Marinescu

Mira

E iubita mea. Toți o cunosc și știu că nu m-a lăsat niciodată la greu. Nu mi-a creat probleme, mi-a fost credincioasă și am folosit-o îndelung, fără a ne plânge vreodată unul de celălalalt. Am amici care mi-au propus să facem schimb, au încercat să-mi demonstreze că altele pot fi mai bune, ori știu să-și folosească abilitățile mai silențios ori cu mai multă precizie, însă am refuzat orice propunere.

Are tenul maro, cu nuanțe lucioase, de o netezime fără cusur. Când îmi plimb degetele de-a lungul trupului ei, simt fiori, pare că vibrează ca atunci când chiar o folosesc. Sunetul pe care îl scoate când o pregătesc de folosire e ușor ascuțit și scurt, adorabil pentru urechile mele doritoare de performanțe. Mira se numește și dorm chiar cu ea în pat. Mă urmează oriunde și nu se plânge când o uit (foarte rar, ce-i drept) pe un hol întunecat și rece. O curăț aproape zilnic și nu există iubită care să primească mai multă atenție decât ea.

Când m-am întâlnit ultima oară cu Rebecca, venise îmbrăcată cu rochia albastră pe care o purtase și la prima întâlnire. S-a supărat că nu am remarcat acest lucru. Aveam ochi numai pentru Mira care, din neatenție, scăpase sub masă și, cu cea mai mare gingășie mă aplecasem să o așez din nou, ferit, alături de mine. Tot restul serii Rebecca mi-a reproșat preponderența grijii care se răsfrângea asupra Mirei, nu asupra ei. În sinea mea, recunoșteam că are dreptate. Trebuia să renunț la Rebecca. Satisfacția pe care Mira mi-o oferea se situa la un nivel mai înalt decât cel trupesc oferit de cealaltă. Raportul calitate-preț oferit de ea era înmiit mai bun decât ceea ce purtătoarea rochiei albastre pretindea. Așa că am rămas cu o singură iubită.

N-am înțeles niciodată de ce unii le folosesc pe cele ca Mira pe post de rezervă. Au un rol versatil și dimensiuni mai reduse decât altele asemenea lor. E neprețuită. Nu. Alegerea mea e definitivă. Iubita mea va rămâne Mira.

Ajuns acasă o scot din holster și o așez pe masă, sub lumina puternică din living. Nu are nici 19 centimetri, dar mă mulțumește mai mult decât cea de dinaintea ei. Mira e un Glock 19 și nu am ratat nicio țintă cu ea. Ea, arma mea iubită.

Portret

Sunt de câteva stații în metrou și mai am, încă, până ajung. Oamenii se perindă în jurul meu, de la o stație la alta. Mulți tineri. Foarte mulți. Preocupați, cu ochii în telefoane sau în cărți. Îi studiez cu interes, nimeni nu-mi atrage atenția. Toți au o pecete comună, un semn care se ia, parcă și pozițiile în care stau pe bănci sunt asemănătoare. Și gesturile. Și chipurile.

Privesc pe hartă. Mai am 11 stații și mă plictisesc. Când ușile se pregătesc să se închidă, se strecoară printre ele în fugă o fată de vârstă incertă. Are șosete peste genunchi, una i-a căzut până la gleznele învelite în bocanci scurți, prăfuiți, cu lanțuri. Fusta e scurtă, remarc când îi văd pantalonii scurți pe dedesubt. Sunt la curent cu moda femeiască și pot să spun că nu sunt de acord cu atașarea acestora la fustele scurte. Din motive cumplit de bărbătești. Traista pe care o petrece peste piept îi apasă tricoul alb și-i evidențiază sânii acoperiți cu un sutien simplu, neburetat. Nu sunt mari, nici mici, doar frumoși. Privește absentă pe geam, la întunericul de afară, fără telefon, fără vreo carte, fără vreun interes pentru ce este în jur. Îmi închipui că se grăbește undeva, verifică ceasul mare de la încheietura subțire și picioarele i se depărtează nonșalant când se apleacă să strângă mai bine un șiret de la bocanc. Părul îi năvălește peste frunte și nu face niciun efort să-l îndrepte. Sigur locuiește singură. Sigur prenumele ei începe cu R și sigur e singură la părinți. Va coborî la ultima stație, unde o va aștepta un băiat de vârsta ei cu care va lucra la un proiect, într-o cafenea. Dacă va apuca. Nu are vreun iubit, nu acum. Îi place culoarea albastră, iar dinții mărunți îmi închipui că au plăcerea de a mesteca alune. Crude, de pădure. Nu sunt vreun maniac, dar mi-ar plăcea să-i dau jos tricoul. Nu pentru atingeri, ci pentru a mă gratifica cu reacții pe care nu le aștept la ea. Poate are urticarie. Poate gândurile ei sunt perverse. Poate se gândește la o lasagna. Poate citește *Mein Kampf*. Poate vrea să se sinucidă.

Știe că o studiez. Primul gest că m-a observat a fost să-și apropie picioarele. Al doilea a fost să-și dea părul după ureche. Mă încrunt. Începe să se amestece cu turma și nu-mi convine. Sună un telefon, e al ei și, căutând prin traistă, își depărtează iar picioarele. Răsuflu ușurat. Nu mi-aș fi dorit să-mi pice victimă. Are vitalitate. Îmi plac cele care se zbat.

Mai e o stație și abia o aștept!

Mariana Al-Saleh

Memoriile unei broaște țestoase

A fost o vreme când mă chema Kika, dar vremea aceea a rămas în trecut. Acum nimeni nu mă mai strigă în niciun fel, chiar dacă uneori mai trec oameni pe lângă mine. Alți oameni. Pe ei nu i-am mai văzut niciodată.

Sunt o broască liberă, însă mi-e dor de zilele când am locuit în grădina lor...

Tocmai scăpasem dintre roțile unui tir, în ziua aceea de la sfârșitul verii, când au apărut ei. Au oprit pe marginea drumului, dar eu mergeam așa de încet, că nu m-a ajutat prea mult oprirea lor. El a coborât repede și m-a luat de pe șosea. A rămas cu mine în mână până a trecut și următorul tir. Însă veneau altele, în viteză. Vrusesem să traversez, să ajung în partea cealaltă, spre pădure. A coborât și ea, apoi cei trei copii. Toți se adunaseră în jurul meu și voiau să mă atingă. Copiii au zis că n-au avut niciodată o broască țestoasă și au insistat, cum numai copiii știu, să mă ia cu ei. La început le-au spus că pentru mine e mai bine în libertate, dar copiii n-au vrut să audă. Au zis că, dacă nu se opreau ei, eram deja moartă, că nu toți șoferii iubesc animalele și sunt atenți, unii le ucid fără milă, că au văzut ei câini și pisici pe marginea drumului...

În final s-au lăsat convinși. Am călătorit pe genunchii ei. Simțind atingerea fină a degetelor pe carapace, mi-a dispărut teama.

În scurt timp am ajuns la casa lor. Acolo i-am cunoscut pe ceilalți. Un alt bărbat, un băiat care în unele seri cânta la vioară, două femei tinere și una în vârstă. Toți erau curioși să mă vadă. Am uitat să spun că aveau o mulțime de pisici, fiecare cu numele ei, și cinci câini, care m-au adulmecat curioși. Atunci m-am speriat puțin și m-am retras în carapacea mea, dar în scurt timp m-am obișnuit.

Locul meu a fost grădina mică, unde se afla și fântâna. Acolo mi-au pus un vas cu apă. Nu era o grădină cu flori, dar lângă fântână se afla un pomișor, mai degrabă o tufă de lăstari, în care am descoperit că-mi place să mă ascund, în zilele care au urmat. Mă cățăram până pe la jumătatea lui și-mi găseam un loc bun de dormit. Ei nu mă mai vedeau și mă căutau peste tot.

Pomișorul era chiar lângă curte, dincolo de care era drumul, dar după experiența pe care o avusesem cu mașinile, nu-mi doream să-l văd. Mă ascundeam și la rădăcina tufelor pitice de fasole. Îmi plăcea gustul frunzelor îngălbenite. Aveam și alte variante în grădină - roșiile, ardeii, dovleceii, tufa de leuștean, pătrunjelul, firele de trifoi și de iarbă, tufa mare de mentă din stânga fântânii...

Era o viață nouă, captivantă! Ei veneau în fiecare dimineață să mă caute, iar când nu mă găseau, le strigau pe cele două cățelușe, Cora, cea cuminte, cu blana neagră, scurtă, lucioasă, și Lady, în antiteză totală cu numele ei, mai mică decât Cora, roșcată și zbârlită, mereu în mișcare și-n dispută, cu câinii din curte și cu alții care se-ntâmpla să treacă pe drum sau care aveau ideea să latre in curtea lor. Le întrebau: Unde-i Kika? Și începea căutarea. Mă botezaseră Kika, fiindcă trebuia să am și eu un nume, așa cum aveau toate în curtea aceea. Lady mă găsea prima, camuflată la rădăcina unei tufe de fasole sau de roșii ori în colțul cu mult trifoi. Dar nu-mi făcea niciun rău, chiar dacă era un câine afurisit. Mă mirosea, arătându-le unde eram, apoi pleca. După ea, se apropia Cora, care mă studia o vreme, dădea din coadă prietenoasă, după care pleca și ea. Îmi plăcea de Cora și mi-am dorit să pot să dau și eu din coadă, ca să-i arăt că vreau să fim prietene, dar era mai dificil cu carapacea. În afară de asta, eram atât de mică pe lângă ea...

Nu v-am spus de pisici. Erau de toate culorile și foarte curioase, chiar tupeiste. În prima noapte, s-au ținut după mine prin grădină studiindu-mă, la un moment dat, încercând chiar să mă răstoarne cu lăbuțele lor, ca să mă vadă mai bine, însă n-au reușit. Au sfârșit prin a mă adopta. În după-amiezele călduroase dormeau și ele printre tufele din grădină, iar odată cu seara începea zbenguiala.

A fost o perioadă cu totul diferită de ce trăisem până atunci.

Diminețile începeau cu apa scoasă din fântână. Apoi îi vedeam pe terasa din spatele casei, unde își beau cafeaua. Când se trezeau copiii, veneau și ei să mă vadă. Erau zile frumoase. Și bătrâna care locuia în camera de jos venea să mă vadă. Ieșea sprijinindu-se în baston și se plimba pe sub bolta cu viță de vie din fața casei, uitându-se cu atenție la strugurii încă necopți și turnând câte o cană de apă la rădăcina fiecărei vițe. Apoi se oprea lângă tufele de trandafiri care se înălțau de-o parte și de alta a aleii. Erau florile ei preferate. Și la rădăcina lor punea apă zilnic. Și-i curăța de petalele uscate. O femeie scundă, cu părul alb și fața senină. Zâmbea ori de câte ori privea trandafirii și strugurii ale căror boabe începuseră să capete o transparență aurie. Purta capoate înflorate, cu danteluță la guler și la buzunare. Și ea fusese curioasă în legătură cu mine.

Le povestise că a avut demult, după ce se-ntorseseră la țară, fugind din calea bombardamentelor care asaltaseră Bucureștiul, o broască țestoasă care trăise câțiva ani în grădina cealaltă, până-ntr-o zi când n-au mai găsit-o.

În scurt timp, s-a terminat vara și toți ceilalți au plecat. În peisaj a apărut o femeie nouă, care venea în fiecare zi să aibă grijă de casă.

Mă obișnuisem să-i văd și-mi părea rău. Și câinii erau mai triști. Pe Lady o luaseră cu ei și dintr-odată se făcuse prea liniște. Se schimba vremea. Nopțile erau mai reci, începuse să bată vântul, uneori ploua. Bătrâna de la parter nu mai ieșea în fiecare zi să se plimbe. Nici nu mai era nevoie să ude vițele și trandafirii. Strugurii se copseseră, iar petalele trandafirilor se scuturaseră pe alee. Dar în fiecare dimineață, când apărea femeia, înainte să se apuce de treabă, o trimitea să se asigure că sunt în grădină. Uneori, când era vreme frumoasă, venea ea să mă vadă. Îmi atingea ușor carapacea cu bastonul, ca și cum m-ar fi mângâiat, fiindcă îi era foarte greu să se aplece, și vorbea cu mine. Îmi spunea că am rămas amândouă și că în curând o să vină iarna și va trebui să-mi pregătesc un culcuș, într-un colț al grădinii, în care să dorm până primăvara următoare.

Mi-ar fi plăcut să-i aștept să se întoarcă, însă mă gândeam tot mai mult la viața mea dinainte. Într-o noapte am săpat pe sub gardul grădinii și am plecat. Nu spre drum, ci spre curte, de unde am trecut în grădina mare, din care am ieșit direct pe deal. M-am oprit și am privit în jurul meu. Într-o parte a satului se vedea lunca întinsă, râul și șoseaua de dincolo de el. De-acolo venisem, dar era prea departe și mă pândeau prea multe pericole, să mă întorc acum. Mai aproape era pădurea de pe deal. Aici puteam să-mi găsesc adăpost pentru iarnă. Poate chiar aveam să întâlnesc alte surate. Am mai privit o dată în urmă, spre grădina prin care trecusem. Printre crengile înalte ale nucilor, abia zăream acoperișul casei. În rest nimic. Dar toate celelalte aveam să le duc cu mine, în mintea mea cu viață lungă, adăpostită sub carapacea pe care doar mașinile ar putea-o distruge, dacă aș mai risca să traversez drumul.

Mă botezaseră Kika, fiindcă trebuia să am și eu un nume, așa cum aveau toate în curtea aceea. Lady mă găsea prima, camuflată la rădăcina unei tufe de fasole sau de roșii ori în colțul cu mult trifoi. Dar nu-mi făcea niciun rău, chiar dacă era un câine afurisit. Mă mirosea, arătându-le unde eram, apoi pleca. După ea, se apropia Cora, care mă studia o vreme, dădea din coadă prietenoasă, după care pleca și ea.

Cosmin Victor Lotreanu

Un Ianuarie al începuturilor

...privesc înainte, cu încredere și speranță, regăsindu-mă pe mine însumi și resimțind cu toată ființa eminescianul vers: „pe mine mie redă-mă!” Îmi sunt alături copilăria, apropiații, razele soarelui de iarnă ce mângâie locul de odihnă al neuitatului meu Tată... Toate acestea mă reașază în matca firească, naturală a ceea ce numim *acasă*.

Aștern aceste rânduri cu gândul la luna ianuarie, la Gerar, cea care surprinde mereu prin încremenire: A timpului, a zăpezii, a naturii în totalitatea sa? „Ianuarie a revenit”, scria Victor Hugo. Da, este o lună în care tumultul sărbătorilor a rămas în urmă, iar un timp al reflecției, al regăsirii de sine, este nu numai de dorit, ci și necesar. Un timp ce trece neîndurător pentru că, „în curând Mai va reveni”, ne spun versurile aceluiași Victor Hugo. Dar un ceas al tihnei, al cugetării, al comuniunii cu natura înzăpezită și încremenită, cărare ai cărei primi pași pot fi Guillaume Apollinaire și ale sale două cuvinte, elocvente și limpezi precum o sentință: „Este iarnă”...

La ceasul unui nou început regăsesc parfumul autentic al iernii românești paradoxal acum, în ianuarie, poate mai mult decât în atmosfera sărbătorească proprie lunii decembrie. Mă însoțesc versurile lui Vasile Voiculescu și nu mai prejos vocea inconfundabilă a lui Tudor Gheorghe ce mă poartă către „o albă iarnă dunăreană/Cu zăpezi până la brâu”... Au trebuit să treacă mulți ani departe de locurile natale pentru a înțelege într-un târziu însemnătatea și importanța începuturilor, a acestui ianuarie încremenit sub zăpada copilăriei dintotdeauna ce „nevăzută s-a închis/Țara fără de prihană/Sub omăt ca într-un vis.” Cu adevărat o regăsire de „românească iarnă veche.”...

Luminile rampei s-au stins, amintirile au început să se estompeze, poate în ceea ce mă privește „s-a stins viața falnicei Veneții.” ...însă privesc înainte, cu încredere și speranță, regăsindu-mă pe mine însumi și resimțind cu toată ființa eminescianul vers: „pe mine mie redă-mă!” Îmi sunt alături copilăria, apropiații, razele soarelui de iarnă ce mângâie locul de odihnă al neuitatului meu Tată... Toate acestea mă reașază în matca firească, naturală a ceea ce numim *acasă*. Acel acasă *alecsandrin* în care „Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi/Răspândind fiori de gheață pe ai țării umeri dalbi.”

Și da, este adevărat că atunci când „primele ninsori or să se cearnă/atunci va fi mai greu de cei plecați” însă speranța întrevăzută în albul de nea de ianuarie a fost, este și va fi iubirea pentru că și în mijlocul naturii încremenite, al liniștii profunde de iarnă, “visez frumoasă să apari/la marile instanțe ale iernii.” Iar la acel ceas, al pierderii și regăsirii de sine, al sfârșitului și totodată începutului, nu-mi rămâne decât să mă identific cu versurile poemului lui Ștefan Octavian Iosif, gata pentru tot ceea ce *va să vie* în viață de acum înainte: „În mijlocul naturii mute/Eram eu singur călător/Îmi aminteam de vremi trecute/Și mă visam în viitor.”......

Constantin Zaharia

Corespondență de la Paris

LECTURILE LUI CIORAN - SENANCOUR

În câteva rânduri, Cioran îl menționează pe Senancour, un scriitor mai puțin cunoscut astăzi, autor al unui roman epistolar, *Oberman*, apărut în 1804. Și când o face, este cu referință la această singură carte, deși autorul a mai publicat ceva asemănător, un ”roman” mult mai scurt, *Aldomen ou le bonheur dans l'obscurité* (1795). Cioran îl citează în câteva rânduri, o dată într-un interviu acordat lui Léo Gillet, interviu care nu a apărut în ediția românească a convorbirilor publicate la Humanitas. Întrebat despre două prezumtive forme de vid, Cioran răspunde: ”Există pe de o parte plictisul, iar pe de alta vidul ca experiență metafizică. În ceea ce privește plictisul, toată lumea îl cunoaște. Voi face o scurtă etalare de cunoștințe: știți că scriitorul care a vorbit cu cea mai mare profunzime despre plictis e Senancour. A scris o carte uitată astăzi, care se numește *Oberman*. Cartea lui este ceea ce s-ar putea numi un soi de *cultură* a plictisului”[1]. în continuare, îi citează pe Saint-Simon, Madame du Deffand și Chateaubriand, în același context în care este vorba despre plictis. Vom vedea în continuare cum apare acesta la Senancour.

Să ne oprim un pic asupra altor ocurențe, în care Cioran formulează o critică a romantismului. Când aduce vorba, în *Ispita de a exista*[2], despre spaimele gânditorilor religioși și mai ales despre Pascal, Cioran îi numește pe Senancour și pe Chateaubriand, primul fiind pentru el un Pascal difuz, al doilea un Pascal sforăitor. Iar în *Exerciții de admirație*[3], în eseul despre Joseph de Maistre, denunță tonul declamator prezent în scrierile sfârșitului de secol XVIII și în deceniile următoare, în care proza poetică se face vinovată de pătrunderea prostului gust în literatură. Și îi citează din nou pe Chateaubriand și pe Senancour. Cu alte cuvinte, prima etapă a romantismului francez introduce în lumea literelor acel spirit inspirat și în același timp denaturat, care a permis adoptarea pentru lungă vreme a tonului grandilocvent în poezie și nu numai. Cât despre legătura cu Pascal, caracterul ”difuz” al gândirii îl așază pe Senoncour pe o linie descendentă față de ilustrul său predecesor.

Cine este însă Etienne Pivert de Senancour și cum se face că Cioran a găsit la un moment dat nu numai timpul de a citi un roman voluminos, de peste patru sute de pagini, ci și un interes explicit în a-l parcurge? Fără a intra în prea multe detalii biografice, este interesant de amintit că autorul, născut la Paris în 1770, a petrecut mai mulți ani în adolescență lângă Ermenonville, domeniul lui René-Louis de Girardin, unde Jean-Jacques Rousseau și-a petrecut ultimele luni de viață, în 1778. Interesantă apropiere spațială, căci există o filiație de altă natură între ei. Foarte devreme, tânărul Senancour părăsește Franța revoluționară din pricina autorității parentale pentru a se instala în Elveția, unde descoperă frumusețea sălbatică a peisajelor alpestre, ceea ce, este de la sine înțeles, îi va inspira considerațiile poetico-moralizatoare din *Oberman*.

Lectura acestui roman este o *rude épreuve* pentru cititorul contemporan, căci cartea propriu-zisă este mai aproape de genul liric decât de cel epic. Despre ce este vorba? Oberman, personajul, este autorul unei serii de scrisori pe care le trimite unui prieten, în care povestește aventurile instalării sale într-o Elveție rurală, în căutarea singurătății desăvârșite, departe de așezările umane, și cât mai aproape de natură. Scrisorile relatează nenumărate drumeții pe cărări înguste, prin păduri, pe culmi aproape inaccesibile, cu satisfacția de a nu întâlni picior de om, în pustietate deplină, asemuită adesea cu neantul. Sentimentul dominant este acela de plictis căutat, asociat cu absența, vidul, deșertul. Suntem în prezența unui autor care rousseauizează la nesfârșit, interesat de consonanța dintre vidul interior și cel dinafară, totul fiind întrerupt de considerații cât se poate de vagi despre bine și frumos ca produse ale acțiunii omului, greu însă de așezat într-o ierarhie conceptuală. Nu rareori personajul își ”povestește” reveriile; acestea nu apar însă decât ca absență a spiritului. S-ar crede că ar trebui să se întâmple ceva, să apară o imagine, să se înfiripe un sentiment. Nimic însă din toate acestea. Reveria se termină odată cu lăsarea serii, iar ceea ce conține ea rămâne ascuns, în virtutea unei logici a indicibilului, specifică gustului romantic căruia Senancour îi este tributar. Inflația sentimentală este la ea acasă, totuși experiența extazului presupune o anumită pudoare, ceea ce tempereazӑ ispita de a o împărtăși.

Albert Béguin, comparând pre-romantismul francez cu romantismul german, subliniază caracterul *pasiv* al reveriei la Rousseau și Senancour îndeobște, spre deosebire de romanticii germani pentru care experiența visului și a reveriei se înscrie în tentativa de a prelungi șederea în raiul întrevăzut, desfășurând operații, rituri și formule care le asigură întârzierea în paradisul râvnit[4].

Cioran are dreptate când spune că *Oberman* este o carte uitată astăzi, deși ea a fost bine primită în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Charles Nodier i-a acordat o atenție aparte, Sainte-Beuve a semnat prefața ediției din 1833, iar George Sand a prefațat-o în 1852. Interesul lui Cioran pentru acest roman este legat de sentimentul plictisului, dar și de experiența melancoliei, căreia filosoful îi datorează mai mult decât se poate închipui.

1 Entretiens, Gallimard, ”Arcades”, p. 68

2 Oeuvres, Gallimard, ”Bibliothèque de la Pléiade”, 2011, p. 391.

3 Ibidem, p. 1154.

4 L'âme romantique et le rêve, José Corti, 1939, p. 336.

Un nume nou în topul personal...

(urmare din p. 8)

și confort fără precedent, la care n-au visat vreodată părinții și bunicii noștri. Rețin ca o concluzie și o sugestie a atmosferei romanului, pentru acești ultimi optzeci de ani: la noi, indiferent de împrejurările socio-politice, economice, culturale, s-au găsit, oricând, de-a lungul timpului, formule pentru a se trăi urât, care, în cel mai bun caz, au fost infinit mai puțin decât dragostea, ca să parafrazez, din nou, titlul acestui roman de excepție.

Cel de-al treilea roman al său, precedat de *Cornul inorogului* și *Poetul, ca și soldatul*, o biografie a poetului Nichita Stănescu, pusă pe muzică de roman, mă face să-l includ pe Bogdan Crețu în topul personal al celor mai buni romancieri contemporani, care conține doar câțiva autori (literatura română stă prost, mai ales la roman; nu se vrea să se știe cum trebuie să arate un roman bun, drept pentru care e secetă de romane cu adevărat bune), toți bătând spre șaptezeci de ani și având în spate în jur de opt-zece romane și volume de povestiri. Prin vârsta de puțin peste patruzeci de ani, așadar, și printr-o operă de romancier în plin avânt și creștere, adăugându-se unei opere critice, Bogdan Crețu este o excepție, în ce mă privește, care va confirma, în anii următori, vocația de romancier.

Cristian Cocea

Jurnal de bibliotecă

Prinț, estet, călător - Matila Ghyka

Citind amintirile lui Matila Ghyka ("Curcubeie", Editura Polirom, 2014), mi-am zis că am de-a face cu un aventurier nostalgic, un fel de Corto Maltese, celebrul marinar al benzilor desenate de Hugo Pratt, elegant și misterios. Într-adevăr, la începutul secolului trecut, memorialistul a fost ofițer, absolvent al Școlii Navale din Brest și locotenent-comandor în Marina Militară Română, calitate în care a participat la Primul Război Mondial. Ca și Corto, Ghyka a bătut lumea din America până în Persia, s-a împrietenit cu celebritățile epocii (Marcel Proust, Salvador Dali, Antoine de Saint-Exupery) și a colecționat vase chinezești și stampe japoneze. Ca și Corto, a mânuit pistolul și carabina, a căutat iubirea prin porturi, a băut șampanie cu amirali ruși în Marea Neagră și a dormit sub cerul liber, prin caravanseraiurile Asiei. Dar asemănarea se oprește aici. Spre deosebire de Corto, Matila Ghyka a fost și un matematician pasionat, un romancier și un profesor de succes. N-aș uita nici activitatea sa diplomatică, până la venirea la putere a mareșalului Antonescu.

Tânărul Matila s-a născut la Iași, în 13 septembrie 1881. Tatăl, Matila Costiescu, a fost ofițer în Armata Regală, iar mama, Maria Ghyka, era nepoata ultimului domnitor al Moldovei, dinaintea Unirii Principatelor. Costieștii erau epirioți, veniți pe la 1770 de la Ianina, ca mulți alți imigranți din Balcani. Stră-străbunicul lui Matila se căsătorise cu o boieroaică din Buzău, care-i adusese ca zestre moșia Costieștilor, de unde-și luase numele, iar bunicul, Anton, fusese unul dintre cei trei militari care l-au ridicat din pat pe Alexandru Ioan Cuza, în noaptea loviturii de stat din 1866, silindu-l să semneze actul de abdicare, în urma înțelegerii dintre conservatori și liberali, cunoscută în istorie drept "Monstruoasa Coaliție". Cum a ajuns un căpitan de artilerie în această postură? Simplu - Anton Costiescu a fost francmason în Loja bucureșteană "Înțelepții din Heliopolis", locul unde se întâlneau opozanții regimului Cuza. Conform lui Horia Nestorescu-Bălcești, Anton Costiescu va ajunge Venerabil Maestru al Lojii și Pro Mare Maestru al Marelui Orient al României.

Mama lui Matila, Maria, provenind din marea aristocrație, moștenea o casă în Iași și un domeniu de 30 de mii de hectare, la Dumbrăveni, aproape de frontiera cu Bucovina austriacă. Se trăgea din ramura basarabeană a familiei Balș, apropiată de nobilimea de la Curtea Țarilor. În casa în care a crescut micul Matila tronau un portret în ulei al Ecaterinei cea Mare, un ceas Ludovic al XVI-lea, în aur și email negru, mobile stil, cărți legate în piele. Așa cum se obișnuia în aceste cercuri, copilul a crescut într-o atmosferă ca în romanele lui Turgheniev, cu guvernante și profesori particulari, cu ierni pline de zăpadă și cu veri leneșe la moșie. Diferența de clasă dintre cei doi părinți era evidentă. Mezalianța n-a rezistat decât patru ani. După divorțul părinților, care l-a marcat pe Matila (fapt care se vede și în volumul de memorii), diverse figuri paterne au încercat să-i oblojească rana - unchi, vecini de moșie, boieri. Mai târziu, tânărul va fi adoptat de Grigore Ghyka, fratele vitreg al mamei, care i-a dat numele său și titlul de prinț. Nu întâmplător, aș zice, acest principe Ghycka a fost de asemenea francmason, Venerabil Maestru al Lojii "Zorile" din Iași, pe la 1928. Mi se pare că acest amănunt, ca și cel privindu-l pe bunicul patern, ar putea să constituie un început de răspuns la întrebarea: A fost Matila Ghyka un inițiat? Dar să nu anticipăm.

Pe la zece ani, copilul este înscris ca intern la școala pariziană "Sainte Anne" a ordinului franciscan. Din Iașiul patriarhal, Matila ajunge, brusc, în Parisul lui Zola, acela al felinarelor cu gaz, al omnibuzelor și al Expoziției Universale din 1889. Turnul Eiffel mirosea a nou, bulevardele forfoteau de lume. Ochii copilului se deschid. "Faptul că în România nu învățasem realmente nimic, afară de puțină gramatică și istorie românească, iar creierul meu nu suferise nicio presiune, i-a conferit acestuia o aviditate și o forță de absorbție care, ajutându-mă și memoria, mi-a îngăduit să-mi fac studiile în galop și să sar în fiecare an o clasă, continuând să culeg majoritatea premiilor întâi, inclusiv pe cele de compunere franceză (...)", notează memorialistul. "Elevii se recrutau din medii destul de felurite: burghezie pariziană (...), mici funcționari sau negustori de suburbie (...), în fine, mica nobilime de provincie, ținând pentru odraslele ei la o educație religioasă, dar preferând iezuiților preoții mai indulgenți din Ordinul Sf. Francisc". Totuși, după patru ani, tânărul Ghyka tot de iezuiți va avea parte. Hotărât să devină ofițer de marină, se înscrie la Colegiul Maritim din Insula Jersey. Acest Colegiu, o adevărată Academie Navală organizată de Societatea lui Iisus, opera pe teritoriu britanic, în urma decretului de laicizare a învățământului francez. "La Jersey, o mare parte din elevi provenea din familii aristocratice din provincie, Bretagne, Provence, Languedoc, Normandia, care furnizau în mod tradițional ofițeri Marinei Franceze. Odraslele lor aveau purtări excelente (...) rezervați și visători, mai puțin vii, mai puțin înclinați ca gust spre literatură decât tovarășii mei din Paris ". Din această perioadă, Ghyka va rămâne cu pasiunea pentru matematică și cu o eleganță marțială care îl vor însoți viața întreagă.

La 19 ani, tânărul prinț va absolvi Colegiul Maritim, apoi va servi, ca aspirant, pe fregata franceză "Iphigenie", călătorind până în Antile. Se va înrola în marina militară română în anul 1900, fiind repartizat pe crucișătorul "Elisabeta", apoi pe o canonieră fluvială, la Zimnicea. Mistuit de curiozitate intelectuală, va continua să cerceteze misterele vieții, părăsind treptat concepția materialistă, specifică epocii, pentru o abordare mai nuanțată. "Până atunci fusesem de acord cu punctul de vedere mecanicist la care ducea în mod logic fizica (...) Admisesem că lumea e guvernată de o cauzalitate riguroasă și că, potrivit declarației lui Laplace, un creier universal, omniscient, cunoscând la un moment dat masa, poziția, viteza elementelor din Univers, ar putea, datorită unei legi fizice generale (...) să prevadă cu exactitate, pentru eternitate, fazele succesive ale universului. Acest mecanicism, dus până în ultimele sale consecințe logice, presupunea că sufletul, conștiința, toate manifestările vieții mentale și spirituale nu erau decât rezultatele mai rafinate ale reacțiilor fizico-chimice (...) Adoptasem în mod sincer acest determinism pesimist (...) Fiindcă nu existau suflet, nici elemente spirituale, omul nu putea acționa nicicum după voința proprie asupra viitorului său sau asupra evenimentelor (...) Filosofia practică ce se desprindea logic din toate acestea era un hedonism dus la exterm - să te bucuri, atât cât dura iluzia plăcerii, cu maximum de satisfacție pentru minimum de efort, să te bucuri fără scrupule și fără remușcări".

Din fericire, Matila Ghyka va găsi calea de ieșire din această fundătură a gândirii. Îl influențează mai ales lucrarea lui Gustave le Bon, "La dematerialisation de la matiere", care anticipa revoluția adusă, o jumătate de secol mai târziu, de mecanica cuantică. Admițând demonstrațiile lui le Bon, care arătau că materia și masa sunt consecințe ale unor fenomene electrice, (ceea ce va demonstra mai târziu Einstein, în celebra sa ecuație privind echivalența dintre masă și energie), atunci mai e loc în Univers și pentru "imponderabile" precum Frumusețea sau Conștiința. În definitiv, nu exista pe atunci (și nu există nici acum) o dovadă științifică a ipotezei că Sufletul este rezultatul reacțiilor fizico-chimice. Spirit exact, Ghyka hotărăște să studieze fundamentele electro-magnetice ale realității și se înscrie, în 1904, la Școala Superioară de Electricitate din Paris, obținând, un an mai târziu, o diplomă de inginer electrician. În această perioadă, va discuta personal cu le Bon, expunându-i teoriile sale privind comportarea extraordinară a materiei vii, care, spre deosebire de cea neînsuflețită, se opune creșterii entropiei, contrazicând principiul al doilea al termodinamicii. Intuițiile tânărului inginer vor fi confirmate mai târziu de cercetarea științifică.

De-a lungul întregii sale vieți (ale cărei aventuri mi-e imposibil să le rezum în câteva rânduri), Matila Ghyka va căuta să explice misterul Frumuseții, care face să vibreze sufletul omenesc. În această căutare, va redescoperi teoria inițiatică a Armoniei, ca raport privilegiat, într-un univers al numerelor. Cea mai cunoscută sinteză a sa, "Numărul de aur. Rituri și ritmuri pitagoreice în dezvoltarea civilizației occidentale", explică modul în care s-a transmis doctrina Maestrului din Samos prin intermediul lui Platon, al lui Vitruviu, al constructorilor

catedralelor Evului Mediu, până la savanții și artiștii contemporani. Inevitabil, autorul va vorbi și despre societăți secrete, de la Liga crotoniană până la francmasoneria speculativă, într-un discurs calificat, ceea ce i-a făcut pe mulți să creadă că era în cunoștiință de cauză. Să spunem că nu știm (până acum) o dovadă certă a unei inițieri francmasonice a prințului valah. Totuși, arhivele Lojelor pariziene din perioada interbelică ar putea ascunde surprize. Oricum ar fi, lucrările despre estetica matematică ale lui Ghyka rămân exemplare, trezind admirația unor intelectuali precum Paul Valery sau Basarab Nicolescu. Iar pentru publicul larg, memoriile din volumul "Curcubeie" se citesc cu plăcere și folos.

În 1950, prințul Ghyka s-a retras într-o mică localitate din Irlanda. Fără resurse materiale, uitat de o lume prea grăbită, și-a trăit apusul vieții ca un student sărac, trăind din expediente (după mărturiile lui Mircea Eliade). S-a stins la 14 iulie 1965, fiind înmormântat în cimitirul Gunnersbury din Londra. În 2010, mormântul a fost restaurat prin grija istoricului Radu Varia. Sic transit gloria mundi!

Lucian Sârbu

Teoria lui Rösler reeditată la *Humanitas*

Vreau să spun din capul locului că nu sunt lingvist de meserie, şi tocmai de aceea nu am de gând să fac o recenzie critică sau, dimpotrivă, encomiastică la adresa ultimei cărţi a lui Dan Alexe din seria dumnealui de scrieri care popularizează ştiinţa lingvisticii, cu aplicaţie concretă pe cercetarea originii poporului român şi a limbii române. Singura critică pe care o voi aduce e că după ce ai citit *Dacopatia* şi *Babel*, odată cu cartea de care va fi vorba acum – *De-a dacii şi romanii* (Humanitas, Bucureşti 2023) – îţi dai seama că autorul cam începe să se repete. N-are sens să insist asupra acestui aspect, dar discuţia despre „zone de refugiu" şi „zone de expansiune" (Johanna Nichols) care apare aici, de exemplu, la pagina 105, mai e expusă şi în *Babel* la pag. 64-65. La fel şi cea despre numele tribului burrilor, pe care o ştim încă din *Dacopatia*, şi multe altele. În general pentru cine îl urmăreşte pe Dan Alexe şi pe blog, şi pe Facebook, anumite părţi din discursul său tind să devină redundante pe măsură ce continuă să publice.

Totuşi, ultima lui carte, sus-menţionata deja *De-a dacii şi romanii*, e de-a dreptul spectaculoasă prin teoria etnogenezei naţionale pe care o propune. Pe scurt, autorul e de părere că poporul român nu ar fi urmaşul convieţuirii dintre autohtonii daci şi invadatorii romani, ci e, pur şi simplu, urmaşul populaţiilor latinizate de la sud de Dunăre, din Peninsula Balcanică. Dacii nu ar fi fost strămoşii românilor, ci ai albanezilor, care ar fi urmaşii populaţiei retrase din Dacia romană în jurul anului 270. Proto-albanezii, doar pe jumătate latinizaţi datorită scurtei stăpâniri romane asupra Daciei, şi cu proto-românii (adică populaţia din Balcani care era deja sub influenţa Imperiului Roman de sute de ani) ar fi convieţuit o vreme împreună undeva în centrul Peninsulei Balcanice, ulterior influenţând şi nou-venitele populaţii slave din apropiere, mai ales pe bulgaro-macedoneni. În sfârşit, ca o ultimă piesă din acest puzzle istorico-lingvistic, ni se spune că o populaţie străveche proto-română trebuie să fi emigrat la un moment dat prin jurul anilor 800-1000 din sudul Dunării către Ardeal şi Maramureş de unde ulterior, după marea invazie tătară de la 1241, şi cu ajutorul regilor maghiari, din sânul acestei populaţii româneşti ar fi avut loc „descălecările" în urma cărora s-au înfiinţat cele două voievodate româneşti din afara arcului carpatic.

Sincer să fiu, la prima vedere teoria aceasta mi-a adus aminte de ceea ce zicea Haşdeu în *Cine sunt albanezii?* (1901) care, şi el, vedea în albanezi urmaşii dacilor, dar nu neapărat a celor care ar fi părăsit Dacia odată cu administraţia romană, ci a „dacilor liberi" (de unde şi aparenta latinizare „pe jumătate" a limbii albaneze). Şi Haşdeu pornea de la asemănările frapante dintre limba română şi albaneză, imposibil de explicat în absenţa unei convieţuiri îndelungate a celor două popoare (convieţuire imposibilă azi dacă ne uităm la poziţiile lor actuale de pe hartă), numai că el nu era atât de îndrăzneţ încât să propună golirea Daciei de toată populaţia ei odată cu retragerea aureliană, urmată de etnogeneza poporului român undeva la sud de Dunăre, şi apoi revenirea *en fanfare* a unei populaţii româneşti la nord de Dunăre. În plus, ipoteza originii dacice a albanezilor nu convine... naţionalismului albanez care, ca şi naţionalismul românesc, are propriile jocuri de interese legate de zona pe care o ocupă azi poporul albanez. Aşa cum naţionalismului românesc teoria formării la sud de Dunăre (teoria rosleriană, în fond) nu îi convine „fiindcă dă apă la moară ungurilor care vor să ne ia Ardealul", tot aşa pentru albanezi ar fi neplăcut să recunoască sincer că nu au locuit dintotdeauna pe coasta Adriaticii şi că n-au nici o legătură cu misteriosul popor „ilir" (despre care nici măcar nu ştim dacă era un singur popor, sau o confederaţie tribală, sau ce limbă vorbea), de la care se revendică.

Nu e de mirare, aşadar, că fiind repudiată din considerente naţionaliste atât în Albania, cât şi în România, ideea aceasta atât de evidentă din perspectiva argumentelor lingvistice a convieţuirii timp de sute de ani a proto-românilor şi a proto-albanezilor pe undeva prin jurul Dunării – că o fi fost mai la nord, că o fi fost mai la sud, nu ştim - după care unii au colonizat masiv spaţiul de pe la nordul Dunării şi alţii au alunecat mai spre sud-vestul Balcanilor, pe lângă Adriatica, e privită de marea majoritate a oamenilor cu scepticism. Nu şi de mulţi istorici străini, cărora nu le pasă de orgoliile vânturate în Balcani, şi care nu sunt doar austrieci, maghiari sau germani, să zici că ar avea un interes direct în „a demonstra" că noi, românii, suntem nişte venetici pe propriile noastre plaiuri. Am întâlnit-o recent şi la un istoric britanic, Noel Malcolm (*Kosovo, a Short History*, Macmilan, Londra, 1998).

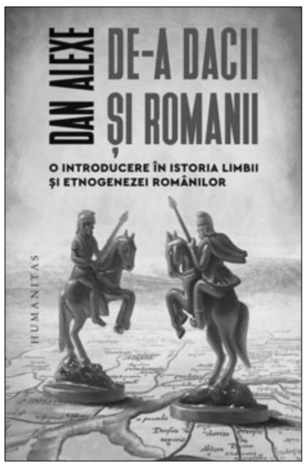
Dar Dan Alexe nu îl prea place pe Haşdeu, dovadă stând numeroasele pagini critice la adresa acestuia. Chiar dacă şi Haşdeu susţinea filiaţia daci-albanezi, totuşi acesta rămânea un credincios al idealului naţional şi al teoriei continuităţii. Argumentele pe care Dan Alexe le invocă împotriva continuităţii sunt numeroase, dar cel mai interesant mi s-a părut cel hidrologic (p. 116): dacă slavii care apar prin zona României de azi ar fi găsit vreo populaţie pe aici, atunci ei ar fi preluat de la localnici numele marilor râuri, nu ar fi fost nevoiţi să le denumească ei, ştiut fiind că o mare parte a numelor de râuri din România e de origine slavă. Argumentul poate fi unul valid, dar de ce nu ne putem gândi şi la faptul că slavii ar fi tradus în limba lor numele unui râu aşa cum l-au găsit denumit de localnici?! Bine, asta tot nu rezolvă problema principală: cum se face că numele râului ne-a rămas „tradus" (Bistriţa, Dâmboviţa etc.), dar populaţia slavă în sine a fost asimilată (şi nu invers), însă nu zice nimeni că e uşor să-ţi dai seama ce a fost pe aici timp de 1000 de ani, în perioada „mileniului întunecat".

...dacă slavii care apar prin zona României de azi ar fi găsit vreo populaţie pe aici, atunci ei ar fi preluat de la localnici numele marilor râuri, nu ar fi fost nevoiţi să le denumească ei, ştiut fiind că o mare parte a numelor de râuri din România e de origine slavă.

În orice caz, raţional înţeleg toate argumentele lingvistice pe care le aduce Dan Alexe în sprijinul teoriei sale (sau, mă rog, în sprijinul teoriei rosleriene). Pe reţelele de socializare mulţi l-au acuzat că sunt argumente de tip *cherry-picking*, adică alese în aşa fel încât „să iasă puzzle-ul" lingvistico-istoric. Nu sunt lingvist, deci nu pot să mă pronunţ. Măcar pentru frumuseţea argumentelor şi pentru spectaculozitatea anumitor fapte de limbă aduse în discuţie, în ultimă instanţă pentru propria cultură generală, sunt de părere că oricine ar trebui să citească volumul acesta. Totuşi, nu pot să nu remarc că tocmai coloana vertebrală a teoriei propuse aici – presupusa migraţie a strămoşilor noştri de la sud la nord de Dunăre – reprezintă şi cel mai mare mister. De ce? Fiindcă nu vorbim de o presupusă migraţie care ar fi avut loc, să zicem, de la Belogradcik până colea-n Băileşti. Pentru ca lui Dan Alexe să-i iasă puzzle-ul lingvistico-istoric, migraţia trebuie să fi avut loc musai de undeva din zona cuprinsă în triunghiul Niş-Sofia-Ohrid (fiindcă pe acolo e „mijlocul Peninsulei Balcanice", nu?!) tocmai în... Maramureş. Vorbim, aşadar, de o distanţă de 6-700 de kilometri care ar fi trebuit să fie străbătută de nişte colonişti vorbitori de (proto-)română care au reuşit cumva să treacă neobservaţi de cronicarii vremii - atâta timp când nu se pomeneşte nicăieri de o asemenea migraţie! - dar care, totuşi, au ajuns bine-mersi la destinaţie, fiind suficient de numeroşi încât să întemeieze apoi două voievodate româneşti dincoace de Carpaţi, să se înmulţească mai ceva decât iepurii în Transilvania, unde au devenit populaţia majoritară, şi să pună bazele celui mai numeros popor din această parte a Europei.

Daţi-mi voie să mă îndoiesc de acest scenariu. O asemenea migraţie pur şi simplu era imposibil să treacă neobservată în cronicile vremii, mai ales că în intervalul 800-1000/1200 ar fi trebuit să urmeze nişte rute care traversau, măcar meteoric, câteva regate serioase din zonă. Ca să nu mai vorbim de faptul că nu există în memoria folclorică a niciunei populaţii româneşti vestigiile unei astfel de (i)migraţii. Etnografic, această (i)migraţie epopeică nu se susţine deloc. Nu avem balade, nu avem nimic. Dacă încercăm să scotocim în memoria colectivă după acest presupus eveniment nu găsim decât vid, neant.

Totuşi, chiar dacă fix coloana vertebrală a teoriei propuse aici nu se susţine (în opinia mea de nespecialist, fireşte), asta nu înseamnă că nu merită să subliniem şi meritele certe pe care le are cartea lui Dan Alexe, în primul rând ceea ce rezultă involuntar din ea: că în mai bine de 160 de ani de unitate românească şi învăţământ academic naţional de înalt nivel, istoricii, filologii (lingviştii) şi arheologii noştri nu au reuşit să creeze o teorie cuprinzătoare a etnogenezei poporului român, adică una care să poată răspunde adecvat obiecţiilor aduse din diferite direcţii, integrând în mod armonios *toate* disciplinele ştiinţifice, nu doar pe cea proprie. Indiferent ce cred unii şi alţii, argumentele lingvistice (proximitatea lingvistică dintre română, albaneză şi bulgaro-macedoneană, adică aşa-zisul *Sprachbund* balcanic; lipsa împrumuturilor din greaca veche în albaneză; relativa uniformitate a limbii române vechi ş.a.m.d.) pe care le promovează Dan Alexe trebuie discutate şi analizate serios de istorici şi de arheologi, nu reduse la tăcere ca şi cum ar fi o... blasfemie.

Arte poetice eminesciene

(urmare din p. 5)

şi visam la ochi albaştri/Şi pe margini de caiete scriam versuri dulci, de pildă/Către o trandafirie şi sălbatică Clotildă./Îmi plutea pe dinainte cu al timpului amestic/Ba un soare, ba un rege, ba un animal domestic./Scârţâirea de condeie dădea farmec astei linişti,/Vedeam valuri verzi de grâne, undoiarea unei inişti,/Capul greu cădea pe bancă, păreau toate-n infinit;/Când suna, ştiam că Ramses trebuia să fi murit.//Atunci lumea cea gândită pentru noi avea fiinţă,/Şi, din contra, cea aievea ne părea cu neputinţă". Lucrurile nu se schimbă prea mult nici în ***Criticilor mei*** (1883), ultima, cronologic vorbind, dintre artele poetice eminesciene. Gravitând în jurul ideii lui Maiorescu despre necesitatea adecvării depline dintre conţinut şi formă, poezia stă însă sub semnul dubitaţiei neliniştite: „E uşor a scrie versuri,/Când nimic nu ai a spune,/Înşirând cuvinte goale/Ce din coadă au să sune.//Dar când inima-ţi frământă/Doruri vii şi patimi multe,/Ş-a lor glasuri a ta minte/Stă pe toate să le-asculte,//Ca şi flori în poarta vieţii,/Bat la porţile gândirii,/Toate cer intrare-n lume,/Cer veşmintele vorbirii.//Pentru-a tale proprii patimi,/Pentru propria-ţi viaţă,/Unde ai judecătorii,/Nenduraţii ochi de gheaţă?//Ah! atuncea ţi se pare/Că pe cap îţi cade cerul? Unde vei găsi cuvântul/Ce exprimă adevărul?". Găsirea formei perfecte, a cuvântului „ce exprimă adevărul" rămâne îndoielnică, e mereu dorită şi niciodată realizată, iar poezia se defineşte acum ca o perpetuă aspiraţie spre o perfecţiune intangibilă, ca o tentativă, totdeauna ratată, de a rosti indicibilul.

Neîncrederea în poezie nu era nouă în literatura română, am întâlnit-o şi în epistolele lui Grigore Alexandrescu, dar nimeni n-o exprimase cu atâta patos şi dramatism până la Eminescu. La el nihilismul estetic e rezultatul nihilismului existenţial şi e dublat de contrariul său: de aspiraţia spre idealitate, iar forţa lui lirică vine din capacitatea de a-şi trăi şi de a-şi exprima cu o intensitate neobişnuită natura de homo duplex, de fiinţă contradictorie şi paradoxală. Eminescu nu este primul „dedublat" din literatura română. O astfel de personalitate măcinată de contradicţii lăuntrice fuseseră şi Cantemir, ispitit deopotrivă de drumul faptei şi de cel al cunoaşterii, şi I. Budai Deleanu, care a pendulat între optimismul iluminist şi scepticismul venit din „specificul rasei", dar lupta lor cu „dublul" n-a mers atât de departe ca în cazul lui Eminescu, pe care această luptă (asociată fireşte cu boala) l-a dus în cele din urmă la nebunie. El rămâne Marele Dedublat al literaturii române.

Ninel Ganea

Dialogul liric între Pușkin și Sf. Filaret al Moscovei

Pe 28 mai, de ziua lui, în anul 1828, aflat într-o stare de deznădeje cumplită, Pușkin publica una din poeziile sale cele mai tulburătoare:

„Viață fără rost, zadarnic dar,
Pentru ce mi-ai fost tu hărăzită?
Ce destin necruțător și-amar
Morții te-a supus să fii sortită

Ce putere dușmănoasă, rea,
M-a chemat din haos și-a turnat
Patimă în inima mea grea
Mintea cu-ndoeli a tulburat?

N-am o țintă-n față, cel puțin
Inima și mintea – o pustie
Și mă sfâșie, cu tristu-i chin,
Monotona vieții gălăgie."
(în română de Virgil Teodorescu)

Disperarea și revolta romantică răzbat din fiecare rând, înduioșându-te și înspăimântându-te în același timp. În cea mai coerentă tradiție gnostică, Dumnezeu devine demiurgul cel rău („puterea dușmănoasă" și „rea"), vinovatul principal pentru nefericirea poetului Pușkin, în cazul de față. Pe de altă parte, contextul politic și personal trebuie amintit, pentru că dincolo de capriciile, pozele și figurile de stil ale epocii, se ascunde o dramă mai amplă, semnificativă în cele din urmă pentru prăbușirea unei societăți.

Pușkin nu era un nihilist tipic, poate că nici măcar un revoltat pur-sânge, deși un copil al epocii. Simpatiza cu ideile iluministe, îl admira pe Voltaire, dar cu toate acestea cunoștea suficient de bine și prețuia tradiția pravoslavnică. Altfel spus, poetul întruchipa pe deplin acel melanj atât de specific rusesc între ispita socialismului revoluționar și deprinderile sănătoase ale Bisericii.

Pușkin făcuse parte din mai multe organizații oculte, cea mai notorie implicare a sa fiind însă în cercurile care au pus la cale, în anul 1825, Revolta Decembriștilor. A fost o tentativă revoluționară eșuată în cele din urmă, de decapitare (la propriu) a tronului și altarului în Rusia, cu tot ceea ce decurgea de aici. Una din lojele masonice care îl fascinau pe Pușkin și din care făcea parte era aceea a Lămpii Verzi, al cărui lider își imagina că St Petersburgul va fi epurat peste trei secole de monarhie și Ortodoxie, care urmau a fi înlocuite de simboluri pitagoreice. La momentul revoluției decembriste, Pușkin se afla exilat la moșia mamei sale de lângă Pskov, dar avea să mărturisească, ulterior, că ar fi participat neîndoielnic la insurecție, dacă s-ar fi găsit în Capitală. Desigur, poezia „Viață fără rost, zadarnic dar" nu conține vreo simbolistică magică, însă dă seama de o tovărășie frecventă atât atunci, cât și și astăzi, între un radicalism artistic și formule politice totalitare.

Dezolarea poetului, exprimată cu atât de mult talent în versuri, nu a rămas, din fericire, fără leac și un răspuns pe măsură. Iar cel care l-a tămăduit a fost nimeni altul decât Sf. Filaret (Drozdov) al Moscovei, autorul celui mai important catehism din cultura rusă de dinainte de revoluția bolșevică. Sfântul ierarh i-a trimis poetului o epistolă lirică în care a folosit aceeași metrică și cuvinte, mesajul fiind însă complet inversat:

Nu în zadar și fără rost
Viața de Tine mi-a fost hărăzită,
Nu fără voia Ta tainică
Morții eu am fost sortit.

Chiar eu cu schimbătoare voia mea
Am chemat răul din haos și am turnat
Patimă în inima grea
Mintea cu-ndoieli mi-am tulburat

Am o țintă-n față, cel puțin
Inima și mintea – învie
Și prin Tine umplu cu prea plin,
Bucuria vieții, voioșie."

Poetul a fost mai mult decât mișcat de mesajul sfântului, văzând în acesta, conform unor comentatori, un trimis al Domnului, mai degrabă decât un ierarh care dăscălește un poet rebel. Drept pentru care a continuat dialogul poetic și i-a trimis ca răspuns un elogiu din care transpare o prețuire nu doar pentru calitățile lirice ale Sf. Filaret, cu vorba sa „curată, înmiresmată, alintătoare", ci mai ales pentru virtuțile sale duhovnicești „Tu de pe culmea sufletului tău/Mi-ntinzi acum mâna în abis":

Adeseori în ceas de desfătare
Sau de urât, eu în singurătate-mi
Cercam pe liră cânt de alintare,
De dor nespus, de lenevoase patemi

Dar ajungeam și-atunci la un impas
Și amuțea vicleanul svon de strune
Dacă vreodată minunatu-ți glas
Se întâmpla în preajmă să răsune

Țâșneau din ochii-mi lacrime amare
Și-atunci când vorba ta o auzeam,
Curată, -nmiresmată, -alintătoare –
Era pe rana inimii balsam.

Tu de pe culmea sufletului tău
Mi-ntinzi acum mâna în abis
Încerci s-alungi, duioasă, duhul rău,
Să-mi potolești furtunile din vis.

Iar sufletu-mi, la focul tău aprins,
S-a scuturat de tristul lumii praf
Și de o sfântă spaimă azi cuprins –
Poetu-ascultă harfa de seraf.
(În română de Virgil Teodorescu)

În versiunea inițială a poeziei ultimul vers vorbea despre „harfa lui Filaret", numele ierarhului fiind înlocuit apoi de mai generalul „seraf".

Cele două personaje din această poveste avuseseră ocazia să se mai întâlnească, în pofida diferenței de vârstă. Pe când avea doar 16 ani și studia la cea mai importantă școală a vremii, la Țarskoe Selo, rectorul Academiei Teologice din St. Petersburg, Sf. Filaret, pe atunci în vârstă de 33 de ani, a fost invitat la examinarea publică a elevilor, moment în care poetul a recitat celebrul său poem „Libertatea. Odă". Întâlnirea celor doi este surprinsă într-un tablou la fel de faimos de pictorul Ilia Repin.

Cert este că poetul a renunțat, după schimbul epistolar cu Sf. Filaret, la ispitele revoluționare și s-a schimbat cu timpul, deși nu întru totul, devenind un fiu credincios al Bisericii, un apropiat al Țarului Nicolae I și un susținător al regimului monarhic: „trebuie să existe o persoană care să stea deasupra tuturor, chiar și deasupra legii". Când Pușkin se afla pe patul de moarte, rănit fatal în duel, împăratul i-a scris: „Dacă Dumnezeu nu vrea să ne mai vedem în lumea aceasta, îți spun că te iert și te sfătuiesc să mori ca un creștin. Nu-ți face griji pentru soția și copiii tăi, de care voi avea eu grijă". Iertarea în cazul de față se referea la duel, considerat o infracțiune. De asemenea, Biserica Ortodoxă echivala duelul cu sinuciderea, drept pentru care s-a pus foarte serios problema felului în care urma să fie îngropat Pușkin. În cele din urmă, s-a impus vocea aceluiași Sf. Filaret, care a considerat că poetul s-a pocăit și astfel Pușkin a fost îngropat creștinește. Cu toate acestea, nici sfântul și nici vreun alt ierarh nu au participat la prohodirea poetului, fapt explicabil având în vedere că era vorba de un duelist.

Dincolo de sfârșitul tragic al poetului, rămâne, pe lângă poezia sa inegalabilă, amintirea acestei superbe prietenii creștinești, care dă mărturie și despre influența Bisericii.

Pușkin făcuse parte din mai multe organizații oculte, cea mai notorie implicare a sa fiind însă în cercurile care au pus la cale, în anul 1825, Revolta Decem-briștilor.

Tetrada afectivă a conștiinței. Partea a II-a

(urmare din p. 23)

diferența specifică a creștinismului față de alte religii în privința obiectului credinței – Dumnezeu. Creștinul crede într-un Dumnezeu care S-a făcut om și care a cunoscut moartea, înviind a treia zi și promițând învierea și viața veșnică tuturor oamenilor și credincioșilor. Așadar, diferența specifică a Dumnezeului religiei creștine, a Dumnezeului religiei iubirii este dată de această imagine a morții lui Dumnezeu, a lui Dumnezeu pe cruce, răstignit ceea ce poate sugera existența unei profunde legături între iubire și moarte, între sentimentul iubirii și dorința de anulare a morții, dorința de nemurire (sesizată de altfel chiar și de Platon însuși, în ciuda confuziei dintre iubire și admirație), dintre iubire și mortalitatea obiectului iubirii, dintre iubire și vulnerabilitatea lui ultimă. Într-adevăr, iubim o persoană (un semen, pe noi înșine sau pe Dumnezeu) doar întrucât surprindem unicitatea lui absolută în contrast cu posibilitatea pierderii, a inexistenței sale. Spre deosebire de sentimentul vinovăției ontologice, sentimentul iubirii „trăiește" pozitivul absolut al faptului de a fi (născut), pozitivul suprem al existenței în raport cu posibilitatea neființei (în acest sens, textul *Ce este metafizica?* al lui Martin Heidegger este cu totul lămuritor). La limită, este suficientă proiectarea oricărei entități, inclusiv a celui rău, pe fundalul *neființei* sale, pe posibilitatea... imposibilității lui pentru a putea fi iubită sau, cel puțin, pentru a fi privită în lumina deplină a existenței sale. Un asemenea contrast trezește în noi dezirabilitatea absolută în raport cu posibilitatea neființei / nimicului.

Sentimentul timpului. Timpul a fost văzut ca o trăsătură esențială a conștiinței. Nu putem vorbi despre conștiință în sens propriu la animale și pentru că acestea trăiesc în afara temporalității, pentru că trăiesc într-o actualitate cvasipermanentă. Pentru a putea vorbi despre conștiință trebuie să avem sentimentul că există o înlănțuire a lucrurilor și evenimentelor, că există o ordine de succesiune, că ceea ce este în prezent succede unui moment și precede altuia. Conștiința (de sine, de lume, de celălalt) implicită, într-un mod fundamental, temporalitatea, căci conținuturile conștiinței mele nu pot avea o altă ordine în afara celei temporale; lucrul asupra căruia îmi fixez acum atenția este conectat, legat de unul anterior și de unul ulterior, dacă întrerup această desfășurare, acest flux, această succesiune, temporală nu putem avea decât o conștiință difuză, implicită, organică, semivegetativă a momentului prezent și a celui imediat următor. Timpul conștiinței este proiectare a lucrului într-un „spațiu" mental tridimensional (trecut, prezent și viitor) în care el capătă cu adevărat volum și formă. Este suficient să suspendăm una dintre aceste extaze temporale ca să dizolvăm fenomenul conștiinței. Nu același lucru îl putem spune despre spațialitate, căci dacă suspendăm una dintre dimensiunile lui, lățimea, lungimea, înălțimea, încă putem concepe conștiența. Cele două „forme ale sensibilității pure", spațiul și timpul, nici nu au aceeași însemnătate întrucât ne putem imagina o conștiință „virtuală", cibernetică, aspațială, acorporală (*res cogitans*), dar nu și o conștiință lipsită de succesivitate. Orice mișcare spațială poate fi substituită de mișcarea conținuturilor mintale, însă fără această din urmă mișcare conștiința nu mai este posibilă.

Iată deci, rezumând, tetrada „afectivă" a conștiinței: vinovăția, sinele, iubirea și timpul. Eliminați sau augmentați una dintre acestea, ori pe toate, și veți obține profunde alterări ale stării de conștiință, fie în sensul diminuării până la dispariție, fie în sensul exacerbării până la senzația unei conștiinței atotcuprinzătoare, supreme.

eseu

Octavian Mihail Sachelarie

Ray Bradbury – „Omul cu Nume de Carte“*

Ray Bradbury rămâne unul dintre scriitorii vizionari ai sec. al XX-lea, prefigurând un VIITOR, care sosise deja la începutul mileniului al treilea. Multe din ideile, avertismentele și problemele societății (de consum) sunt realitate de multă vreme, iar unele dintre „existențele“ abordate în „Fahrenheit 451“ reprezintă un cotidian dureros.

Ne putem salva? Da, prin „Oamenii - Cărți“, prin biblioteci și prin cultură. Acest roman, în opinia mea, ar trebui să existe în programele școlare.

„Nu trebuie să arzi cărți ca să distrugi o cultură. Ajunge să faci ca lumea să nu le mai citească.“

Urmăresc, în mod obișnuit, aparițiile editoriale din România după cum sunt atent la ceea ce înseamnă recomandările de lectură și „critica de întâmpinare“, prezente în revistele de profil reprezentative pentru piața națională de carte. Favoritele mele: „Observator cultural“ și „România literară“ (prietenii știu de ce!). Astfel, în „Observator cultural“ (nr. 1151, 22-28 martie 2023, p.17) în cadrul rubricii „Bufnițele vă recomandă“, Teodora Bogoevici ne semnalează faptul că în anul 2021 la Editura Art a apărut o nouă ediție a romanului lui Ray Bradbury, „Fahrenheit 451“, traducerea din limba engleză și notele fiind opera lui Petre Solomon.

Știrea m-a bucurat pentru că romanul ca și autorul, de altfel, sunt prezenți, într-un fel special, în „matricea mea culturală“. Pentru mine „Fahrenheit 451“ (temperatura la care hârtia din care sunt făcute cărțile ia foc și se mistuie) este unul formator, dar și un avertisment lucid pentru un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat. Pledoaria lui Bradbury pentru carte, pentru biblioteci, pentru cultură este absolut remarcabilă, într-o lume în care tehnologia (noile tehnologii) ne îndepărtează de noi înșine ca oameni.

În anul 2015, am publicat un volum care cuprinde un studiu dedicat scriitorului, intitulat „Ray Bradbury sau Cum imaginația și Fantezia s-au născut în Bibliotecă“. Lucrurile se potrivesc într-un fel, având în vedere, faptul că pe 5 iunie 2023, se împlinesc 11 ani de la „plecarea la stele“ a scriitorului.

Coincidență sau nu, în același an, 2012, ne părăsea Neil Armstrong- „Pionierul“, cel care a pășit prima dată pe un alt corp ceresc, Luna, în anul 1969. Ray Bradbury, „ultimul marțian“, la 91 de ani, se contopea cu tranzitul planetei Venus, prin dreptul Soarelui (fenomen destul de rar, de altfel).

Ray Bradbury s-a născut pe 22 august 1920 în Waukegan, statul Illinois, devenit în opera sa „Green Town“–„Orașul Verde“. Opera sa monumentală, având ca „muze“ pe Shakespeare, Bernard Shaw, Jules Verne, Edgar Rice Burroughs sau Edgar Allan Poe, însumează 27 de romane și 600 de povestiri, toate acestea vânzându-se în toată lumea, în peste 8 milioane de exemplare și fiind traduse în 36 de limbi.

Opere celebre?

„Fahrenheit 451“, „Cronici marțiene“, „Omul ilustrat“, „Vin de păpădie“... în special povestirile, care, de-a lungul timpului, au fost subiecte de emisiuni radio, de televiziune, de piese de teatru. De notorietate (culturală) va rămâne filmul realizat de regizorul François Truffaut, scenariul având la bază romanul „Fahrenheit 451“, singura carte de *science-fiction* după spusele scriitorului, SF-*ul* fiind bazat pe realitate, în timp ce *genul fantasy* este o descriere a lucrurilor ireale. În rolurile principale, Julie Christie, Cyril Cusack și Oskar Werner. În 2002, piesa „Fahrenheit 451“, produsă de Bradbury cu „Pangdemonium Theatre Company“ la Burbank's Falcon Theatre, a combinat jocul de scenă cu animația proiectată digital...

Ray Bradbury poate fi considerat un scriitor universal, un umanist autentic, pentru că temele sale de reflecție (universal valabile) au influențat domenii diverse ale societății: literatura pentru copii, muzica (Elton John i-a dedicat piesa „Rocket Man“–„Omul Rachetă“ („Un astronaut“) melodie care apare la 17 aprilie 1972, pe un album al muzicianului, într-o perioadă în care, după aselenizare, astronauții erau priviți ca niște eroi; arhitectura - Jon Jerde, arhitect american i-a cerut sugestii privitoare la reproiectarea spațiilor publice. Ray Bradbury a fost consultant de creație pentru Jerde, contribuind la crearea de spații publice pentru cumpărături și divertisment, lansatoare de trend, incluzând Glendale Galleria din Los Angeles și Horton Plaza în San Diego. Aceste mall-uri inovatoare (și multiplele lor imitații) reflectă viziunea scriitorului, în privința unui „spațiu public al unui orășel mic, creat pe mediul urban“. În mod sigur, Ray Bradbury a influențat enorm generațiile cu care a fost contemporan, dar și pe cele viitoare.

Contestat de unii și acuzat de insuficientă „tehnologizare“ a scrierilor sale, de nepăsare față de detaliile științifice, el s-a impus în marea literatură pentru totdeauna, scriind de toate: SF, fantasy, horror, mistery și chiar literatură mainstream.

După cum spuneam, scriitorul s-a apropiat de temele umane universale. De altfel, când a împlinit 90 de ani, fiind sărbătorit la Los Angeles timp de o săptămână, declara pentru „Times“: „Tot ce pot face e să-i învăț pe oameni să iubească. Sfatul meu pentru ei este: *Fă ceea ce iubești și iubește ceea ce faci.* Dacă pot să-i învăț asta, înseamnă că am făcut o treabă bună.“

Paradoxal poate, „ultimul marțian“ a fost toată viața un conservator: a trăit în aceeași casă din Los Angeles peste 50 de ani, nu a avut niciodată permis de conducere, mulți ani a refuzat călătoriile cu avionul, mergând cu trenul, a folosit mașina de scris tradițională.

Ca un dat, întotdeauna, a avertizat: „Avem prea multe celulare. Avem prea mult internet. Trebuie să scăpăm de aceste mașinării. Acum, avem prea multe mașinării.“A refuzat formatul e-book pentru volumele sale, cu toate că în decembrie 2011, a acceptat acest lucru pentru „Fahrenheit 451“, cu condiția ca editorul său, *Simon & Schuster*, să permită descărcarea volumului de către orice patron de bibliotecă. Pentru scriitor, internetul a rămas, întotdeauna, răspunzător pentru alienarea oamenilor.

Dar să ne reîntoarcem la romanul „Fahrenheit 451“, de la a cărui apariție se împlinesc anul acesta 70 de ani și 60 de ani de la apariția primei ediții în limba română, datorată lui Petre Solomon, cel care se regăsește și pe coperta volumelor din 2013 și din 2021.

Istoria literară a acestui roman ne aduce în prim-plan „bucătăria“ de creație a scriitorului, rolul fecund pe care îl atribuie întregii sale cariere literare, bibliotecii, cărții, culturii, în general. Scriitorul mărturisea: *„Fără biblioteci ce ne-ar mai rămâne? N-am mai avea nici trecut și nici viitor“*. Într-adevăr, bibliotecile i-au fost adăpost sigur și permanent. A început să scrie la 11 ani, „partener“ de nădejde fiindu-i Biblioteca Carnegie din Waukegan (comunitatea natală), unul dintre autorii preferați numindu-se Edgar Rice Burroughs. Această bibliotecă va fi mai târziu, în mare parte, locul de desfășurare al romanului său „Something wicked this way comes“ (1962).

Oricum, Bradbury nu a făcut niciodată studii universitare: *„Bibliotecile ne-au crescut. Nu cred în colegii și universitate. Cred în biblioteci, deoarece majoritatea studenților nu au bani. Când am absolvit liceul, eram în plină criză și nu aveam bani. N-am putut urma colegiul, așa că timp de 10 ani, am mers de trei ori pe săptămână la bibliotecă.“*

Aceste afirmații explică de ce originalul scriitor a fost un susținător permanent al bibliotecilor publice, contribuind la strângerea de fonduri pentru câteva biblioteci din California, amenințate cu închiderea din cauza unor reduceri bugetare.

„Fahrenheit 451“... istoria începe în biblioteca Universității din Los Angeles unde, la subsol, la o mașină de scris (închiriată cu 10 cenți pe jumătate de oră) a scris povestirea clasică „The Fireman“ („Pompierul“) care descria un viitor în care cărțile sunt arse: *„Acolo mă plimbam extaziat pe coridoare și printre rafturi, atingeam cărțile, luam volumele din raft, le răsfoiam, apoi puneam cărțile la loc, devorând cu nesaț toate lucrările de valoare care reprezintă esența unei biblioteci. Trebuie să recunoașteți că era un loc nemaipomenit ca să scriu despre incendierea cărților în Viitor!“*

Această povestire, dezvoltată, ulterior, la 50000 de cuvinte, avea să fie publicată mai târziu, în 1953, sub titlul „Fahrenheit 451“ cu un cost de 9,80 dolari, sumă rezultată din chiria de 10 cenți, pe jumătate de oră, a mașinii de scris...

Capodoperă a SF-ului mondial, romanul „Fahrenheit 451“ a fost inspirat de autodafeurile naziste prin care erau arse cărțile scrise de evrei și prezintă o Americă a viitorului, în care cărțile sunt interzise (odată cu libertatea) pentru că nu-i așa „O carte e o pușcă încărcată, ascunsă în casa vecină: pune-o pe foc, smulge-i armei focosul, zdrobește-i cugetul omului! Cine știe ce poate să pună la cale un om cult??“

Ideile aparțin șefului brigăzii de pompieri, Căpitanul Beatty. Eroul principal al romanului este „pompierul“ Guy Montag, a cărui misiune, de fapt singura lui misiune, este aceea de a detecta oamenii care dețin cărți (lucru absolut ilegal), de a le aduna în saci și a le arde. Plăcerea este deplină și devastatoare. „E o muncă bună! Luni ardem Millay, miercuri ardem Whitman, vineri Faulkner, le facem scrum, apoi ardem și scrumul. E deviza noastră oficială.“

În acest univers fără cărți, există totuși speranță. Hărțuit, Montag își ucide comandantul și fuge. Este sfătuit de profesorul Faber să găsească, la marginea pădurii, unul din grupurile de foști licențiați ai Universității Harvard, „despre care se spune că bat drumurile dintre orașul acesta și Los Angeles“. Acest lucru, într-un târziu, se întâmplă, iar prezentările sunt relevante: „Dumnealui este Fred Clement, fost titular al catedrei «Thomas Hardy» la Universitatea Cambridge înainte ca aceasta să fie transformată în institut pentru specialiști în energie atomică. Dumnealui este doctorul Simmons, de la UCLA (University of California, Los Angeles – n.a.) – specialist în opera lui Ortega y Gasset (1883-1955, filozof și eseist spaniol – n.a.). Acesta este profesorul West, care a predat odinioară Etica, o disciplină uitată, la Universitatea Columbia [...]“.

Este lumea fascinantă a oamenilor-cărți, oameni care au renunțat la identitatea umană și au adoptat-o pe aceea a unei cărți (preferate) pe care au învățat-o pe de rost și pe care o prezintă celor interesați: „Aș vrea să faci cunoștință cu Jonathan Swift, autorul «Călătoriilor lui Gulliver», o satiră politică nemaipomenită. Omul ăsta de-aici e Charles Darwin, ăstălalt e Schopenhauer, celălalt e Einstein, iar cel de lângă mine e domnul Albert Schweitzer, un filozof foarte simpatic. Îi ai pe toți în fața dumitale, Montag. Și pe Aristofan, și pe Mahatma Gandhi, și pe Gautama Buddha, și pe Confucius, și pe Thomas Love Peacock (1785 – 1866, poet și prozator englez, n.a.), și pe Thomas Jefferson, și pe Lincoln, nu lipsește niciunul. Și tot noi suntem Matei, Marcu, Luca și Ioan“. Acești oameni sunt numeroși, fiind bine organizați. Ei sunt „niște vagabonzi pe dinafară, dar mobilați pe dinăuntru cu biblioteci întregi“.

Ray Bradbury rămâne unul dintre scriitorii vizionari ai sec. al XX-lea, prefigurând un VIITOR, care sosise deja la începutul mileniului al treilea. Multe din ideile, avertismentele și problemele societății (de consum) sunt realitate de multă vreme, iar unele dintre „existențele“ abordate în „Fahrenheit 451“ reprezintă un cotidian dureros.

Ne putem salva? Da, prin „Oamenii - Cărți“, prin biblioteci și prin cultură. Acest roman, în opinia mea, ar trebui să existe în programele școlare.

Autorul „Cronicilor marțiene“ s-a stins (poate pentru a putea „să se reaprindă“ pe o stea anume) la 91 de ani, pe 5 iunie 2012. Modest, pe placa de la locul său de veci din Westwood Village Memorial Park Cemetery din Los Angeles, stă scris: *„Autorul lui Fahrenheit 451.“ „Ultimul marțian“* dorea ca cenușa sa să fie înmormântată pe Marte: *„Nu vreau să fiu primul om care ajunge pe Marte, e prea târziu. Dar aș vrea să fiu primul om înmormântat acolo, în ceva de genul Abisul Bradbury“*. Până acum, dorința scriitorului nu s-a împlinit dar, în 1971, unul dintre astronauții misiunii Apollo 11 a numit un crater după romanul său autobiografic („Dandelion Wine“, 1957), Dandelion Crater.

Reacțiile la aflarea veștii că Bradbury *„a plecat“* dintre noi nu au întârziat să apară. Regizorul Steven Spielberg a declarat: *„A fost «muza» mea pentru cea mai mare parte a carierei mele din filmele SF. El (Ray Bradbury – n.a.) continuă să trăiască prin intermediul «legiunilor» sale de fani. În universul science-fiction, al fanteziei și imaginației, el este nemuritor“*. Un alt monument al literaturii horror, fantasy și SF, Stephen King, afirma: *„Ray Bradbury a scris trei romane grozave și trei sute de povestiri superbe. Una dintre acestea se numește «Detunătura». Sunetul pe care îl aud azi este acela al detunăturii iscate de sunetul pașilor care se îndepărtează. Dar romanele și povestirile rămân, iar ele rezonează o frumusețe ciudată“*.

În același context, *„The Washington Post“* a readus în imaginea publicului câteva tehnologii moderne pe care scriitorul le-a imaginat în operele sale: bancomatele, căștile audio și Bluetooth din *„Fahrenheit 451“*, sau conceptul de inteligență artificială, din *„I Sing the Body Electric“*.

Și, ca o ultimă recunoaștere, pe 6 iunie 2012, într-o declarație publică făcută de Biroul de Presă al Casei Albe, președintele Barack Obama concluziona: *„Vestea morții lui Ray Bradbury a adus în mintea multor americani imaginea operei sale, la care am avut acces de la o vârstă fragedă. Darul său de a istorisi a modelat cultura noastră și ne-a lărgit frontierele. Dar Ray și-a dat seama și de faptul că imaginația noastră poate fi folosită pentru o mai bună înțelegere, ca un vehicul al schimbării și al exprimării celor mai prețioase valori. Nu încape nicio îndoială că Ray va continua să inspire multe generații prin intermediul scrierilor sale, iar gândurile și rugăciunile noastre se îndreaptă către familia și prietenii săi.“*

P.S. Presa ne anunță că în primăvara lui 2013, site-ul „ABEBOOKS“ a scos la vânzare, pentru suma de 20000 de dolari, un exemplar foarte rar al romanului „Fahrenheit 451“. Special la acest exemplar este faptul că poate rezista la foc.

După cum se știe, celebrul roman a fost publicat pentru prima dată, în 1953, de către „Ballantine Books“. Cu acest prilej, editura a tras 200 de exemplare cu semnătura autorului, tipărite pe un material special impregnat cu azbest, care le făcea „rezistente la piroliză“...

Și creativitatea nu are limite. Elizabeth Perez a realizat un exemplar special al acestui roman. El are într-un mic locaș situat pe coperta cărții, un băț de chibrit care poate fi folosit foarte bine la incendierea volumului!

* Titlul este inspirat din recenzia lui Mihail Hăulică la romanul lui Ray Bradbury „Fahrenheit 451“ (București, Editura Paladin, 2013), care se intitulează „Oameni cu nume de cărți“. Recenzia a apărut în „Dilemateca“, anul VIII, nr. 83, aprilie 2013, p.25.

eseu

Jean Dumitrașcu

Kant pe înțelesul tuturor (2)

Filosofia lui Immanuel Kant a reprezentat o veritabilă ,,schimbare la faţă" a gândirii umanităţii. Importanţa sa a depăşit de mult graniţele istoriei filosofiei. La două secole de la moartea genialului gânditor, opera sa nu e doar o prezenţă vie în mediile filosofice sau o piatră de încercare până şi pentru minţi de talia celei a lui Hans-Georg Gadamer (care, la 80 de ani, se întreba încă dacă ştie ,,suficient Kant"/1, după ce scrisese multe pagini împotriva epistemologiei kantiene), ci face parte din fiinţa lumii. Practic, l-am asimilat pe Kant indirect, de-a lungul timpului, prin paşii făcuţi de cultură, istorie şi civilizaţie, fără să ştim. Criticismul e un mod de a fi, nu numai o doctrină. Filosofia sa morală se regăseşte în corpul şi spiritul Declaraţiei universale a drepturilor omului; însuşirea concepţiei sale despre libertate poate conduce oricând la revoluţii. Filosofia sa asupra istoriei se regăseşte la Bruxelles şi în proiectul noii Europe unite; nu poţi declanşa ,,cruciade" plecând de la Kant, ci numai de la Leibniz. Pe de altă parte, ştiinţa de azi nu-l poate nega în întregime; găsim ,,apriorisme" în biologia şi psihologia contemporană, dar şi în metodologia geometriei etc.

,,**La început a fost Kant**. De fapt, într-un anumit fel, totul a început cu Kant, totul, vrem să spunem marea şi poate ultima mutaţie a timpurilor moderne. Kant vine de departe şi priveşte departe, chiar mai departe decât o credem noi de obicei", proclama Henri Birault în 1982/2. Dacă lucrurile stau realmente aşa, dacă întemeietorul filosofiei clasice germane, cum este... expediat în mai toate dicţionarele, a schimbat modul de a vedea lumea, oare cum era ,,lumea'' înţeleasă înaintea sa?! Cu această întrebare, istoria filosofiei devine nu numai posibilă/3, ci şi necesară.

Încă de la începutul reflexiilor sale, Kant a constatat criza profundă în care se găsea spiritul uman cunoscător. Pentru că nu doar filosofia se afla în criză, ci şi ştiinţele. Atâtea şi atâtea concepţii contradictorii despre lume şi viaţă, despre om şi societate, despre religie şi Dumnezeu l-au determinat pe Immanuel Kant să depăşească stadiul de simplu ,,înregistrator" al acestora şi să caute, cu mintea sa, o soluţie. Una ce s-a lăsat îndelung aşteptată, deşi, pe parcurs, filosoful a făcut mulţi paşi înainte, cum ar fi conceperea, la 31 de ani, a unei cosmogonii ştiinţifice vizionare (aşa-numita teorie Kant-Laplace). Pentru început, filosoful a căutat să împace doctrine diametral opuse, să-i împace pe Leibniz-Wolf - pe linia cărora a pornit pe drumul cunoaşterii - cu Newton (în broşura sa *Monadologia physica*/4. Dar să vedem, înainte de toate, de ce ajunsese, (şi) în vremea lui Kant, cunoaşterea umană în impas.

Lumea Nouă şi filosofia. La un moment dat, după multe secole în care omul s-a odihnit în credinţă şi în dogmele acesteia cu privire la realitate, s-a petrecut ceva cu spiritul uman. Pe scurt, s-a descoperit... America! Pare scandaloasă, pentru istoria filosofiei, o asemenea afirmaţie, dar această descoperire mijlocită de Columb a reprezentat un fapt epocal, ce a născut probleme pătimaşe, punându-se sub semnul întrebării tot ceea ce se cunoştea până atunci şi, îndeosebi, dogmele religioase. Renaşterea italiană, redescoperirea scrierilor antichităţii, nu ar fi condus spiritul ştiinţific prea departe (Aristotel, mintea cea mai strălucită a Antichităţii, a avut cunoştinţe lamentabile de fizică/5). Aşadar, prin hazard, prin pohta unui rege de noi posesiuni (susţinut de Papa Alexandru VI, prin bula din 1493, în care recunoaşte Spaniei drepturi exclusive asupra ţinuturilor din Lumea Nouă), s-a descoperit că există şi lucruri ce nu sunt cuprinse în Biblie. De altfel, istoria mai recentă a lumii este plină de exemple ce denotă că dorinţa atât de umană de înavuţire a sporit, în principal, avutul cunoaşterii. De aceea, pare firesc ca un navigator precum Cristofor Columb să fi plecat la drum după ce imaginaţia i-a fost excitată la maximum de către o carte plină de minciuni, *Le divisiment dou monde de messer March Pol de Venece* /6, scrisă de Rustichello da Pisa în urma destăinuirilor lui Marco Polo făcute-i într-o... închisoare genoveză. Această scriere fantezistă, cunoscută sub numele de *Cartea minunilor lumii* sau *Milionul*, vorbeşte despre bogăţii fabuloase aflate în ţările orientale. Bogăţii ce trebuie adjudecate cumva. Astfel, ajungem să descoperim, şi noi, America. Pentru că o spusese încă Jules Michelet, din 1855, în *La Renaissance*: ,,secolul al XVI-lea porneşte de la Columb şi ajunge la Copernic, de la Copernic la Galilei, de la descoperirea Pământului la cea a Cerului"/7.

Steaua lui Copernic. Descoperirea Lumii Noi a pus pe gânduri pe toţi cei care nu se gândeau la aur, ci la adevăr. Contemporan cu Columb, polonezul Nikolaj Kopernik (Nicolaus Coppernicus), un foarte bun astronom dublat de un matematician de excepţie care urmărea eclipsele de Lună, face o descoperire epocală, de alt gen, ce avea să zdruncine din temelii cunoaşterea impusă de la Roma prin bule papale. Prin cartea sa - publicată abia în 1543 - *De revolutionibus orbium coelestium,* Copernic aduce argumente astronomice că Pământul are o mişcare de rotaţie în jurul axei sale, demonstrând matematic că ,,mişcarea Pământului pe orbită în jurul Soarelui şi deplasarea axei Pământului ori aşa-zisul fenomen de precesie a echinocţiilor"/8. Precaut, Copernic îşi dedica lucrarea Papei Paul al III-lea. Patru decenii a evitat Copernic să-şi publice descoperirea, subliniind că ,,lucrările matematice sunt scrise pentru matematicieni"/9. Legendă sau nu, Copernic a murit la 24 mai 1543 de congestie cerebrală, chiar în ziua în care a primit cartea sa, tipărită cu o prefaţă inacceptabilă, semnată de teologul lutheran Andreas Osiander, care accepta ca ipoteză descoperirea copernicană. Ulterior, teologii s-au năpustit asupra ,,ipotezei", fiind primii care au înţeles ,,revoluţia copernicană" produsă în sânul cunoaşterii. În epocă, filosoful francez Jean Bodin îl condamnă şi el: ,,Nimeni cu simţuri sănătoase, nimeni din cei care au cunoştinţe minimale în domeniul fizicii, nu-şi închipuie că Pământul, greu şi inert datorită masei şi greutăţii lui, se învârteşte în jurul unei axe şi în jurul Soarelui. La cea mai mică clătinare a Pământului am vedea cum se dărâmă casele şi fortăreţele, oraşele şi munţii"/10. Inutil de precizat, De revolutionibus este trecută la ,,index" de către papalitate până în anul 1822.

Teoria lui Copernic a făcut înconjurul Europei, fiind discutată, fireşte, pro şi contra. Gloria acestei teorii nu trebuie minimalizată (precum procedează Octav Onicescu chiar cu prilejul împlinirii a 400 de ani de la moartea lui Copernic/11), pentru că trebuie judecat în funcţie de ecoul avut în epocă de aceasta, şi nu după... ,,exaltările'' lui Voltaire! Pentru istoria cunoaşterii, contează că N. Copernic este cel care realizează prima breşă în gândirea sanctificată de Biserică cu privire la modelul geocentric al lumii instaurat de Aristotel şi Ptolemeu, demonstrând teoria heliocentrică a universului. De aceea, are dreptate Thomas Khun, autorul ,,structurii revoluţiilor ştiinţifice", să sublinieze, în *The Copernican Revolution*, că: ,,Pentru prima oară, astronomul competent din punct de vedere matematic a respins din motive demne de luat în consideraţie pentru disciplina sa ştiinţifică tradiţia care dăinuia de veacuri, bucurându-se de autoritate şi tocmai acea conştiinţă a imperfecţiunii matematice a fost iniţiată de revoluţia copernicană"/12.

Dialogul cu natura. În orice cercetare istorică, nu trebuie neglijat contextul în care o idee novatoare se naşte. Pentru că, în timp ce Papii nu interziceau cuceririle teritoriale, nu limitau goana după bogăţii, militând, dimpotrivă, pentru o conducere a lumii pe deasupra împăraţilor ei, în schimb urmăreau limitarea cunoaşterii. În aceste condiţii, cunoaşterea umană cunoaşte martiri. La 1600, Giordano Bruno e ars pe rug. La 1633, Galileo Galilei este forţat, pentru a scăpa cu viaţă, să abjure de la ideile copernicane, iar Descartes, la curent, dă înapoi şi el, fiind pe punctul de a arde manuscrisul lucrării sale *Traité du Monde ou de la Lumière*. Totuşi, treptat-treptat, ruptura de gândirea antică şi medievală se produce. Filosoful Francis Bacon se răfuieşte cu Aristotel, publicând, în 1620, *Noul Organon*. Deja, noua filosofie a ştiinţei experimentale a naturii se născuse. Revenind la Galilei, acesta insistă pe rolul ,,experimentării", arătând că ,,experienţa" nu este suficientă filosofării. Experimentarea cere şi un ,,limbaj" adecvat. ,,Cartea Naturii este scrisă cu caractere geometrice", spune el într-o scrisoare din 1641, fiind nevoie de învăţarea unei noi limbi pentru a o înţelege: ,,limba matematică şi caracterele ei sunt triunghiurile, cercurile şi alte figuri geometrice fără de care oamenilor le este imposibil să înţeleagă vreun cuvânt"/13. Prin accentul pus pe geometrie, Galilei este un platonist, cum a arătat Alexandre Koyré, având avantajul cunoaşterii cercetărilor lui Copernic. ,,După Galilei, o ştim bine, putem să vorbim cu Natura şi să-i primim răspunsurile ei prin curbe, cercuri şi triunghiuri – nu în limbajul simţului comun sau în acela al simbolurilor pure", arată Koyré/14. Plecând de la matematică spre natură, şi cercetarea lui Galilei îşi dezvăluie, în curând, limitele.

Pornind de la natură, cel care a reuşit să o matematizeze a fost Isaac Newton. Modest, Newton recunoaşte: ,,Dacă am putut vedea ceva mai departe decât alţii, aceasta se datorează faptului că m-am ridicat pe umeri de giganţi"/15. În 1687, Newton publică *Principiile matematice ale filosofiei naturii*. Chiar dacă este atras de alchimie şi de posibilităţile acesteia de a transforma totul în aur (apropo de cartea invocată mai sus, *Milionul*!), Newton e cel care dă o nouă lovitură Cosmosului/16, prescriindu-i legi imuabile. Newton este cel care va descoperi şi perfecţiona ceea ce Galilei intuise, un nou limbaj al ştiinţei. Sau filosofiei naturale, cum o numea Newton. Conştient de noutatea demersului său (şi el este cel care a descoperit calculul infinitezimal, compunerea luminii, gravitaţia universală), Newton va preciza: ,,În această filosofie propoziţiile se deduc din fenomene şi devin generale prin inducţie"/17. Cu toate ipotezele sale revoluţionare, Newton are nevoie de Dumnezeu pentru a susţine perfecţiunea lumii şi a explica de ce... stelele fixe nu cad unele peste altele (în lucrarea sa Optica, 1704). Mai târziu, Kant se va lipsi şi de această ipoteză în lucrarea sa de cosmogonie. (va urma)

Pentru istoria cunoaşterii, contează că N. Copernic este cel care realizează prima breşă în gândirea sanctificată de Biserică cu privire la modelul geocentric al lumii instaurat de Aristotel şi Ptolemeu, demonstrând teoria heliocentrică a universului.

Note:

1) H.-G. Gadamer (1999) „Elogiul teoriei. Moştenirea Europei", p. 109, traducere de O. Nicolae şi V. Panaitescu, Cuvânt înainte de Ştefan Afloroaei, Editura Polirom, Iaşi

2) H. Birault [1978] (1982). „Heidegger et l'experience de la pensee", p. 49, Ed. Gallimard, Paris, apud: Alexandru Boboc - Al IX-lea Congres Internaţional Kant, Berlin, 2000. Contribuţii de referinţă în cultura europeană, în: Revista de filosofie, XLVII, 3-4, p.391, Editura Academiei, Bucureşti

3) A se vedea volumul coordonat de Gheorghe Vlăduţescu: "Pentru ce istoria filosofiei?", Editura Paideia, Bucureşti, 2003, „anchetă" la care răspund: Ion Bănşoiu, Alexandru Boboc, Mircea Dumitru, Sebastian Grama, Cristian Iftode, Alexandru Surdu, Savu Totu, Viorel Vizureanu şi Gheorghe Vlăduţescu.

4) Ion Petrovici [1936] (1994). „Douăsprezece prelegeri universitare despre Immanuel Kant", p. 55, Editura Agora, Iaşi

5) Mircea Dumitru (2004). Note de curs.

6) Ovidiu Drimba (1995). „Istoria culturii şi civilizaţiei", vol. 4, p. 222, Editura Ştiinţifică, Bucureşti

7) Ibidem, p. 6

8) Michal Rusinek (1973). „Pe urmele lui Copernic", p. 102, prefaţă, traducere şi note de Nicolae Mareş, Editura Albatros, Bucureşti

9) Ibidem, p.100

10) Ibidem, p.110

11) Octav Onicescu (1976). „Învăţaţi ai lumii", p. 65, Editura Albatros, Bucureşti. Eruditul savant român arată că, de fapt, gloria ideii cu privire la rotaţia Pământului în jurul Soarelui aparţine Antichităţii: ,,Pentru Heraclit, ca şi mai târziu pentru Nicetas din Siracuza, Pământul se învârte în jurul axei sale, iar mai aproape de noi, către 300 î.e.n., Aristarh din Samos îi presupune o mişcare în jurul Soarelui, considerat fix"

12) Thomas Kuhn [1957]. „The Copernican Revolution", Chicago U.P., Chicago

13) Galileo Galilei [1898] (1981). În „Le Opere di Galileo Galilei", Firenze, Edizione Nazionale, apud: „Istoria ştiinţei şi reconstrucţia ei conceptuală" (antologie), p. 189, selecţie, traducere şi note de Ilie Pârvu, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti

14) Alexandre Koyré [1943] (1981). „Galilei şi Platon", apud: „Istoria ştiinţei şi reconstrucţia ei conceptuală" (antologie), p. 166-167

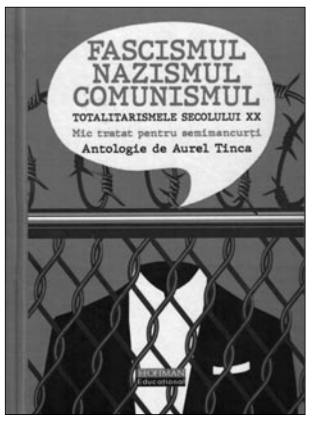
15) Isaac Newton [1687] (1984). Apud: Cornel Damian, în: „Istoria filozofiei moderne şi contemporane", I, p. 260, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti

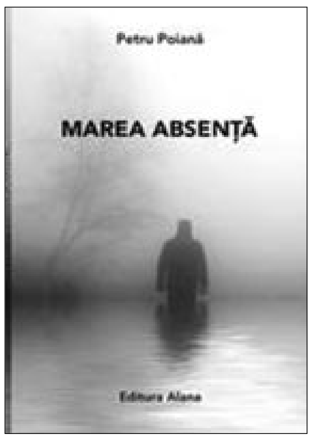
16) John Simons [1996] (2003). „100 cei mai mari savanţi ai lumii", p. 63, traducere de Constantin Dumitru-Palcus şi Liviu Mateescu, Editura Lider&Editura Cartea pentru toţi, Bucureşti

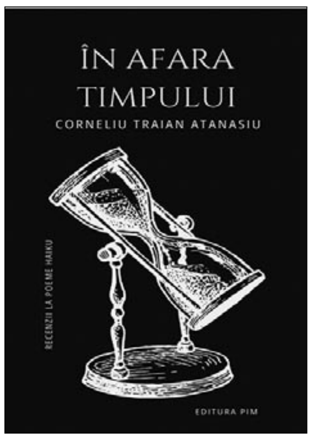
17) Isaac Newton [1687] (1956). „Principiile matematice ale filozofiei naturale", p. 418, Editura Academiei, Bucureşti

Totalitarismele secolului XX

Nazismul, fascismul și comunismul – o antologie monumentală de Aurel TINCA

După antologiile de certă referință bibliografică *Eminescu, Historia magistra vitae* și *Excelsior,* distinsul și venerabilul dascăl Aurel TINCA ne oferă în cuprinsul a peste șase sute de pagini o grăitoare selecție de texte literare, eseuri, articole de presă, studii istorice etc., din care țâșnește dureros adevărul că *niciodată ființa umană – creată de Dumnezeu după chipul și asemănarea Sa – n-a fost mai înjosită ca în regimurile fascist, nazist și comunist.* Așadar, o carte despre totalitarismele secolului XX: FASCISMUL, NAZISMUL, COMUNISMUL – subintitulată sugestiv *Mic tratat despre semimancurți.*

Răzbind, de aproape nouă decenii, Răul vieții, autorul a traversat *pe viu* acest blestemat timp al istoriei, fiind martor al ororilor totalitariste, suferind și revoltându-se, cutremurându-se de crima instituționalizată, ascultând glasul sfâșietor al victimelor izbucnind din veac, glasul celor peste o sută de milioane de oameni schingiuiți, dezumanizați, asasinați de comunism, al milioanelor de evrei exterminate în lagărele naziste ale morții. „Cum să nu-ți tremure inima? Cum să nu reacționezi? Cum să mai dormi? Cum să nu strigi?" – se întreabă introspect autorul, clamându-și totodată „neputința" de a înțelege „cum a fost posibil ca Lenin și tovarășii săi să fie trimiși de nemți, din Elveția în Rusia – *înarmați* cu 40 de milioane de mărci de aur germane și cu cea mai monstruoasă ideologie...", cum a fost posibilă ineficiența celor 14 state față de un bolșevism *în fașă,* „cum au putut abdica... mari intelectuali din Europa și America de la rolul lor de conștiințe ale epocii" și cum de au fost *orbiți* Roosvelt și Churchill – *cecitate* „plătită cu sânge, moarte, degradare morală și stagnare economică de o treime din Europa".

Intelectual din stirpea celor mai înalte conștiințe, om cu vaste și profunde lecturi selective și sistematice, procesator de profunzime al informației dobândite, magistrul Aurel Tinca este consternat de discursul unui Sartre „ce profera cuvintele (memorabile pentru nerușinarea sau pentru inconștiența lor): *un anticomunist este un câine, asta e convingerea mea și va rămâne neclintită...",* precum și de atitudinea unor „comilitoni" ai lui „care nu și-au cerut niciodată iertare în fața Omenirii", și care au dat gir moral și intelectual acestor regimuri totalitare ale veacului trecut. De unde și zguduitoarea esență a demersului antologic al acestei monumentale lucrări: „Este dureros să nu știi; este păcat să nu vrei să știi; este condamnabil să știi și să taci; este o crimă să știi și să deformezi adevărul, perpetuând, proliferând și încercând să eternizezi minciuna pe care vrei să o impui drept adevăr."

Spirit lucid și vizionar, Aurel Tinca, lansează către conducătorii de azi ai Europei și ai SUA, apelul de a nu uita că și Hitler s-a cățărat la putere tot prin alegeri desfășurate pe un fond de criză, că „atunci când Stalin omora, prin înfometare expresă și programată, milioane de ucraineni, și când, în Marea Teroare, ucidea milioane de oameni, alte zeci de milioane îl aclamau și se prosternau în fața lui, considerându-l Dumnezeu..."

Actualii și viitorii conducători ai lumii sunt îndemnați să citească (și să recitească) „Psihologia mulțimilor" a lui Gustave le Bon, meditând la faptul că, inevitabil, „proasta conducere a lumii de azi – în momentele de criză multiplă și agravantă – ne duce, din nou, la apariția extremiștilor care vor scoate iar din hrubele istoriei demagogi adepți ai regimurilor totalitare." Liderii lumii de azi – consideră autorul acestei antologii de dimensiunile tragice ale unui strigăt de durere și de revoltă – „sunt văduviți de nevoia de a citi cărți": „Dacă Chamberlain și Daladier citeau, n-ar fi făcut, în 1938, la Munchen, jocul lui Hitler, fiindcă ar fi citit „Mein Kampf", care apăruse cu 13 ani înainte și se afla pe masa unui întreg popor ideologizat și isterizat."

Și, ca să înțelegem cât mai bine neliniștea profund zguduitoare ce a pus în mișcare întocmirea acestei atât de necesare și izbăvitoare de rău antologii, pentru a auzi cât mai clar strigătul de revoltă al textelor culese din literatura română și din cea a lumii, filtrate prin conștiința mereu trează a acestui intelectual de anvergură, care este Aurel Tinca, să reluăm „cuvintele de foc" ale lui Benjamin Fondane, trimis în camerele de gazare de la Auschwitz: *Nu pot să închid ochii/ Trebuie să strig întruna până la sfârșitul lumii/ N-avem voie să dormim până la sfârșitul lumii.*

Îndelung și acribios elaborată, antologia de texte literare despre ororile totalitarismului de o certă ținută academică, devine, în opinia noastră, un instrument prețios de lucru pentru cei ce studiază acest domeniu, pentru studenții facultăților de profil, pentru toți cei care trebuie să știe și să nu uite.

Cele cinci capitole structurează tematic ampla lucrare, primul fiind sugetiv intitulat *Recuperarea memoriei,* deschizându-se cu un fragment dintr-un articol al Anei Blandiana din revista *22* despre rostul istoric al Muzeului Memorial de la Sighet și închizându-se cu articolul *Ce morți trebuie plânși,* de Gina Sebastian Alcalay, din *România literară.* Substanțial și de amploare în economia antologiei este capitolul al II-lea, *Fascismul, nazismul, comunismul,* fiecare dintre cele trei oribile totalitarisme ale secolului trecut fiind ilustrat cu texte de Alain Besancon, Monica Lovinescu, Therry Wolton, Vasili Grossman, Richard Evans, Adam Michnich, Ana Frank, Giovanni Papini, Thomas Mann, Panait Istrati, Adrian Cioroianu, Marius Oprea, Banu Rădulescu etc., etc.

Rezistența anticomunistă în România este ilustrată grăitor printr-o serie de texte semnate de Ion Gavrilă-Ogoranu, Mihai Timaru, Cornel Ungureanu, Alexandru Marinescu, Claudia Dobre etc.

Poezia în cătușe este titlul celui de al patrulea capitol, cu versuri de Radu Demetrescu-Gyr, Andrei Ciurunga, Remus Radina, Valeriu Gafencu, Sergiu Mandinescu.

Ca o concluzie este așezat la sfârșitul lucrării capitolul numit *Trădarea cărturarilor,* cu titluri mai mult decât semnificative: *Opțiunea nazistă a lui Heidegger* (Mark Lilla), *Rătăciri ale intelectualilor* (Tsvetan Todorov), *Trădarea profesorilor* (Jean-Francois Revel), *Sfârșitul inocenței. Intelectualii din vest și tentația stalinistă* (Stephen Koch), *Sub zodia proletcultismului* (Marin Nițescu) etc.

O trudă de cărturar dăruit „cuvântului ce exprimă adevărul", o excepțională capacitate de selecție din vasta bibliografie a literaturii dedicate totalitarismelor, riguroase criterii etico-estetice, metode de cercetare adecvate temei, putere de convingere – iată doar câteva dintre virtuțile acestei ample întreprinderi moralizatoare. Toate acestea – pentru că magistrul Aurel Tinca este convins că „unora dintre oameni li se poate imputa ignoranța. E mai puțin grav să nu știi. Dar celotlalți li se impută ignorarea."

C. VOINESCU

Poetul viziunii sumbre

Marea absență (Editura Alana, Slatina, 2023) este cel de-al treilea volum al poetului Petru Poiană, originar din Hunedoara și trăitor în Anglia. E vorba de o poezie livrescă în mare măsură, nonșalantă, pe alocuri aforistică, presărată cu englezisme, cu titluri... exotice în latină, franceză sau engleză. Pe total, volumul este unul eterogen, semn că poetul încă nu e cantonat, tematic sau textual, în vreo obsesie.

Poate că cel mai bine îl prinde pe Petru Poiană viziunea sumbră, cu note neoexpresioniste amintind de A. E. Baconski sau de Ion Caraion, bunăoară, fără a-i pastișa, fără a-i calchia: „coridoarele-s scurte/dar distanțele sunt mari între uși/spaimele se întorc seara/ținând fiecare în lesă un câine/fiecare aduce câte puțin frig/fiecare contribuie cu puțin întuneric". Discursul liric are tensiune sau, uneori, alternează atmosfera cât de cât echilibrată cu cea apăsătoare, ajungându-se spre final chiar la o viziune apocaliptică: „adio cei slabi ne vor bloca toate ieșirile/și un milion de otrăvite respirații suave/vor asigura climatul necesar egretelor/când Fiara va zice „să fie întuneric" va fi//adio să ne privim așa buimaci și smeriți/stranii covrage s-au întărit de jur-împrejur/s-a turnat Drum cu înverșunare în întuneric/drumurile vechi au fost complicat înnodate..."

În ultima secțiune a cărții – *British Weather* – poezia capătă dimensiune socială, de manifest, în care „disperarea e stofa glamour/a progresului/ea ne îmbracă frumos/generație după generație/pentru că toți am orbit", lirica aceasta se radicalizează, se ajunge la *zero tolerance*, titlul ultimei poezii pe care o și reproducem aici integral:

„noua dictatură eul gonflat
al mărunților funcționari
made în uk
asistentele medicale
lucrătoare bancare
doamnele din educație
etc. etc. etc.
clientul nostru umilitul nostru
batjocura la care NU ai
dreptul să răspunzi
bărbăția castrată
a bețivilor care urlă
doar în peluze
operația reușită pacientul mort
impertinența căreia trebuie
să-i surâzi frumos
politețea înfricoșată."

D.A. DOMAN

O întâlnire în afara timpului

Volumul *În afara timpului* de Corneliu Traian Atanasiu, apărut la Editura PIM, Iași, 2023, este alcătuit din texte, prefețe sau postfețe, recenzii sau comentarii, scrise la volumele publicate de grupul Romanian Haiku sau la volumele autorilor aparținând acestui grup, fiind în același timp și un ghid în înțelegerea haiku-ului pentru cititorii care și-ar dori să se inițieze în înțelegerea acestei specii a genului liric.

Textele care aparțin acestui volum sunt împărțite în patru secțiuni. Prima secțiune, intitulată *Concursul de debut*, este alcătuită din prefețele volumelor câștigătoare ale concursului de debut în volum, concurs organizat de Corneliu Traian Atanasiu în anii 2011, 2013, 2015 și 2017. A doua secțiune, *Poeme cu cocori și greieri*, este alcătuită din postfețele scrise de autor la fiecare volum al concursului săptămânal Romanian Haiku, de la anul al VIII-lea de concurs și până la anul al XIV-lea. A treia secțiune, intitulată *Colecția de debut PRISPA CU GREIERI*, este reprezentată de prefețele volumelor autorilor care au publicat în cadrul acestui concurs de debut. A patra și ultima secțiune a volumului este alcătuită din prefețe sau postfețe scrise la volume personale publicate de autorii grupului RO KU.

Titlul cărții, *În afara timpului*, este un vers aparținând haiku-ului Anei Drobot, publicat în volumul *Plimbări/Walks*, Editura Press Image, București, 2017.

„ceas înzăpezit –
în afara timpului
întâlnirea lor"

Poemul Anei Drobot face aluzie la o întâlnire „în afara timpului", într-un anumit loc care era cândva un loc al întâlnirilor, un punct de reper al unei epoci demult apuse. De aceea, ceasul este înzăpezit, adică a intrat în uitare pentru generația de astăzi. Poate fi o aluzie la o altă lume, care nu mai poate fi înțeleasă astăzi, fiind „în afara timpului", dar același lucru se poate spune și despre cei care scriu haiku, această specie a genului liric fiind atât de veche și total diferită față de „moda" literaturii de azi, care poate fi considerată o oază de liniște în mijlocul unei lumi dezlănțuite.

Originalitatea comentariilor autorului provine dintr-o modalitate de interpretare a haiku-urilor cu o tentă filosofică, prin care se urmărește o anumită originalitate a haiku-ului, analiza și interpretarea simbolurilor și sensurile cuvintelor.

Volumul lui Corneliu Traian Atanasiu poate fi înțeles ca o invitație a autorului, adresată celor care vor să înțeleagă și să scrie haiku, la o întâlnire „în afara timpului" cu o specie literară care dăinuie de veacuri în lume, nu dispare, ci se regenerează într-un mod original și diferit.

CARMEN DUVALMA

Suferințe noi

(urmare din p. 9)

cele religioase, fiind deci *ca un zeu.* Nu preoții au fost în centru, ci Johnny Depp. Rugăciunea adresată lui Dumnezeu a fost spusă de un mare actor, el însuși un anti-erou hollywoodian. Nu Hristos a fost în centru, ci starul pop Shane MacGowen. Mortul a fost mai important decât Cel Înviat. Totuși, să nu fim chiar așa serioși. Văduvele fac uneori lucruri detestabile din cauză că au o părere prea personală despre moștenirea lăsată de soți. Văduva lui MacGowan probabil nu s-a putut, nici ea, abține.

Ambalajul este o fetișizare a obiectului, o delimitare a sa de restul lucrurilor, o așezare într-o poziție unică (astfel încât orice obiect de serie devine unic în ambalajul său), într-un cadou misterios (orice cadou e, la drept vorbind, misterios și orice obiect devine, prin ambalaj, un cadou). Ambalajul *izolează* și, prin aceasta, își găsește sensul în obsesia față de igienă a unei lumi orientate în totalitate către corp. Ambalajul izolează în sensul că evită infectarea noastră, evită infectarea obiectului, profanarea sa. Nu în ultimul rând, ambalajul scoate obiectul din lumea obiectelor și, după ce îl izolează, îl înglobează în lumea viselor râvnite, îl dematerializează, face din el scopul unei povești care își are originea în dorințele noastre. Această poveste este spusă de către publicitate, iar ambalajul este publicitate. După ce obiectul este consumat, ambalajul își pierde imediat toate trăsăturile. El devine, brusc, gunoi și este aruncat. Imensul gunoi acumulat nu face altceva decât să otrăvească lumea naturală a obiectelor, care au rămas nefetișizate, neizolate. O mișcare anti-infectare infectează la scară globală, infectând totodată omul cu virusul publicității.

Daniela-Olguţa Iordache - *Ţara sacră pe nevăzute. Uriaşii* *(eseuri şi reportaje arhaice)*

Daniela-Olguţa Iordache, personalitate marcatnă a vieţii literare româneşti, poetă şi eseistă la cote înalte de trăire artistică şi erudiţie, care impresionează prin vastitatea operei sale, se înscrie cu prisosinţă pe axa Mircea Eliade – Petru Culianu, cartea de faţă, „Ţara sacră pe nevăzute. Uriaşii (eseuri şi reportaje arhaice)", fiind o adevărată enciclopedie de istorie a religiilor, mitologie, tradiţii străvechi, izvoare arheologice, etimologie, istorie a literaturii universale, folclor românesc (colinde, balade, legende).

Autoarea dovedeşte curaj şi tenacitate, abordând această temă greu accesibilă – o istorie îndepărtată, pierdută în negura timpului. Istoricul Nicolae Densuşianu recunoaşte că „ne aflăm numai în AURORA ştiinţei preistorice" citat care deschide capitolul al doilea despre Yotunii şi pelasagii uriaşi din România.

Uriaşii au supravieţuit potopurilor produse în Europa de topirea gheţarilor şi şi-au făurit o uimitoare civilizaţie. În „Numerii" (13, 34, pag. 165), căpeteniile lui Moise vorbeau despre neamurile din Canaan astfel: „Acolo am văzut noi şi uriaşi, pe fii lui Enoch din neamul uriaşilor; şi nouă ni se părea că suntem, faţă de ei, nişte lăcuste, şi tot aşa le păreau şi noi lor".

Nicolae Iorga vorbeşte despre rasa aurignacă, din care face parte OMUL RELIGIOS şi OMUL ARTIST, iar alte urme ţin de epoca bronzului (uriaşii din Piatra Craiului şi staţiunea Perşani, precum şi impresionantul „Goliat de la Carei"), aceştia fiind dezgropaţi după Al Doilea Război Mondial, în urma bombardamentelor. Giganţii au mai fost pomeniţi în operele lor de Suetoniu, Hesiod, Diodor din Sicilia şi Strabon. Amintind despre Argedava, Popeşti, descoperită de Vasile Pârvan, Densuşianu adaugă: Istoria uriaşilor se află sub paşii noştri.

Gigantismul general al naturii (păduri, animale, om), datorat unei alte vârste cosmice a Terrei, când înclinaţia axei Pământului şi forţa gravitaţională erau mult diferite de cele de astăzi, sunt observabile mai ales prin găsirea alăturat, în acelaşi areal, a oaselor marilor animale (cerb tarand, bou ur, mamut, urs gigantic al peşterilor) şi a uneltelor făurite de mâna omului preistoric.

Impresionaţi de această călătorie fantastică, capitolul IV – Nordul şi poveştile lui... se deschide cu citatul lui Albert Einstein: „Dintre toate experienţele, cea mai fascinantă e cea a misterului, căci ceva în funcţionarea viului rămâne încă necunoscut". Legendele geografice cu uriaşi, legendele nordului şi majoritatea basmelor fantastice fac parte din creaţiile protoistorice cu caracter religios. La fel gândea şi Lucian Blaga când afirmă că „misterul este definitoriu pentru om, neliniştitor şi fericitor".

Călătoria continuă cu „Legendele Oltului – Hadesul şi Tărtăria", apoi „Oaspeţi la Hades", „Uriaşii Atlantidei", „Testamentul unui atlant", „Tauris, Templul Lunii, Corpus Carminum Romaniae, Daoi Corpus Carminum Romaniae, Pelorios" şi Capitolul XII : Ţara sacră, „măr de ceartă" între antici şi moderni. Perpetuări universale: Dante, Rabelais, Swift, Shakespeare, Eminescu şi Baudelaire.

Dorind să speculez ideea desprinsă din citatul: „Persanii spun că, după tradiţie, înainte de Adam, lumea a fost condusă de Uriaşii Atlantidei – aş spune că, mai întâi a fost căderea lui Lucifer împreună cu ceata lui imensă de îngeri şi apoi căderea lui Adam în această vale a plângerii, condusă de zei, semizei, tot felul de idoli şi uriaşi, din care l-a salvat definitiv doar FIUL OMULUI, Cel blând şi iubitor.

Problema „pământ vechi – pământ nou" se poate rezolva doar în funcţie de credinţa întemeietoare pe care o alegem. Dacă alegem credinţa în materialism şi excludem posibilitatea intervenţiei supranaturale, atunci suntem îndreptăţiţi să credem că pământul are miliarde de ani vechime. Totuşi, dacă recunoaştem pe Dumnezeu care poate să intervină şi a intervenit în propria zidire, atunci suntem îndreptăţiţi să credem în istorisirea biblică şi într-o vârstă de doar câteva mii de ani. Pe de altă parte, dacă pământul a fost creat dintr-o dată (cum spune Biblia), Ziditorul putea să-l facă oricum ar fi dorit. Nu ar fi fost silit să urmeze niciuna din legile omului şi într-adevăr El a şi dovedit acest lucru. Când a făcut pomii din Grădina Edenului, aceştia aveau îndată şi fructe. Când i-a făcut pe Adam şi Eva, ei erau în forma lor matură, nu ca nişte prunci. De ce nu ar fi putut face şi rocile în acelaşi fel? Niciuna dintre alegeri nu ni se impune prin dovezile fizice. Mai degrabă alegerea noastră se face din motive filosofice, iar apoi potrivim probele cu unul sau altul din sistemele de credinţă întemeietoare.

Încă o dată o felicităm pe Daniela-Olguţa Iordache pentru munca sisifică de cercetare a acestui domeniu greu accesibil, cuprins în eseuri şi reportaje arhaice.

ECATERINA CONSTANTINESCU

N.B. „Nimeni dar, care trăieşte în păcat, să nu îşi piardă nădejdea! De vreme ce ştie că grădinarul schimbă însuşirile arborilor, cu atât mai mult trebuie să ştie că sufletul care se îngrijeşte de virtute poate birui tot felul de boli." **(Sf. Vasile cel Mare Hexaimeron, pag. 5,7, 127)**

Altă culegere de editoriale marca Gheorghe Păun

(Gheorghe Păun – *Alte 77 de editoriale*, Bucureşti, *Eikon*, 2023)

Academicianul profesor Gheorghe Păun, redactor-şef şi editorialist al revistei de cultură CURTEA DE LA ARGEŞ, ne surprinde plăcut, în seria Biblioteca Revistei Curtea de la Argeş ajunsă la Nr. 37, cu un nou volum, intitulat ***Alte 77 de editoriale***; mai exact, 276 de pagini cuprinzând textele editorialelor apărute din mai 2017 până în septembrie 2023, adică şaptezeci şi nouă la număr în total (sic!), conform *Sumarului*.

Distins intelectual, autorul se prezintă într-o concisă şi lămuritoare autoscopie intitulată *Cuvânt-înainte* (datat august 2023), de unde aflăm că: „Volumul de faţă este continuarea celui apărut în 2017, la Editura Tiparg din Piteşti, cu titlul ***77 de editoriale***, ba chiar se poate spune că face parte dintr-o serie mai largă de cărţi «mărturisitoare», serie ce include cele trei volume ***Vedere de pe Dealul Olarilor*** (Ars Docendi, 2014, 2016, 2018) şi, tot trei, ***La curtea lui Urmuz*** (Ars Docendi, 2020, 2021, Editura Biscara, 2022)" – continuând cu precizarea: „Evident, sunt *puncte de vedere* personale, asumate ca atare, de tip tradiţional, creştin, naţionalist (unul cuviincios, vorba lui P. Ţuţea), identitar românesc, aşadar în răspăr cu «fibrilaţia» progresist neo-marxistă (sau cum se mai poate numi ea) care a cuprins lumea. De-asta spun că fiecare din aceste cărţi, cu atât mai mult ansamblul lor, este *mărturisitoare*, dă seama de poziţionarea autorului, îl cuprind şi reprezintă, ba chiar încearcă să transmită cititorului, dacă nu direct această poziţionare, măcar argumente care să-i deschidă apetitul critic, spre a înţelege, a chestiona, a recepta lucid zgomotul care-l înconjoară, derutant totdeauna şi manipulant de prea multe ori". Au fost operate „foarte mici modificări" în volum, faţă cu textele editorialelor apărute în revistă. O seamă de fotografii alb-negru sau color sunt reluate din paginile revistei, între acestea: „Egal cu el însuşi – trist şi statornic – de la primii ani până la ultimele zile", M.S. Regele Mihai (1921-2017) şezând în Parlamentul României, la 25 octombrie 2011 (p. 29); o alta, „din care ne privesc sever, cum altfel?!, mai mulţi profesori ai Universităţii din Cernăuţi, din anii 1923-1924, doi dintre aceştia, profesori şi la Bucureşti", adică dintr-o vreme când „După fundamentalul Proiect de Ţară al Reîntregirii, urma un proiect-ecou – precizează acad. Gh. Păun –, reconstruirea ţării, ridicarea economică, în condiţiile nou apărute (suprafaţa şi populaţia mult crescute, reforma agrară, emulaţia internă – să ne amintim, unul dintre sloganurile epocii era: să facem «o Românie frumoasă şi mândră, ca soarele sfânt de pe cer»)" (p. 55); o icoană a Sfântului Ierarh Dionisie – „episcopul Dionisie Erhan [care] a fost canonizat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, la propunerea Mitropoliei Basarabiei, şi va fi pomenit în fiecare an în data 17 septembrie, sub numele Sfântul Ierarh Dionisie al Cetăţii Albe-Ismail" (p. 85) şi altele.

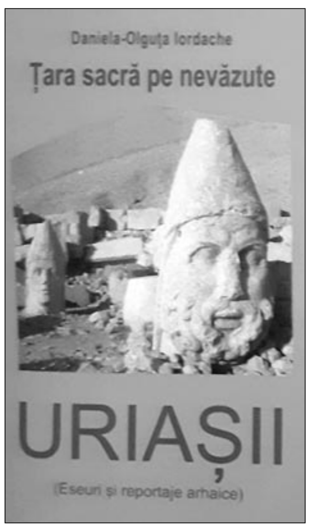
Autorul însuşi aminteşte ca foarte importante, iar nouă nu ne rămâne decât să le confirmăm valoarea de-acum documentară, editorialele cu titluri precum: *La trei luni după Apel*, fiind vorba despre „punerea în circulaţie, pe 9 februarie 2017, a Apelului [intitulat *Identitate, Suveranitate şi Unitate Naţională*] «unor academicieni» - am fost iniţial peste optzeci, s-au retras (au fost retraşi) trei sau patru, s-au adăugat peste douăzeci, totalul «face cvorum», dar, pentru cei cu alergie la cuvintele «identitate, suveranitate şi unitate naţională», asta e cu mult mai puţin important decât că s-au dezis de semnătura câţiva «şovăielnici»" (datat iunie 2017, pp. 9-12). Sau: „Declaraţia de la Paris, *O Europă în care putem crede*, din toamna aceluiaşi an, 2017, un document care ar trebui să marcheze istoria curentă a continentului" (editorialul *Apelul de la Paris*, datat martie 2018, pp. 34-38). Autorul se declară mâhnit de „mass-media românească, de politicienii şi «inteligheţia» autohtonă" care ratează astfel de evenimente, de momente de afirmare a spiritului civic şi naţional viu, prezent, activ, ba chiar a unui spirit european activ, prezent, viu... Iar credinţa nestrămutată a autorului editorialelor grupate în volumul de care ne ocupăm, trece cu un eroic dramatism dincolo de neajunsurile lumii contemporane, invitând la încrederea că binele va învinge răul sub orice formă de manifestare: „Cartea de faţă este un nou «strigăt» în această direcţie, chiar dacă *strigăt în pustiu poate părea*, motivat însă de credinţa că niciodată nu este prea târziu în devenirea unui popor, că România «are stea», că orice încercare de a *construi* în direcţia *identităţii, suveranităţii şi unităţii naţionale* este necesară, utilă, plăcută Celui de Sus, Cel care a binecuvântat poporul român cu atâtea daruri şi de atât de multe ori" (p. 6).

Extragem, spre certificarea părerii noastre cum că avem în faţă un volum deosebit şi pentru istoria presei româneşti, încă alte câteva cuvinte de amară ironie ale acad. prof. univ. Gheorghe Păun, editorialistul de la revista CURTEA DE LA ARGEŞ, din Oraşul Regal: „Mare lucru civilizaţia! Abia în democraţie şi libertate am învăţat şi noi, incaşii, ce e solidaritatea, ce înseamnă ca variola voastră să fie şi variola noastră, crizele voastre să fie şi ale noastre, dar total echitabil, la schimb: *grâul nostru e şi-al vostru, gazul nostru e şi-al vostru*. Noi, incaşii – noi, noii incaşi – vă datorăm totul, iubiţi conquistadori. [...] La fel se rotesc vulturii pe cerul Carpaţilor, pe deasupra luminişurilor în care dorm cerbii, întrebându-se vulturii dacă heraldicele copitate dorm spre moarte sau dorm şi-atât, visând urât, de-aceea jugulara lor tresaltă, încredinţare că într-o bună dimineaţă grumazul lor se va cutremura, vor scormoni ţărâna cu piciorul din faţă şi vor ridica pădurea de coarne spre cer, scuturându-se de nimicnicia somnului – atunci, poate, stelele vor tremura din nou, semne dinspre zeii de demult. Noi, noii incaşi, câţi mai suntem, credem în trezirea cerbului... **P.S.**: La https://ro.wikipedia.org/wiki/Imperiul_Inca găsim nu numai informaţii despre istoria Imperiului Inca, ci şi drapelul acestuia: un curcubeu tricolor, roşu-galben-albastru (!), ieşind (intrând?) din (în?) gurile a doi balauri, cu un soare între ei! Căci, la Poarta Cerului, nimic nu este întâmplător..." (*Noi, incaşii...*, datat ianuarie 2023, pp. 236-239).

...avem în faţă un volum deosebit şi pentru istoria presei româneşti, încă alte câteva cuvinte de amară ironie ale acad. prof. univ. Gheorghe Păun, editorialistul de la revista CURTEA DE LA ARGEŞ, din Oraşul Regal: „Mare lucru civilizaţia!"

Volumul are certă valoare de document istoric şi literar, demn de arhiva cronicărească – atentă şi erudită, evident patriotică în sensul genuin al termenului – dedicată neamului românilor.

MIHAI POSADA

Mihai Barbu

Hai, hui prin Cartierul Vulturului

Ştiu un singur cântec, aşa că voi începe cu el.

(Luis Miguel, copil)

Planul aparent al pelegrinării noastre prin trecut

Peste Cartierul Evidenţiaţilor a trecut o revoluţie. Ai noştri au fost în primele rânduri. Şi Titi Bryonia, şi Băiatul care a luat o palmă de la nevasta primarului roşu, şi Nema, tânărul care visa să poată căra, cu cârca lui, sculele formaţiei Led Zeppelin. D-na Margareta Caramela, femeia care era de serviciu la poarta primăriei, e împuşcată în abdomen, din greşeală, de către nişte militari în termen, dar scapă cu viaţă. Revoluţionarii de catifea o caută, înnebuniţi, pentru că oraşul avea nevoie, ca de aer, de un rănit în revoluţie, condiţie esenţială pentru ca localitatea noastră să poată fi declarată oraş-martir. Actorul Rizdea îl aduce, de acasă, pe profesorul de socialism ştiinţific de la Institut, ca să ne conducă revoluţia capitalistă. La el acasă, se ascundea un director de mină, alungat de ortaci, şi care avea să devină, aşa, peste noapte, chiar prefectul judeţului. Simple coincidenţe... Profesorul ajunge, în urma primelor alegeri libere, în Adunarea Constituantă şi contribuie la scrierea Noii Constituţii. Datorită lui, la noi în ţară, Parlamentul nu va putea fi, niciodată, dizolvat. Noul nostru Cimitir, cel de la capătul oraşului, e plin de cruci de marmură (de Ruşchiţa, exclus Grecia şi Turcia...) pe care e încrustată doar data naşterii. Toţi vor să moară acasă, toţi se cred nemuritori. Sau măcar cetăţeni ai uniVersului. Zaharias Lichter se rătăceşte prin Cartier şi se împrieteneşte la cataramă cu popa, cu doctorul şi cu directorul teatrului. Tuturor le face câte o confidenţă tulburătoare. Manelistul Gutza cumpără toate casele cu blazon din centrul oraşului. Le lasă în paragină şi apoi le demolează. Ridică în locul lor tot felul de braserii cu specific local. La final, ele s-au dovedit a fi fără număr. Şi aşa mai departe...

Cartierul Vulturului, colţ cu strada Rândunicii

Autorul îşi notează ideile pentru a zugrăvi Cartierul Vulturului aşa cum a fost pe mai multe caiete de notiţe. Când se aşază la masa de scris, el niciodată nu găseşte ceea ce caută. Dar dă de alte lucruri pe care le-a ignorat şi pe care Muza i le scoate, aleatoriu (aşa crede el...) în faţă. *A fost odată un copil care, în fiecare zi, pleca de acasă. Şi primul lucru pe care îi cădeau ochii, el devenea acel lucru, şi obiectul acela devenea o parte din el pe toată ziua sau pentru o parte din ziua aceea. Sau pentru mulţi ani...* Walt Whitman a văzut acel copil. *Primele flori de liliac deveniră parte din acel copil, şi iarba şi zorelele albe şi roşii, şi trifoiul alb şi trifoiul roşu şi cântecul nagâţului.* Dincoace de Ocean, Autorul a zărit un copil căruia, dis-de-dimineaţă, i-au căzut ochii pe un vultur care se rotea, mereu, peste acelaşi grup de aşezări pitice şi care au devenit o parte din acel cartier căruia i-a împrumutat, cu timpul, numele. Oamenii locului i-au interpretat în fel şi chip zborurile repetate pe cerul albastru aflat deasupra Cartierului. Târziu, copilul şi-a dat seama că zborul planat al Vulturului pleşuv deasupra noastră n-avea nimic de-a face cu noi. Acvila era interesată să vadă ce mai face rândunica lui de după colţ şi dacă n-a plecat, pe furiş, în ţările ei cele calde...

O întâmplare cu Zacharias Lichter

Aflat într-o vizită discretă prin Ţinut, Zacharias Lichter s-a întâlnit, la un priveghi, care se ţinea chiar în centrul aşezării, cu popa Ciocan şi cu doctorul Eduard Cecar. Păreau că se cunoşteau de mult, motiv pentru care dl. Lichter şi-a permis să facă următoarea observaţie pertinentă: *Bătrânii sunt la fel de prieteni şi cu viaţa, şi cu moartea.* Cum, în preajmă se afla şi directorul teatrului, Demetrios Belea, oaspetele i-a zâmbit, apoi a făcut o altă observaţie de bun-simţ: *Toţi oamenii sunt clovni, însă puţini au revelaţia metafizică a acestei condiţii.* Cei de faţă, care luau parte la priveghiul unui poet plecat pe neaşteptate dintre cei vii, s-au uitat unii la alţii şi au început să zâmbească. La început timid, apoi au început să-şi arate dinţii (imperfecţi, în bună măsură, doctorul Măslin a murit, şi din cauza lor, de inimă rea), apoi au râs cu gura până la urechi. Hohotele lor nestăpânite, nestăvilite, nemaipomenite au reuşit să trezească din somnul cel de moarte, deşi ora era total nepotrivită, chiar şi *Imnul* (nostru) *de stat.*

Blestemul Berzei Marabu din havuzul Parcului Istoric al ţinutului

Aţi aflat, fără îndoială, că berzele vin primăvara prin meleagurile voastre şi pleacă toamna. Eu am fost singura care am stat tot anul cu voi şi din ciocul meu generos vă ofeream, mereu şi mereu, şuvoaie din apa limpede a muntelui. În spatele meu era Chioşcul fanfarei, iar muzica lor de promenadă mă făcea să visez la ţinuturile mereu calde, unde am refuzat a mai merge. Cred c-am fost o proastă şi o sentimentală. Au venit peste mine vremuri triste şi neaşteptate, când Primăria a ras din temelii tot parcul istoric şi l-a regândit după mintea lor. Au dispărut popicăria, terenul de tenis, chioşcul circular al fanfarei, băncile pentru odihnă şi discuţii despre artă, filosofie, ştiinţe şi viaţă dar, mai ales, havuzul unde îmi petreceam timpul privind lumea cum vine şi cum se petrece. Atunci, înainte de a mă sacrifica şi eu pe altarul progresului, i-am blestemat pe cei care conduceau vremelnic oraşul să nu mai aibă parte de copii care să se nască în timpul vieţilor lor, să moară mai mulţi decât cei care vor veni pe lume şi fanfara să le cânte doar cântece de ducă. Iar oamenilor care nu mai aveau după ce să mai treacă poarta parcului le-am sugerat să nu mai asculte de mai-marii lor şi i-am rugat, cu stăruinţă, să nu mai fie prea supuşi, căci cei din fruntea lor nu mai veghează asupra sufletelor noastre pentru că ei, pe acest pământ, nu vor da niciodată socoteală...

E limpede: Mafalda Carbonel era pe-o mână cu Barza Marabu

Mafalda Carbonel a prezis că blestemul Berzei Marabu, potrivit căruia nu se vor mai naşte copii în Oraşul Cărbunelui, se va înfăptui cu asupra de măsură. Şi că nu era vorba doar de o metaforă în sensul că, oricum, toţi copiii se năşteau în Oraşul Vecin pentru că acolo e o maternitate pentru toată Valea. Nu, despre altceva era vorba în prezicerea ei: *Copiii din oraşul nostru se vor mai naşte doar în străinătate: la Londra, în Dayton, în Australia, la Verona şi Pamplona, iar de cei care au pus la pământ Parcul vor mai afla doar din poveştile Cronicarului sau ale Scriitorului.* Cum de s-a adeverit prezicerea Mafaldei Carbonel? *Am căutat, mereu, care-i probabilitatea cea mai mare în orice întâmplare*, i s-a destăinuit Mafalda profesorului Kex de la Institut. Doar aşa s-a putut...

Miracolul din localul proletar botezat, adecvat, *High Life*

Oraşul nostru e plin de beţivi profesionişti. Ei îşi fac veacul, din zori de zi şi până-n amurg, la *Făgădăul românesc*, la *Barock*, la *Pingelică*, la bomba etilică a consilierului Abrămoiu, la *High Life*, la *Mary Cafe* sau la *Grand Cafe*, unde discută verzi şi uscate, pun lumea la cale, înjură şi răstoarnă guverne, dar îl aleg, iarăşi şi iarăşi, pe acelaşi primar hoţ (că li se părea că altul n-ar fi mai cu moţ...) Nimic nou nu era sub soarele care-i bătea cam tare în cap. Asta până când, într-o seară de toamnă târzie (*Îţi mai aduci aminte, Doamnă?*), pe uşă a intrat Cineva care le-a ţinut companie până la ora închiderii. Era un domn înalt, cu un trup bine făcut, atletic, cu pieptul bombat şi care avea asupra lui, atârnată de umărul drept, o puşcă de vânătoare. Avea o barbă albă, tunsă scurt, şi un zâmbet larg îi lumina faţa. *Unde aş putea să-i întâlnesc pe urşii din tablourile pompierului Muscalu, pe cei din peştera lui Florian, pe dinozaurii pitici sau pe urmaşii lor din fosta mare Tetys?* Întrebarea i-a luat prin surprindere pe localnici, dar ei nu s-au descurajat. Aşa că şi-au dat toţi cu părerea, c-o fi, c-o păţi, în concluzie doar Dumnezeu mai poate şti. Discuţiile s-au terminat în coadă de peşte. *De ce ai băut, Ernest, cot la cot cu ei? N-ai aflat mai nimic, iar timpul în locurile din care ai venit înseamnă bani. Mulţi bani...* ***I drink to make other people more interesing!/ Beau ca să-i fac pe ceilalţi muşterii mai interesanţi!***

Telescopul Huble, Rodica, Bust de fier şi pantofii de la Deichman

Te-am căutat peste tot/ Telescopul Huble mi-e un martor imparţial şi rece/ Nu m-am dat bătut şi/ Am aşteptat ca americanii să trimită în spaţiu un telescop mult mai mare şi mult mai puternic, pe cel din generaţia următoare/ Degeaba... Ce folos, Doamne, chiar ce folos?/ Toate, în lumea de azi, sunt întoarse pe dos.../ E clar, am constatat la o masă tovărăşească, plină ochii cu bere, muştar şi cârnaţi/ că erai, femeie, pantofii mei strâmţi şi demodaţi...

Cum e corect sa acţionezi în amor?: Te iubesc! sau Te voi iubi! (Două opinii: Poetul nostru local versus Pablo Neruda, poet universal)

În Valea minerilor a sosit, odată ca niciodată, poetul Jorje Amado, venit tocmai din Brazilia, ţara cea mare de peste mări şi ţări. Era ateu, comunist şi un scriitor care reuşea să trăiască de pe urma cărţilor pe care le scria şi vindea. ***Gabriela, cuişoare şi scorţişoară*** era doar una dintre ele. După ce a luat parte la mai multe mese tovărăşeşti, Amado a ţinut neapărat să se vadă cu poetul Arthur Tomato care lucra la poşta din Oraşul Cărbunelui. Vigilenţii tovarăşi care îl însoţeau peste tot pe poetul brazilian au aflat că acesta avea să-i transmită un mesaj de suflet din partea poetului Pablo Neruda. Acest bilet a fost interceptat şi copiat pentru istoria ţinutului nostru, atât de sărac în poeţi: *Arthur, nu spune niciodată* ***te iubesc***. *Trebuie să spui* ***te voi iubi***. *Promisiunea e, întotdeauna, mai bună decât adevărul.* Poetul nostru ar fi vrut să protesteze. Toate colegele lui de la ghişeu, care, în afara orelor de program, erau şi muzele sale de serviciu, voiau o iubire concretă, palpabilă şi, mai ales, la timpul prezent. Cum să le spună el că în America Latină lucrurile stau, când e vorba de amor, exact pe dos. Sfâşiat între aceste două moduri de a acţiona, poetul nostru a rămas, potrivit unei opinii generale, fată mare. Puţinii lui prieteni au constatat că era chiar exagerat de mare...

Limbile vacilor la Viena, în Oraşul subteran şi la turcii de azi

Când Mama găsea, din an în paşti, la măcelăria noastră proletară limbi de vacă însemna că meniul nostru de duminică urma să fie la fel de împărătesc ca-n bucătăria d-nei Costance, nevasta lui Mozart. Când voia să-i facă un cadou cu totul special Prinţesei locului, ca să-i câştige definitiv bunăvoinţa, Amadeus îi scria tatălui său să-i trimită şapte limbi de vacă. Cinci erau pentru el, două - pentru Prinţesă. Nu ştiu cum le găteau austriecii, dar mama reuşea cu nişte castraveţi muraţi, morcovi şi măsline să facă, din limba vacii, delicatesa supremă. La noi, nu se bătea nimeni, niciodată, să ajungă primul la tejgheaua măcelăriei ca să cumpere toate limbile de vacă din galantar. De aceea, nici măcelarul nu se omora cu firea să le aducă mai des. La turci, în Antalia, printre multele feluri de mâncare pe care ni se ofereau, la all inclusive, găseai şi o limbă cu măsline. Nici acolo nu se bătea nimeni pe ea. Toţi voiau să ajungă primii la sarailii şi la alte dulciuri înecate în râuri de zahăr, miere şi ambrozie. *Uşor fură zeii mintea oamenilor*, au constatat vecinii lor, grecii...

Nebunul care testa poporul dacă are ureche muzicală

Am fost cel mai bun profesor de matematică de la Institutul de Mine. Din păcate, adeseori, o cam luam razna. Îi lăsam în plata Domnului pe domnii Gauss, Rieman, Lobacevski cu toate teoriile lor bune pentru oamenii aflaţi pe măsura lor şi mă afundam într-una din numeroasele cârciumi din Oraşul Cărbunelui. Uitam de mine zile în şir. Odată, colegii mei au hotărât să renunţe la serviciile mele şi m-au dat afară. Au scos postul la concurs şi m-am prezentat, călare pe un cal alb, la examen. Calul l-am legat de un stâlp aflat în faţa Rectoratului şi am intrat mândru, ca un dac, pe uşa principală. Am fost primul şi am redevenit, iarăşi, profesor. Lumea normală la cap mă considera cam nebun, dar eu nu mă supăram. Vedeam că eu, profesorul Stanciu, sunt alcătuit din alt aluat decât erau ei. Odată, înainte de revoluţie, am intrat într-o alimentară aproape goală (excepţie făceau doar creveţii vietnamezi şi tocana noastră de legume), m-am urcat pe primul calorifer întâlnit în cale şi am strigat cât am putut mai tare: ***Atenţie, atenţie mare! Vreau să vă testez aptitudinile muzicale. Eu o să dau tonul la cântec şi voi o să cântaţi după mine. Unu, doi, trei, şi: Mulţumim din inimă partidului...*** Cei din primul rând s-au uitat în stânga şi-n dreapta şi peste tot au văzut numai tovarăşi de nădejde. Aşa c-au început să aplaude şi exemplul lor a fost molipsitor. Toată lumea mă aplauda, dar eu le-am cerut să şi cânte. La început, timid, apoi din ce în ce mai tare. Am început să-i apreciez aşa cum erau ei, oameni cu simţul ritmului, cu ureche muzicală, cu ştiinţa versurilor, ce mai încoace şi-ncolo, oameni care, în ciuda tuturor lipsurilor, iubeau muzica. Acea muzică avântată, scrisă pentru a însufleţi masele largi populare. Securistul Institutului m-a acuzat, ulterior, c-am fost un instigator. Pardon, tovarăşul Gorgy, eu sunt suflet în sufletul neamului meu şi-i cânt cam tot ceea ce-ar vrea el să audă. Asta am aflat-o chiar de la Lenin, tov. Gorgy: ***Spune-le, mereu, tovarăşilor tăi ceea ce vor să audă cu urechile lor!*** L-am făcut grogy!

Sfârşit

Odată, colegii mei au hotărât să renunţe la serviciile mele şi m-au dat afară. Au scos postul la concurs şi m-am prezentat, călare pe un cal alb, la examen. Calul l-am legat de un stâlp aflat în faţa Rectoratului şi am intrat mândru, ca un dac, pe uşa principală. Am fost primul şi am redevenit, iarăşi, profesor. Lumea normală la cap mă considera cam nebun, dar eu nu mă supăram.

Știri de la Centrul Cultural Pitești

Centrul Cultural Pitești a organizat luna trecută noi evenimente cultural-educative și de dezvoltare personală, publicate pe pagina oficială de Facebook a instituției și pe site-ul oficial (www.centrul-cultural-pitesti.ro). Dintre ele, amintim:

■ Dialogul cu tema „Adevăr şi poezie", în cadrul proiectului sub genericul „Personalităţi Culturale Piteştene", coordonat de scriitorul Jean Dumitraşcu, avându-l invitat pe avocatul şi scriitorul Florentin Sorescu.

■ Dezbaterea cu tema „Fii bine! Spune NU metalelor grele – Terapii holistice cu frecvenţe", în cadrul proiectului de dezvoltare personală sub genericul „Viaţa merge înainte", coordonat de poeta ing. Simona Vasilescu, având-o invitată pe terapeuta Erzsebet Comănescu.

■ Conferinţa cu tema „Despre Esoterism", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Colocviile Municipiului Piteşti", coordonat de redactorul-şef al revistei de cultură „Argeş", filosoful dr. Leonid Dragomir, avându-l invitat pe scriitorul, editorul, ing. Horaţiu Puşcaşu.

■ Prelegerea cu tema "Ziua Constituţiei României. Constituţionalismul românesc contemporan. Supremaţia constituţiei şi suveranitatea naţională în contextul globalismului internaţional", în cadrul proiectului cultural-educativ „Cultură şi Credinţă în Societatea Contemporană", coordonat de conf. univ. dr. Marius Andreescu, de la Facultatea de Drept din Piteşti.

■ Gala Şahului ALFIL Piteşti 2023, eveniment coordonat de profesorii de şah din cadrul Centrului Cultural Piteşti, dr. Ovidiu Stancu şi ing. Andrei Rădulescu.

■ Dialogul cu tema "Părinte de copil cu nevoi speciale – autismul, dincolo de ceea ce se vede", în cadrul proiectului cultural-motivaţional „Arta Devenirii", coordonat de scriitoarea Silvia Grigore, având-o invitată pe Alina Dina-Tănăsie, psiholog, profesor logoped, psihoterapeut.

■ Dialogul cu tema "Egiptul, între mit şi poveste, între iubire şi destin", în cadrul proiectului „Mari Iubiri ale Literaturii Universale", coordonat de poeta şi profesoara de limba şi literatura română/engleză Raluca Hana Sandu, având-o invitată pe traducătoarea şi interpreta de limba arabă prof. univ. Etuş Ciomoş.

■ Prelegerea cu tema „Revista-document <Restituiri Piteşti>" nr. 4/2023", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Istorie şi istorii cu Marin Toma", coordonat de redactorul-şef al revistei-document „Restituiri Piteşti", dr. în istorie Marin Toma.

■ Dialogul cu tema „Importanţa Anului internaţional Urmuz (140 ani de la naştere, 100 ani de la moarte)", în cadrul Clubului literar-artistic „Mona Vâlceanu", coordonat de editorul, scriitoarea şi profesoara de limba şi literatura română Maria Mona Vâlceanu, avându-l invitat pe academicianul Gheorghe Păun.

■ Prezentare de carte: Romanul „Lia Mora", ediţia a II-a, semnat de prozatorul Dumitru Ungureanu, eveniment coordonat de scriitorul Jean Dumitraşcu şi de poeta Cristina Onofre.

■ Prelegerea cu tema "Poezii cu Timp şi cu Tâlc, în voce proprie", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Teme culturale în emoţii raţionale", susţinut de scriitorul, eminescologul şi profesorul de limba şi literatura română Lucian Costache.

■ Prelegerea cu tema „Poezia iernii", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Literatura română necanonică", susţinut de scriitoarea şi profesoara de limba şi literatura română Iudita Dodu Ieremia.

■ Dialogul cu tema „Române, să fii bun!", în cadrul proiectului "Medalion artistic cu Mariana Claudia Filipescu", având-o invitată pe Ileana Machidon, profesor de canto.

■ Recitalul de muzică folk-hop, intitulat "Anotimpul dispărut", susţinut de M. C. Grăilă, pe numele real Octavian Dărmănescu, muzeograf, scriitor, cantautor.

■ Dezbaterea cu tema „Sănătatea Umanităţii", în cadrul proiectului „Cultura Violenţei şi Violenţa Culturii", coordonat de jurnalistul Ahmed Jaber, având-o invitată pe dr. Elena Armenescu, scriitoare, medic cardiolog.

■ Recitalul muzical „Colinde româneşti şi internaţionale", susţinut de Trupa „Andrei&Adrian Tase".

■ Spectacolul de folclor şi muzică folk – uşoară sub genericul „Sărbătorile vin!", susţinut de copii şi tineri care urmează cursurile de canto popular (coordonator prof. Valentin Grigorescu) şi de chitară (coordonator Andrei Bulf), în Piaţa Primăriei Municipiului Piteşti.

■ Recitalul de pian „Sunetul iernii", susţinut de copiii care urmează cursul de pian (coordonator Denis Stancu) din cadrul Centrului Cultural Piteşti.

■ Spectacolul de balet sub genericul „Spărgătorul de nuci", susţinut de gimnastele de la cursul de balet şi gimnastică ritmică (antrenor Nicoleta Andrei) din cadrul Centrului Cultural Piteşti.

■ Recitalul de pian „Poveste de iarnă pe clape de pian", susţinut de artista, asist. univ. dr. Codruţa Elena Oprea, împreună cu studenţii clasei sale de pian de la Catedra de Muzică UNSTPB (Andrei-William-Darie Podaru, Claudiu Stan şi Ion Andrei Alexandru).

■ Dezbaterea cu tema „Viaţa, o scenă perpetuă", în cadrul proiectului cultural-educativ "Adolescenţi şi mentori", coordonat de criticul literar, scriitoarea şi profesoara de limba şi literatura română Magda Grigore, avându-le invitate pe Luminiţa Borta – actriţă, regizor, profesor de artă teatrală, fondator al Teatrului Independent din Piteşti şi al Şcolii de Teatru „Atelier 22", – pe Michelle Cristiana Martin şi Anna Belciug, cursante teatru.

■ Prelegerea cu tema „Fiinţa, Existenţa şi Ipostasurile în gândirea şi opera teologică", în cadrul proiectului cultural-educativ „Cultură şi Credinţă în Societatea Contemporană", coordonat de conf. univ. dr. Marius Andreescu, de la Facultatea de Drept de la Centrul Universitar Piteşti, avându-l invitat pe părintele profesor universitar dr. Ion Popescu,.

■ „Crăciunul Artelor", sărbătoare de tradiţie a Centrului Cultural Piteşti, eveniment susţinut de angajaţii Compartimentului Cultural-Artistic şi de colaboratorii instituţiei.

■ Prelegerea cu tema „Epoca ipocriziei", în cadrul proiectului „Vaccin împotriva virusului manipulării", susţinut de psihologul, sociologul, scriitorul şi publicistul George Smeoreanu.

■ Dezbaterea cu tema "Ziua Revoluţiei, la Vama Vremii!", în cadrul proiectului „La Vama Vremii", coordonat de publicistul şi scriitorul Nicolae Badiu, avându-l invitat pe Gheorghe Frangulea, ziarist, scriitor şi editor.

■ Spectacolul coregrafic sub genericul „Poveste de Crăciun", coordonat de coregraful Alfred Schieb, arbitru internaţional. Evenimentul, dedicat Naşterii Mântuitorului şi sărbătorilor de iarnă, a fost susţinut de copii şi tineri care urmează la Centrul Cultural Piteşti cursul de dans sportiv şi de societate sub îndrumarea coregrafului Alfred Schieb.

■ Prelegerea cu tema „Evoluţia Statelor din Orientul Mijlociu după 1918", susţinută de istoricul Ştefan Dumitrache, viceprimar al municipiului Curtea de Argeş.

Prezentare de carte: „Lia Mora" - Dumitru Ungureanu

Importanţa Anului internaţional Urmuz (140 ani de la naştere, 100 ani de la moarte). Invitat: acad. Gh. Păun

Spectacolul coregrafic „Poveste de Crăciun"

Spectacolul de folclor şi muzică folk – uşoară „Sărbătorile vin!"

Spectacolul de balet „Spărgătorul de nuci"

actualitate

Rubrică realizată de **CARMEN ELENA SALUB**

Vlad Alui Gheorghe

Polifonic

Tot ce bagi în priză

Într-o dimineață te pregătești să pleci într-o altă țară să-ți iei o mașină nu neapărat nouă, dar faină, care să bucure măcar puțin. Ai niște bani puși deoparte, ai niște planuri, cam știi spre ce optezi, nu crezi că vor fi surprize, și te avânți și pleci. Și după o vreme ajungi într-un parc auto, cauți ceva, îți pierzi o zi, două, trei, și într-un final pleci de acolo cu o mașină nu foarte veche, nu foarte scumpă, dar suficient de bună cât să-ți bată inima cu mult mai tare când o conduci către casă. Și dacă se întâmplă să apeși pe butonul de la radio ca să înfrunți singurătatea, ai să dai peste opțiunea de CD unde te așteaptă înăutru ceva ce n-ai știut vreodată că ai nevoie să auzi, ceva care nu știi că va ajungă să-ți placă atât de mult. Eu le-am trăit pe toate acestea găsind într-un CD-player *Paper tigers* de la „Caesars", un album și o formație despre care nu știam nimic, și-am simțit o conexiune care nu s-a mai pierdut de atunci.

De curând, într-un mediu oarecum diferit am pățit asta din nou – în trafic fiind, aplicația de la youtube mi-a recomandat și inserat în autoplay o piesă de la o formație românească alternativă care m-a prins și surprins de la primele secunde – formația „Plant" din București. Piesa despre care vorbesc este una care poartă numele unui îndrăgit om de tv din România, om care a avut un rol definitoriu în nopțile dintre ani – Dan Negru.

Dintr-un interviu recent am aflat că trupa Plant a luat ființă prin anul 2019, dar au lansat oficial primele demo-uri în anul 2021. Încă de la primele materiale aruncate lumii pe internet este foarte ușor de observat că trupa vine cu intenții serioase, fără frică, intrând în clubul select al puținelor trupe post-punk de prin țară. La finalul anului 2023, Plant au lansat albumul lor de debut „Electrocasnic", un material de unsprezece piese în care combină joaca și distracția de la studio, cu inserții cât se poate de serioase, cumva de așteptat pentru un album de debut.

Până la acest album, recunosc că nu am trecut de piesa „Dan Negru" pentru simplul fapt că mi se părea o mantră a lor și nu aș fi vrut să mă arunc înspre ceva ce ar fi putut distruge aura aceasta pe care și-au creat-o. Albumul „Electrocasnic", însă, l-am ascultat cap coadă, dintr-o dată, fără să las timp mult între piese, tocmai pentru că aveam nevoie să-i caut și să-i înțeleg povestea. Și albumul nu a dezamăgit.

Albumul se deschide cu piesa „Aaaștept", un imn de luptă care setează tonul general a transei în care urmează să intri, și care te pregătește din primele versuri pentru orice: „De când aștept/ Ceva care să mă/ Scoată din/ Starea asta/ Am înțeles/ Că timpul zboară/ La fel de repede/ Și când nu te distrezi." (Aaaștept)

A doua piesă, „Margarină", vine pe același filon oarecum ludic și naiv, pavând drumul deschis de piesa anterioară, purtând puțin vânt în pânze de la un OCS mai vechi cu acel al doilea vers: „Cu picioarele-n sus și cu capul în jos/ Nu încerca așa ceva acasă/ De fiecare dată când mă leg la șiret/ Mi-aș dori să fie viața frumoasă".

O schimbare de abordare se poate observa la piesa „Tot ce am", unde mesajul merge pe un palier mai introspectiv, aducând un insert cât se poate de necesar în realizarea echilibrului muzical: „Nu e distanța, dintre noi/ Ce e prea grea/ Suntem insignifianți/ Nu mai pot/ Până-mi trec/ Cei mai buni ani/ Din viață/ Tot ce spun e tot ce știu/ Și tot ce vreau e să mă crezi/ Tot ce spun e tot ce știu/ Și tot ce vreau e să mă crezi/ Tot ce spun e tot ce știu/ Și tot ce vreau e să mă crezi/ Tot ce spun e tot ce știu/ Și tot ce vreau e să mă crezi". (Tot ce am)

Poate unele dintre cele mai bune versuri puse pe o piesă în anul 2023 în România sunt cele de pe piesa „Mai mult" unde am întâlnit și un fior poetic destul de puternic, în temă cu ce unii poate au sesizat la scriitori foarte tineri care s-au afirmat în aceeași perioadă cu trupa Plant: „Fac față la distanță/ Nu fac față/ La timp/ Și timpu-i o distanță/ Rezist la distanță/ Nu fac față/ La timp/ Și timpu-i o distanță/ Mersi c-ai spălat vasele/ C-ai lăsat patul făcut/ Din partea ta nu m-aș fi așteptat/ La mai mult. (Mai mult)

În materie de versuri, formația Plant reușește să te poarte rapid dintr-o stare în alta, fără să-ți dea timp să te trezești din tornada lor muzicală. Este poate cel mai bun lucru ce ți se poate înâmpla când asculți muzică, să te pierzi și să te găsești de o mie de ori în piesele unei formații. Dar Plant excelează și la nivel muzical, unde au câteva părți introduse în piese care sunt cu adevărat excepționale, și aș vrea să menționez aici rifful de chitară de pe piesa „Autopilot" care merge ca un dublaj pentru voce, și unde se simte cu adevărat ca un val care ascunde în spatele său un alt val mai mare și mai puternic, sau partea de down-tempo de la finalul piesei „Mai mult" unde te face să te simți ca un maratonist care a câștigat fără să vrea cu ardoare asta, dar care se bucură orișicât de victorie.

Există atât de multă tinerețe în piesele Plant, și atât de multă nebunie pe care îți dorești să o vezi, că e păcat să nu dai mai departe veste despre ei în orice fel poți: fie le distribui muzica pe social media, trimiți prietenilor în privat, sau chiar atunci când îți vinzi mașina, poți lăsa întâmplător CD-ul cu muzica lor în CD player, fără să știi cui îi vei schimba viața.

Bun de tipar

2023 - TOPURI, IERARHII, CLASAMENTE

Când nu face vin sau avocatură, Valeriu Stoica se dovedește și un fin cunoscător al fenomenului literar (sau, dacă vreți, este un cititor cu gust bun).

■ SUPERLATIVELE LUI SIMUȚ. În numărul din decembrie al "Cafenelei literare", criticul Ion Simuț prezintă câteva superlative ale anului 2023: cartea anului (proză) - Simona Antonescu, *Chiajna din Casa Mușatinilor,* roman apărut la Editura Polirom; cartea anului (poezie) - Ion Mureșan, *Introducere în poezie*, Editura Charmides; cartea anului (non-ficțiune) - Ana Blandiana, *Mai mult ca trecutul,* Editura Humanitas; cartea anului (antologie) - Ion Pop, *Poezia românească după 1945,* ediție în 4 volume, Editura Știința, Chișinău. Tot aici, Simuț ne dă un top al revistelor culturale și al publiciștilor de gen: cea mai bună revistă - "Convorbiri literare"; cea mai spectaculoasă evoluție - "Contemporanul"; cea mai ciudată cădere în anonimat - revista "Familia"; cea mai plăcută și longevivă rubrică - Andrei Pleșu, "Nici așa, nici altminteri", în "Dilema veche"; cel mai bun editorialist pe teme politice - Doru Bușcu, la "Cațavencii"; cel mai bun editorialist pe teme cultural-literare: Nicolae Manolescu, la "România literară"; cel mai bun și consecvent recenzent - Cristina Manole, în "Observator cultural".

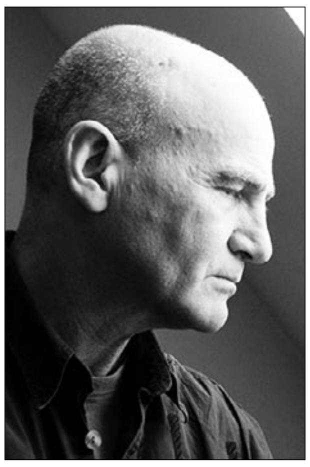
■ UN AN MEDIOCRU. "România literară" (nr. 51-52, din 2023) propune cititorilor o anchetă de opinie de mare anvergură (așa cum ne-a obișnuit de ceva timp), privind bilanțul literar al anului trecut, din care am reținut opinia lui Răzvan Voncu: "În privința cărților, sunt cu atât mai în măsură să spun, din fotoliul de cronicar ale revistei, că a fost un an mai degrabă banal. Nu lipsit de cărți bune și foarte bune (altfel, ce sens ar mai avea o cronică literară?), dar fără cărți care să schimbe într-un fel sau altul paradigma. Începutul anului a fost dominat de (...) Horia-Roman Patapievici (*Despre viață, destin și nostalgie*), Gabriel Chifu (*Marea carte a iertării*) sau Mircea Cărtărescu (*Theodoros, o carte ratată a unui scriitor de primă mână*), abia după jumătatea anului venind rândul unor noi apariții: Andrei Pleșu - *Capodopere în dialog*, Mircea Mihăieș - *Despre doliu, ediția a doua*, Gabriel Liiceanu - *Exitus,* Adriana Babeți (cu imperfectul *Dicționar al romanului central-european în secolul XX*) (...), romanul Hannei Bota - *Trei femei, cu mine, patru,* (...) Ioan T. Morar - *Province, ținutul secret* și Cristian Pătrășconiu - *Pâinea și Lumina vieții.*

■ DARURI DE CRĂCIUN. Când nu face vin sau avocatură, Valeriu Stoica se dovedește și un fin cunoscător al fenomenului literar (sau, dacă vreți, este un cititor cu gust bun). Iată un exemplu din "Dilema veche" nr. 1024, decembrie 2023): "În apropierea marii sărbători a Nașterii Domnului, Monica Pillat ne-a făcut două daruri, lansînd două cărți la Tîrgul Gaudeamus, una de traduceri – *Aventura lecturii. Eseuri alese de Virginia Woolf* – și alta de poezii, *Colinde și daruri de veghe,* ambele publicate la Editura Spandugino. Lavinia Spandonide, Paul Marinescu și Maria Hulber, împreună cu tehnoredactorul Constantin Niță, cei care s-au îngrijit de apariția celor două volume, au pus darurile în superbe veșminte editoriale. Obstinația discretă – cu care Editura Spandugino reușește, în toate colecțiile pe care le-a inițiat, asemenea performanțe care bucură sufletul și mintea bibliofililor – n-ar trebui să rămînă anonimă și ignorată. I se cuvin laude acestei edituri, cu atît mai mult cu cît face daruri de Crăciun tot timpul anului (...) *Aventura lecturii. Eseuri alese* confirmă, ca întreaga operă a Virginiei Woolf, puterea și trufia minții. *Colinde și alte daruri de veghe* luminează puterea și smerenia minții. În poeziile Monicăi Pillat este mereu prezent cordonul ombilical care leagă arta de transcendență, singura cale prin care poate fi trăită minunea Întrupării în orizontul minunii Învierii".

■ LA TÂRG. De pe blogul Laurei Câlțea (www.lauracaltea.ro), cititoare de cursă lungă și excelent animator cultural, putem afla ce s-a vândut mai bine la Târgul Gaudeamus 2023. Am reținut un top 10 al best seller-urilor de la Grupul Editorial Corint: "1. *I love you, my Marie. Scrisorile lui Barbu Știrbey către regina Maria,* editor: Cătălin Strat, Corint Books; 2. *Habsburgii. Ambiția de a stăpâni lumea,* Martyn Rady, Corint Istorie; 3. *Prințul din Umbră* (primul volum al seriei „Cronicile din Castellane"), Cassandra Clare, Leda Bazaar; 4. *Frăția musulmană, 1928-2023. Un secol între moderare și radicalizare,* Ovidiu Raețchi, Corint, Istorie Autori Români; 5. *Moașa de la Auschwitz, Anna Stuart*, Leda Bazaar; 6. *Rivali divini* (vol. 1 din seria „Scrisori fermecate"), Rebecca Ross, Leda Edge; 7. *Secretul banilor. Educația financiară pe care nu o înveți la școală,* Irina Chițu, Denisa Dascălu, Corint Educațional; 8. *Ritz&Escoffier. Hotelierul, maestrul bucătar și ascensiunea clasei de lux,* Luke Barr, Corint Istorii Urbane; 9. *Miliardarii naziști. Istoria întunecată a celor mai bogate dinastii germane,* David de Jong, Corint →

litere

Alexandru Jurcan

Sulfurosul Caravaggio

Din când în când privim picturile lui Michelangelo Merisi - da, e Caravaggio, fondator al picturii moderne (1571-1610), precursor al barocului, maestru al clarobscurului, care nu respecta tabuurile epocii. Își găsea inspirația în cartierele rău famate, cu luminile și umbrele lor, cu cerșetori și prostituate. O umanitate suferindă, trecând în eternitate prin tablourile sale, care uimesc prin „prezența reală, aproape fizică a trupurilor, a masei corpurilor și detaliilor” – cum scrie André Chastel. Pentru Caravaggio, arta și vagabondajul se succedau periodic. E convins că detaliile înseamnă adevăr și desăvârșire. În 1606 îl omoară pe pictorul Ranuccio. Proscris și arestat, el va evada din închisoare, refugiindu-se la Constanza Colonna la Napoli. Mai apoi, în Malta i se va conferi titlul de cavaler-monah. Moartea lui? O sumedenie de variante. Bolnav? Ucis din ordinul...?

Regizorul și actorul Michele Placido (nu uităm *Caracatița*) a realizat un biopic respectuos și inteligent: *Umbra lui Caravaggio*, 2022, cu Riccardo Scarmacio în rolul titular. Vom afla că Papa a decis că trebuie făcută o anchetă asupra pictorului. Agentul secret, „umbra”(securistă!) e interpretat de Louis Garrel (ingeniozitate glacială), iar Constanza e... Isabelle Huppert (excelentă, mai ales în scena cu *Crucificarea Sfântului Petru*). Interesant: reconsiderăm viața lui Caravaggio prin ochii agentului secret, care, totuși, e fascinat de arta lui. Toți pronunță „blasfemie”, știind că modelele tablourilor sunt vagabonzi și prostituate, dar o alchimie magică îi cutremură. Toți l-ar construi după ideile lor înguste, ce derivă dintr-o aspră și oarbă cenzură, dar – în același timp - cumpără sau ascund tablourile lui. Regizorul a reconstituit un univers tenebros, violent, unde desfrâul coabitează cu religia. Imagini excepționale – ocru, cenușiu, clarobscururi. Fiecare dintre ele e... Caravaggio (adevărat omagiu, care tinde spre un oarecare academism). O cromatică fidelă tablourilor pictorului. Emoționantă e întâlnirea cu Giordano Bruno în închisoarea inchiziției. Toate dialogurile sunt impregnate de adevăr. Ca valoare artistică, filmul poate sta alături de *Molière* de Ariane Mnouchkine, dar și de *Shakespeare in love* de John Madden sau *Michelangelo* de Koncealovski. Referitor la moartea lui Caravaggio, filmul adoptă supoziția cercetătorului Vincenzo Pocelli, care crede că pictorul a fost asasinat de emisarii Ordinului din Malta.

Totuși, trebuie să recunosc că narațiunea e confuză, cu acel du-te-vino cronologic, cu *flash back-uri* repetitive.

Cu toate acestea, ne place fresca realizată de regizor, impregnată de grație vizuală, cu valoare artistică și istorică. Interpretarea lui Riccardo Scamarcio e fără cusur, în tonuri subversive, insolente, cristice. Un pictor rebel, vizionar, legendar.

Istorie; 10. *După căderea Romanovilor. Elita rusă în exil la Paris*, Helen Rapport, Corint Istorie”.

■ EVENIMENTELE NOASTRE. N-aș putea încheia fără să menționez trei evenimente argeșene, dintre multe altele, care mi se par semnificative: Anul Urmuz, organizat la Curtea de Argeș și la București de academicianul Gheorghe Păun, manifestare complexă (literară, plastică, istorică), cu participare națională și internațională, editarea volumului *Filosofia pentru adolescenți*, de Leonid Dragomir, în cadrul Bibliotecii Revistei “Argeș”, o crestomație a gândirii conservatoare și tradiționale, precum și Premiul “Opera Omnia”, acordat de filiala locală a Uniunii Scriitorilor poetului Mircea Bârsilă, o binemeritată recunoaștere a valorii acestui creator. Fie ca anul care abia a început să ne ofere multe astfel de evenimente!

ARGUS

Adrian Vasiliu

Muzică și muzichie

A șaptea oară

Istoria mea de spectator la concerte nu este nici pe departe impresionantă, dacă mă iau la întrecere cu rockeri de vârste apropiate sau mai avansate, în special din partea de lume în care trăiesc de ceva vreme. Cu toate acestea, am participat la sute de show-uri, dintre care unele mi le amintesc deja cu dificultate. Dar nu voi uita nicicând primul meu festival, Skip Rock, de la care se vor împlini curând trei decenii. Iar motivul principal pentru care mi-l voi aminti mereu este legat de trupa pe care-am văzut-o, de-a lungul timpului, de cele mai multe ori. Da, pentru că atunci, în aprilie 1994, i-am văzut pentru prima dată, pe viu, pe englezii de la Paradise Lost. Și ei cu plete, și eu cu plete. Eram, atunci, trimis al primei publicații la care-am lucrat, Metronom 40, a societății de muzică rock Cornel Chiriac din Pitești, al cărei vicepreședinte eram. Iar prezența mea acolo s-a constituit, de altfel, în primul meu articol despre ceea ce, iată, contează cel mai mult pentru mine în presă, dovadă și faptul că doar despre asta mai scriu. A trebuit să treacă nu mai puțin de 15 ani ca să-i revăd, tot în București, pe la Romexpo, într-o seară de iarnă cu zăpadă multă. Deja părul lung cam dispăruse, dar calitatea muzicii lor crescuse. După care a venit momentul plecării mele definitive din țară, care a dus, printre altele, și la sporirea ocaziilor de concerte. Așa am ajuns să-i revăd și pe Paradise Lost pe la diverse festivaluri, prin Germania și prin Belgia, începând cu 2015, culminând cu anul 2022, când i-am văzut și la cel mai tare festival de metal din zonă, Graspop, în vară, dar și într-un club din apropiere, după câteva luni. Cea mai recentă întâlnire, cea de-a șaptea, a fost în toamna lui 2023, cu ocazia unui mic festival la interior, într-un club din Anvers, orașul în care au loc cele mai multe evenimente culturale de anvergură din Belgia. N-aș putea spune că sunetul a fost perfect sau că au cântat toate piesele mele preferate, dar a fost un concert bun, care mi-a lăsat o impresie puternică. Nu pentru că sunt atras de versurilor lor, dintre care, și după toți acești ani, am reținut foarte puține. Ci pentru că muzica lor, îmbunătățită tehnic cu trecerea anilor, a rămas unică prin atmosfera sa sumbră, dar elegantă. Care continuă și în cadrul proiectului Host, realizat de vocalistul Nick Holmes și chitaristul Greg Mackintosh în baza albumului omonim al trupei, din 1999, care semăna mai mult a Depeche Mode decât a metal. Ca mare și vechi fan DM, am fost extrem de încântat de noua direcție, după cum a observat și Spotify în analiza sa de final de an. Cu alte cuvinte, viitorul sună interesant și de-abia aștept să văd ce mai pot oferi cei de la Paradise Lost, atât pe disc, cât și în concert, în cadrul sau în afara acestui nume devenit clasic al genului.

Nota redacției:
O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb, tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații, ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. Din acest motiv, vă rugăm să trimiteți materiale originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc. Revista **Argeș** primește doar texte în format electronic, cu diacritice, corectate (format *rtf, Times New Roman, 12 pct., la un rând, cu notele de subsol la finalul textului, nu în josul paginii).

Fiecare autor care semnează în revista **ARGEȘ** răspunde moral și juridic de conținutul afirmațiilor sale. Materialele aduse în redacție nu se înapoiază.

Număr ilustrat cu lucrări de JACKSON POLLOCK

Consilier artistic: IOAN MARCHIȘ
Corectură: JEAN DUMITRAȘCU

Revista **ARGEȘ** poate fi procurată și prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediție fiind suportate de către expeditor.

IMPORTANT!
Vă puteți abona pentru anul 2024, costul abonamentului fiind de 50 lei/an. Plata se face prin mandat poștal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții, Pitești, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEȘ
● **Revistă lunară de cultură**
● Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Pitești** și a **Uniunii Scriitorilor din România**
● Editată de **Centrul Cultural Pitești**
● Membră **ARIEL**

Senior editor: **CALINIC, Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului**
Redactor-șef: **LEONID DRAGOMIR** (leoniddragomir@yahoo.com)
Secretar de redacție: **SIMONA FUSARU** (fusaru@gmail.com, https://fusaru.blogspot.com/)
Consilier editorial: **NICOLAE OPREA**
Redactori: **MIRCEA BÂRSILĂ, JEAN DUMITRAȘCU** (jeandumitrascu@yahoo.com)

Redacția: Pitești, Casa Cărții, Centrul Cultural Pitești
tel./fax: 0248/219976
e-mail: revista.arges@gmail.com
https://www.facebook.com/Revista-Arges
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro
Revista poate fi citită, în format electronic, la adresa: https://centrul-cultural-pitesti.ro/revista-arges-prezentare/
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la VENUS PRINTING SOLUTIONS Iași

litere

Ron C. Moss

in shallow fields
winter sheds
another skin

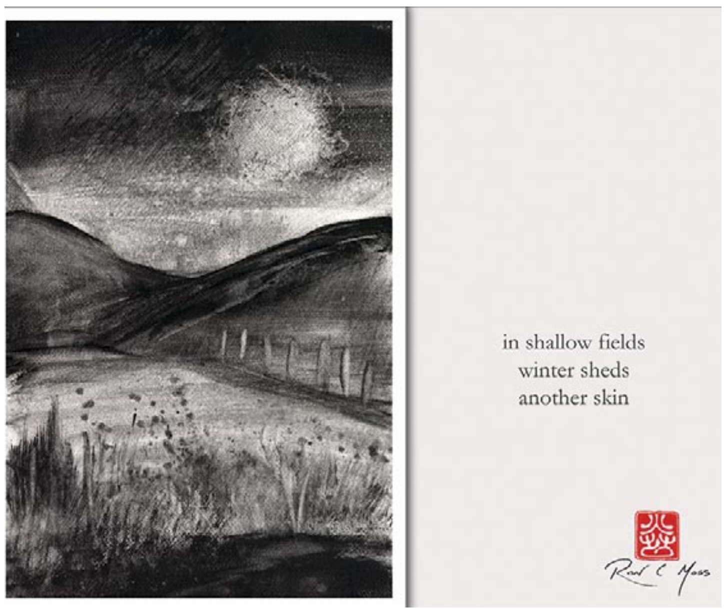
pe câmpuri joase
iarna îşi leapădă
încă un rând de
blană

Ron C. Moss (born Ronald Colton Moss, April 14, 1959, Nowra, New South Wales, Australia), retired digital technician for the Tasmanian Archives; volunteer firefighter and brigade chief in the Tasmanian Fire Service since 1998; haiku poet; and artist and graphic designer specializing in haiga. Moss's haiku have appeared in leading journals and major anthologies, including A New Resonance 4 (2005), Where the River Goes (2013), Haiku in English (2013), Nest Feathers (2015), and The Wonder Code (2017). His published collections include the multiple award-winning The Bone Carver (2014; haiku), Bushfire Moon: Poems and Prose by a Tasmanian Volunteer Firefighter (2017), Ancient Bloodlines (2019; rengay with Simon Hanson), and Broken Starfish: Haiku and Ink Paintings (2019; Honorable Mention, Touchstone Distinguished Book Award), and Cloud Hands (2021; haikai and art). From 2011 to 2016 he was Consulting & Contributing Artist for A Hundred Gourds and currently serves as Haiga Editor for Contemporary Haibun Online and Art Editor for Heron's Nest. He is a member of the British and Australian haiku societies and is frequently tapped to judge haikai competitions. Moss has resided in Leslie Vale, Tasmania, since 1984.

Ron C. Moss (Ronald Colton Moss, născut pe 14 aprilie 1959 în Nowra, New South Wales, Australia), tehnician digital la Arhivele Tasmaniene, pensionat; pompier voluntar şi şef de brigadă la Serviciul de Pompieri din Tasmania din 1998; autor de haiku-uri, artist vizual şi grafician specializat în haiga. Haiku-urile lui Moss au apărut în reviste de marcă şi în antologii importante, printre care A New Resonance 4 (2005); Where the River Goes (2013); Haiku in English (2013); Nest Feathers (2015), şi The Wonder Code (2017). A publicat numeroase volume: The Bone Carver (2014) – haiku, multiplu premiat; Bushfire Moon - Poems and Prose by a Tasmanian Volunteer Firefighter (2017); Ancient Bloodlines (2019) – rengay cu Simon Hanson; Broken Starfish (2019) – haiku şi picturi în tuş (menţiune de onoare, premiul Touchstone Distinguished Book); şi Cloud Hands (2021) – haikai şi lucrări de artă. Artist consultant şi contributor la revista A Hundred Gourds (2011- 2016); în prezent, este redactor de haiga la Contemporary Haibun Online şi redactor artistic la Heron's Nest. Este membru al societăţilor de haiku britanică şi australiană, şi este frecvent desemnat în juriile concursurilor de haikai. Din 1984, Moss locuieşte în Leslie Vale, Tasmania.

*
rain sparkles
in the hospice light . . .
the old man passes

ploaia scânteiază
în lumina azilului...
bătrânul se stinge

*
beach festival
a child pats the dam
in her castle wall

festival pe plajă
un copil bătătoreşte digul
de la castelul său

*
moonlit snow
the sound of emptiness
in the world

nea lucind sub lună
sunetul zădărniciei
în lume

*
fairy penguins crisscross moonlit sand
pinguini pitici străbat nisipul luminat de lună

*
under a flame tree
a mob of kangaroos
twitch in the heat

sub copacul-de-foc
o turmă de canguri
zvâcnind de căldură

*
moon filled clouds
when the time comes
will I know the way

nori înţesaţi de lună
când va veni vremea
voi şti oare drumul

*
lost memories
black cows sway
in the mist

amintiri rătăcite
vaci negre se leagănă
în ceaţă

*
mountains and rivers
sharing what's left
of a good friend's lunch

munţi şi râuri
împărţind ce-a mai rămas
din prânzul unui bun prieten

*
beach running
the feel of cool moonlight
between our toes

alergând pe plajă
lumina rece a lunii
simţită sub tălpi

*
light falls
on the empty cradle . . .
endless silence

lumina cade
pe leagănul gol...
linişte nesfârşită

Florin Grigoriu

Singur pe cale –
brusc îmi dau
seama
cât de sus e cerul

Florin Grigoriu scrie poezie, proză, memorialistică, note-eseuri literare, cronici literare, note umoristice, reportaje literare, articole sociale, culturale; prefeţe şi postfeţe la cărţi, îngrijeşte apariţia unor antologii, volume diverse, iniţiază antologii, anchete literare. Este redactor la Revista Română de Versuri şi Proză a Societăţii Scriitorilor Români şi la revista sătmăreană *Cervantes*. A înfiinţat, în ianuarie 2015, în Bucureşti, foaia de familie literară *Ion*, publicaţie lunară. A publicat 50 de volume şi 103 antologii.

Haikuul exprimă, în esenţa lui, frumuseţea din preajmă, golul şi plinul.

Florin Grigoriu writes poetry, prose, memoirs, literary notes and essays, literary chronicles, humorous notes, literary reports, social and cultural articles, book prefaces and postfaces; he oversees the publication of anthologies and various books, launches anthologies and literature surveys. He is editor to the Romanian Review of Poetry and Prose of the Society of Romanian Writers, as well as to Cervantes literary journal from Satu-Mare. In January 2015, he established in Bucharest a monthly publication, the "Ion" family literary journal. He published 50 volumes and 103 anthologies.

The haiku expresses, in its essence, the beauty around us, the void and the fullness.

*
Olar la roată –
umplând golul cu gândul
unei rugăciuni

Potter at his wheel –
filling the void with the thought
of a prayer

*
Miresme de liliac –
cafeaua cu mama
o amintire

Scents of lilac –
the coffee with mother
a memory

*
În munţi ciobanul –
un câine bucurându-l
cu dragostea sa

Shepherd in the mountains –
a dog brings him joy
with its love

*
Pe lună plină
privind drumul din poartă –
încolo, încoace

In the full moonlight
watching the road from the gate –
forth, back

*
În lanul de grâu
rochiţa-rândunicii...
şi-un bătrân pe drum

In the wheat field
the bindweed . . .
and an elder on the road

*
Buturugă veche –
în golul cu muşchi
cinci margarete

Old stump log –
in the mossy hollow
five daisies

*
Singur pe cale –
brusc îmi dau seama
cât de sus e cerul

Alone on the road –
suddenly I realise
how high the sky is

*
Joc de silabe
maestrul Basho
surâde mulţumit

Syllable game
master Basho
smiles happily

*
Gură de metrou
tăcerea crizantemelor
e-asurzitoare

Metro exit
the silence of mums
is deafening

*
Brad de Crăciun –
şi gândul că există
mă luminează

Christmas tree –
just the thought it exists
enlightens me

Traduceri de MONA IORDAN

Pagină realizată de FLORIN GOLBAN

haiku